

Quityi nu nguscua San Marcos ñi'ya ngua cha' ji'i Jesús

Nda Juan cuii lo'o ngu' ne' quixi' su ná ndi'i ñati

¹ Nde nscua cha' nu ntsu'u suu cha' tso'o ji'i Jesucristo, nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi. ² Cua sa'ni nguscua jyo'o Isaías nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi ñi'ya nu caca xana cha' re. Ndi'ya nscua cha' bi': Culo na' cña ji'i sca ñati nu caca xca 'na, nacui ycu' Ndyosi ji'i Cristo, cha' tsa' yu nde loo nu'u.

Bi' laca nu saala tyucui su tsa' nu'u, nacui Ni.

³ Cuii xi'ya yu ne' quixi'. Ndi'ya ñacu' yu: "Xaala cya ma sca tyucui su caa ycu' nu Xu'na na; xquiñi tso'o ma tyucui su tyeje tacui ycu'".

⁴ Ñi'ya nu nguscua Isaías cha' bi', jua'a ndyu'u tu-cua Juan ne' quixi' su ná ndi'i ñati. Lo'o li' nchcui' yu lo'o ngu' cha' caca tyuju'u ti' ngu' ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu', cha' culochu' ngu' ji'i cha' cuxi bi', cha' jua'a cua'ni clyu ti' ycu' Ndyosi ji'i ngu' bi'. Li' tyucuatya Juan ji'i ngu' bi'. ⁵ Ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati slo Juan; ñaa ngu' quichi sube ti nu ndi'i loyuu su cuentya Judea slo yu, lo'o jua'a ñaa ngu' Jerusalén nu quichi tonu bi' slo yu. Nu ñati nu ngua tyuju'u tsa ti' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu' ni, ngüijña ngu' ji'i ycu' Ndyosi cha' cuityi Ni cha' cuxi bi', lo'o li' ntyucuatya Juan ji'i ngu' bi' lo hitya sta'a Jordán.

⁶ Lo'o nu Juan bi' ni, lacu' yu sca late' quicha' camello, lo'o ndyaaca' juata sii' yu. Ndacu yu tscu'

lo'o cuiña'a' cuityu. ⁷ Ndi'ya laca cha' nu nchcui' yu lo'o ñati bi':

—Ntsu'u sca ñati nu cua caa ti; cua nda Ni 'na lijyaa yala la, pana ñati bi' laca loo la —nacui Juan ji'i ngu'—. Lo'o na', cua'ni tlyu na' ji'i ñati bi'; tso'o tsa caca tyiquee na' masi caña nu ntsu'u quiya' ñati bi' sati' na' juata ti. ⁸ Lo'o hitya ti ntyucuatya na' ji'i ma, pana ná tyucuatya yu bi' ji'i ngu' lo'o hitya ti, masi cua'ni yu cha' tyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' cha' caca lubii ngu' tsiya' ti, nu lo'o tyucuatya yu ji'i ngu'.

Ntyucuatya Juan ji'i Jesús

⁹ Lo'o li' ca tiya' la xi ngutu'u Jesús quichi Nazaret nde loyuu su cuentya Galilea bi', ndyaa yu su ndi'i Juan ca to' sta'a Jordán. Li' ntyucuatya Juan ji'i ycu' Jesús lo hitya sta'a. ¹⁰ Lo'o cua tyu'u ti Jesús lo hitya, li' na'a cha' cua ndyaala tyucuii nde cua. Li' ngua'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi su ndu Jesús; ñi'ya ndyacu sca tyupe', jua'a ngua'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi lo Jesús li'. ¹¹ Lo'o li' nguañi nchcui' ycu' Ndyosi ca su ntucua Ni nde cua. Ndi'ya nacui Ni:

—Nu sca ca Sñi' na' laca nu'u, lo'o jua'a ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jinu'u —nacui ycu' Ni ji'i Jesús—. Tyaca'a tsa nu'u 'na —nacui Ni.

Nti' nu xña'a tyijiloo ji'i Jesús

¹² Lo'o li' hora ti ndyaa lo'o Xtyi'i ycu' Ndyosi ji'i Jesús nde ne' quixi' su ná ndi'i ñati. ¹³ Ndyaa Jesús li', tu'ba tsá ndyanu yu ycu' ti yu ne' quixi', lo'o jua'a ndi'i na'ni tyaala ne' quixi' bi'. Li' ndyalaa Satanás slo yu, ngua ti' tyijiloo ji'i Jesús si cua'ni ca yu cña cuxi. Lo'o cua ndye cha' bi', li' ndyalaa xca

ji'i ycuí' Ndyosi slo Jesús cha' xtyucua ngu' ji'i yu, cha' ta ngu' xi juersa ji'i yu.

Nguxana Jesús ndyu'ni cña ji'i ycuí' Ndyosi Sti yu ca nde Galilea

¹⁴ Lo'o ca tiya' la ngusu'ba ngu' ji'i Juan ne' chcuá. Li' ngxtyuu Jesús nde loyuu su cuentya Galilea, nclyu'u yu ji'i ngu' ñi'ya laca cha' tso'o ji'i ycuí' Ndyosi.

¹⁵ —Cua ndyalaa hora cha' caca ycuí' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati —nacuí Jesús—. Ca tyuju'u ti' mā ji'i laca cha' cuxi nu ntsu'u ji'i mā; culochu' mā ji'i cha' cuxi bi', cha' li' taca xñi mā cha' tso'o nu ji'i ycuí' Ndyosi nu cua'ni lyaá ji'i mā.

Ngusi'ya Jesús ji'i jacua tya'a ñati nu ndya'a cuta cualya

¹⁶ Lo'o ngua sca tsá nu ndya'a Jesús to' tayu' Galilea, li' na'a yu ji'i Simón, lo'o Andrés tya'a ngula Simón; ndya'a ngu' cuta cualya lo'o taraya, cha' bi' laca cña nu ndu'ni ngu' bi' laca tsá.

¹⁷ Nhcui' Jesús lo'o ngu' bi' li':

—Tsa mā lo'o na' —nacuí Jesús ji'i ngu'—. Xa' cña culu'u na' ji'i mā juani, cha' clyana mā ji'i ñati chalyuu nu nguna' chalyuu ji'i xqui'ya cha' cuxi, cha' caca ngu' bi' ñati jna' —nacuí.

¹⁸ Ndyuna ngu', lo'o hora ti ngxtyanu ngu' taraya ji'i ngu', ndu'u ngu' ndya'a ngu' lo'o Jesús li'.

¹⁹ Lo'o cua ndyaa la xi Jesús, li' na'a yu ji'i tyucuaa sñi' Zebedeo nu naa Jacobo lo'o Juan. Nga'a ngu' ne' yaca ni'i sube ti, ndyu'ni cho'o ngu' taraya ji'i ngu'. ²⁰ Li' ngusi'ya Jesús ji'i ngu' cha' tsa ngu' lo'o yu. Hora ti ngxtyanu ngu' ji'i Zebedeo sti

ngu', ndyanu nu cusu' bi' lo'o msu ji'i ne' yaca ni'i sube ti. Ndu'u ngu' ndyaa tyucuaa sñi' nu cusu' bi' lo'o Jesús.

Ngusñi cui'i cuxi ji'i sca nu qui'yu

²¹ Lo'o li' ndyalaa ca ta'a ngu' ca quichi Capernaum. Tsá ta'a lo'o ndi'i cña' ngu', li' ndyaa Jesús ne' laa ji'i ngu' cha' culu'u yu ji'i ngu'.

²² Lo'o ndyuna ngu', li' ndube tsa ti' ngu' ñi'ya cha' nclyu'u Jesús ji'i ngu'. Ngua ti' ngu' cha' tlyu tsa chacuayá' ntsu'u ji'i yu lo'o nchcui' yu lo'o ngu', si'i ñi'ya nclyu'u mstru nu nclyu'u cha' jo'ó ne' laa.

²³ La cui' ne' laa bi' nga'a sca nu qui'yu nu ntsu'u cui'i cuxi ji'i. Ngusi'ya tsa yu ji'i Jesús li':

²⁴ —¿Ñi'ya cha' nti' nu'u chcui' lo'o na', Jesús Nazaret? —nacui' nu quicha bi'—. ¿Ha cua nti' nu'u cua'ni tye nu'u cha' jna'? —nacui'—. Pana nslo na' jinu'u. Ycui' nu lubii laca nu'u, lo'o cua nda ycui' Ndyosi jinu'u lijya ca nde.

²⁵ Li' ngua'a Jesús ji'i cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i nu quicha, ngulo ji'i cui'i cuxi bi' cha' tyaa tsiya' ti.

—Nga'aa chcui' nu'u —nacui' Jesús ji'i—. Nga'aa cua'ni xña'a cui'i lo'o nu'u.

²⁶ Li' nguxalú cui'i cuxi bi' ji'i nu quicha. Cui' ngusi'ya yu lo'o ngutu'u cui'i bi' ndyaa li'.

²⁷ Ndyutsij tsa lcaa ngu' li'. Nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' ndi'ya:

—¿Ñi'ya laca cha' re? —nacui' ngu'—. ¿Ha xa' cha' nclyu'u nu jua ji'i ñati'? —nacui' ngu'—. Nchca ji'i yu jua culo yu cña, masi ji'i cui'i cuxi nclyo yu cña; hora ti nduna bi' cña nu ngulo yu ji'i, ndu'u nu cui'i bi', ndyaa li'.

28 Yala ti nguañi cha' ji'i Jesús lcaa quichi nde loyuu su cuentya Galilea li'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i xtya'a laa Simón Pedro

29 Lo'o li' ngutu'u Jesús ne' laa bi' lo'o Jacobo lo'o Juan, ndyaa ngu' ca to' tyi Simón lo'o Andrés. 30 Li' ndacha' ngu' ji'i Jesús cha' quicha tsa xtya'a laa Simón; tlyu tsa tyique' ntsu'u ji'i ma', ntsiya ti ma' lo quiña. 31 Li' ndyaa Jesús slo nu quicha bi', ngusñi yu ya' ma' cha' xtyucua yu ji'i ma' tyatu ma'. Hora ti ndyu'u tyique' ji'i ma' bi'. Lo'o ti nguxana ma' ngua'ni cho'o xi scuaa cacu ngu' li'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i quiña'a tya'a ngu' quicha

32 Cua ngusii tsa li'. Lo'o ndyaa cuichaa, li' yaa lo'o ngu' ji'i lcaa ngu' quicha slo Jesús, masi nu ngusñi cui'i cuxi ji'i, masi nu ntsu'u xa' lo quicha ji'i. 33 Ña'a tsaca quichi cua ndyu'u ti'i ngu' ca to' ni'i ji'i Simón. 34 Ngua'ni Jesús jo'o ji'i ngu' li', masi quiña'a lo quicha ntsu'u ji'i ngu'; masi ngu' nu ngusñi cui'i cuxi ji'i, ndyaca tso'o ngu' lo'o ngulo Jesús ji'i cui'i bi'. Pana ná nda Jesús chacuayá' chcu' cui'i cuxi bi', cha' cua ndyuloo cui'i bi' ji'i ycu' Jesús.

Nda Jesús cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngu' ca nde Galilea

35 Lo'o bilya quixee chaca tsa, li' ndyatü Jesús; ndu'u yu, ndyaa yu xi nde ne' quixi' su ti ti ndu chalyuu, cha' chcu' yu lo'o ycu' Ndyosi cajua. 36 Pana Simón lo'o xa' tya'a ndya'a yu ni, ndyaa ngu' ndyaana ngu' ji'i yu. 37 Nu lo'o nquiije Jesús ji'i ngu', li' nacui' ngu' ji'i Jesús:

—Nclyana tsa ngu' jinu'u —nacui' ngu' ji'i Jesús.

38 —Masi ncliyana ngu' 'na ca nde, pana tya tsaala na nde xa' quichĩ —nacui Jesús jĩ'ĩ ngu'—. Lo'o jĩ'ĩ ngu' xa' quichĩ ntsu'u cha' culu'u na' cha' tso'o nu cuentya jna' —nacui—. Bi' cña ntsu'u 'na cha' cua'ni na' nde chalyuu.

39 Ndu'u ngu' ndyaa ngu' lo'o yu li'. Lcaa quichĩ su ndya'a Jesús nde Galilea bi' ndyaa yu ne' laa jĩ'ĩ ngu', cha' culu'u yu jĩ'ĩ ngu' bi'. Lo'o jua'a ngulo yu cui'ĩ cuxi nu ngusñi jĩ'ĩ ngu', cha' tyaca tso'o ngu' quicha nu ntsu'u cui'ĩ jĩ'ĩ.

Ngua'ni Jesús jo'o jĩ'ĩ sca nu quicha ndyatsu' cuaña'

40 Ngua sca tsã ndyalaa sca ngu' quicha slo Jesús, sca ngu' nu ndyatsu' cuaña' xqui'ya quicha nu ngusñi jĩ'ĩ. Li' ndyatũ sti' yu quicha bi' slo Jesús, nchcui' lo'o:

—Si nti' nu'u cha' tyaca na', jlo ti' na' cha' taca jinu'u cua'ni cha' tyaca na' —nacui nu quicha jĩ'ĩ Jesús.

41 Ngua tya'na ti' Jesús jĩ'ĩ nu quicha bi' li', ndyala' yu cuaña' yu quicha bi' su ngutsu'.

—Tyaja'a na', cua'ni na' jo'o jinu'u —nacui Jesús jĩ'ĩ yu quicha bi'—. Tyanu lubii cuaña' nu'u juani.

42 Hora ti ndyaca tso'o su ngutsu' cuaña'; ngua lubii cuaña', cha' cua ndye quicha bi' jĩ'ĩ tsiya' ti li'.

43 Nu lo'o ngusalya' Jesús lo'o, li' lye nchcui' yu lo'o nu ngua quicha bi' ndi'ya:

44 —Ni sca ñatĩ ná cacha' nu'u jĩ'ĩ tilaca laca nu ngua'ni jo'o jinu'u —nacui Jesús jĩ'ĩ nu ngua quicha bi'—. Yaa clya nu'u slo sti jo'ó cha' ta nu'u msta jĩ'ĩ ycui' Ndyosi nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o nu'u. Ta nu'u msta, tsa lo msta nu nacui jyo'o

Moisés sa'ni cha' ta na ji'i ycuí' Ndyosi lo'o ngua lubii cuaña' na. Jua'a caca cuayá' ti' lcaa ñati cha' cua ndyaca tso'o nu'u, nu lo'o ña'a ngu' lo'o xñi sti jo'ó msta nu ta nu'u.

⁴⁵ Pana ná ndyuna tso'o nu ngua quicha bi'. Ndu'u ndyaa, nchcui' lo'o lcaa ñati ñi'ya ngua cha' ngua tso'o, bi' cha' nga'aa ngua ji'i Jesús tyu'u ta'a lquichí; ndyanu yu ne' quixí' ti su ná ndi'i ñati. Li' ndya'a tsa ngu' slo yu, masi ngu' xa' quichí tyijyu' la ngutu'u ngu' ndyaa ngu' slo yu.

2

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca ñati nu nchcu' tyucuí tyucuí ña'a yu

¹ Ca tiya' la xi ngxu'tyu'u Jesús ndyaa ca quichí Capernaum bi'. Hora ti nguañi cha' tyucuí ña'a quichí cha' cua ndyalaa yu. ² Li' quiña'a tsa ñati ndyu'u ti'i ngu' slo yu; ná ndyu'u scua nde ni'i su tyi'i ngu', lo'o la cui' ti cha' to' ni'i nde liya' tachaa tsa ndi'i ngu'. Lo'o li' nclyu'u Jesús cha' tso'o ji'i ycuí' Ndyosi ji'i ngu'. ³ Li' ndyalaa jacua tya'a ñati, ndi'ya ngu' ji'i sca nu quicha nu nchcu' tyucuí tyucuí ña'a. ⁴ Ná ngua ji'i ngu' tyalaa ngu' ca slo Jesús lo'o nu quicha bi', cha' tachaa tsa ndu ñati; bi' cha' ndyacu' ngu' hique ni'i lo'o nu quicha bi'. Jlyacua que ni'i bi'. Lo'o li' ngusaala ngu' que ni'i su ndi'i Jesús cha' tyatí catyá su ntsiya nu quicha. Li' nda'ya ngu' ji'i catyá ca su nga'a Jesús. ⁵ Lo'o na'a Jesús cha' jlya tsa ti' ngu' ji'i yu, li' nchcui' yu lo'o nu quicha bi':

—Cua ngua'ni clyu ti na' jinu'u ji'i qui'ya nu ntsu'u jinu'u, sñi' —nacuí Jesús ji'i.

⁶ Lo'o li' ndube tsa ti' mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa nu nga'a ne' ni'i bi'. ⁷ “¿Ni cha' nhcui' yu re jua'a?” ngulacua ti' ngu'. “Sca ti' ycui' Ndyosi caca cua'ni clyu ti' ji'i ñati' nu ntsu'u qui'ya ji'i. Sca qui'ya tlyu laca lo'o nhcui' nu qui'yu re cha' cuityi yu qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati' chalyuu, cha' ná nchca ji'i ni sca ñati' chalyuu cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati'.” ⁸ Pana nda Jesús cuentya ñi'ya laca cha' nu nclyacua ti' ngu'. Nhcui' yu lo'o mstru bi' li':

—¿Ni cha' cuxi tsa nclyacua ti' mā ndi'i mā? —nacui Jesús ji'i mstru bi'—. ⁹ Ná ndiya ti' mā cha' cua nacui na' ji'i nu quicha re: “Cua ngua'ni clyu ti' na' jinu'u ji'i qui'ya nu ntsu'u hi'”. ¿Ha tso'o la si chcui' na' lo'o nu quicha lacua: “Tyatu nu'u, xatu'ba nu'u catya jinu'u cha' tyaa lo'o ji'i to' tyi”? —nacui Jesús—. ¹⁰ Tso'o lacua. Nti' na' cha' caca cuayá' ti' mā cha' ntsu'u chacuayá' jna' cua'ni clyu ti' na' ji'i ñati' chalyuu nu ntsu'u qui'ya ji'i; ntsu'u chacuayá' jna', xqui'ya cha' cua nda Ni 'na lijyaa lo yuu chalyuu cha' caca na' ñati'. Caca cuayá' ti' mā lo'o ña'a mā cha' tyaca tso'o nu quicha re juani —nacui Jesús.

Li' xa' nhcui' yu lo'o nu quicha bi':

¹¹ —Culo na' cña jinu'u juani —nacui Jesús ji'i—. Tyatu nu'u, xatu'ba nu'u catya jinu'u, cha' tsa lo'o nu'u ji'i ca to' tyi.

¹² Hora ti ndyatu nu quicha bi', ngusñi catya ji'i, ngutu'u ndyaa li'; na'a lcaa ngu' nu lo'o ndu'u nu ngua quicha bi' ndyaa lo'o catya ji'i. Ndube tsa ti' ngu', li' ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycui' Ndyosi xqui'ya cha' bi':

—Ni sca ya bilya ña'a ya sca cha' tlyu ñi'ya nu ngua'ni nu'u juani —nacui ngu' ji'i ycui' Ndyosi li'.

Ngusi'ya Jesús ji'i Leví

¹³ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa yu ca to' tayu' bi' chaca quiya'. Li' ndyu'u ti'i quiña'a ñati ca slo yu, cha' chaca quiya' nclyu'u yu ji'i ngu'. ¹⁴ Laja lo'o ndya'a ti Jesús, li' nteje tacui yu to' ni'i su ntucua Leví sñi' Alfeo nu nxñi cñi cña loo ngu' cuentya ji'i ngu' xa' tsu' nu laca loo.

—Tsa nu'u lo'o na' —nacui Jesús ji'i nu Leví bi'.

Lo'o li' hora ti ndyatü Leví nguxana yu ndya'a yu lo'o Jesús.

¹⁵ Ca tiya' la ndyacu Jesús to' tyi Leví. Stu'ba ndyacu yu lo'o tyuu tya'a ngu' cuxi, jua'a lo'o tyuu tya'a ngu' tya'a ndyu'ni cña lo'o Leví, nu quiña'a tsa cñi cña loo nxñi ji'i ñati cuentya ji'i ngu' xa' tsu' bi'; quiña'a tsa ngu' bi' nti' ngu' cuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús. Nga'a Jesús ni'i bi' lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. ¹⁶ Li' nteje tacui xi ngu' fariseo lo'o mstru cha' jo'ó nu tya'a ndya'a ngu'. Tacati tsa ycui' ngu', nti' ngu', pana lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ngu' ji'i xa' ñati. Na'a ngu' bi' ti lo'o ndyacu Jesús ne' ni'i bi'. Hora ti nchcui' ngu' bi' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús:

—¿Ni cha' laca cha' ndyacu nu xu'na mā lo'o ngu' cuxi jua, lo'o nu msu ji'i ngu' xa' tsu' nu quiña'a tsa cñi cña loo ngu' nxñi ngu' jua?

¹⁷ Lo'o ndyuna Jesús cha' nu nchcui' nu ngu' tlyu bi', li' nacui yu:

—Ná ntsu'u cha' caca jo'o ji'i ñati nu tso'o ti ti' —nacui Jesús ji'i ngu'—, caca jo'o ji'i ngu' quicha —nacui—. Lo'o na' ni, ná lijya na' cha' culu'u na' cha' tso'o ji'i ycui' Ndyosi ji'i ñati nu nclyacua ti' cha' tso'o tsa ycui' ca ngu'; na cua lijya na' ca nde

cha' culu'u na' cha' tso'o bi' ji'i ñati nu jlo ti' cha' ntsu'u qui'ya ji'i ngu' —nacuï Jesús.

Ndacha' ngu' judío ji'i Jesús si ná cua'ni tacati yu ji'i tsa nu ná ndacu ngu'

¹⁸ Ngua sca tsa tacati ji'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i Juan lo'o ji'i nu ngu' fariseo, nu tacati tsa ndu'ni ngu', nti' ngu'. Ná ndacu ngu' tyaja tsa tacati bi'. Lo'o li' ndya'a xi ñati slo Jesús, nchcui' ngu' lo'o yu:

—Ná ndacu ngu' nu ngua tsa'a ji'i Juan tsa juani. La cui' ti jua'a ngu' fariseo ni, ná ndacu ngu' juani —nacuï ngu'—. Pana nu ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u ni, ndacu ngu' juani. ¿Ni cha' ná stu'ba ndyu'ni ngu' cuentya jinu'u lo'o cha' nu ndyu'ni ngu' bi'? —nacuï ngu' ji'i Jesús.

¹⁹ Li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu' bi':

—Lo'o caja clyo'o ngu', lo'o ngu' nu ndya'a lo'o cutsii ndacu ngu'; ná ndi'i ngu' ntyute' ti ngu' tsa bi' lo'o ndi'i ngu' lo'o cutsii —nacuï Jesús ji'i ngu' li'—. Chaa ti' ngu' lo'o ndi'i ngu' lo'o. ²⁰ Pana nu lo'o tyalaa tsa nu lo'o tyaa lo'o ngu' ji'i cutsii, li' ná cacu ngu' tya'a tso'o cutsii, cha' caca xñi'i ti' ngu' li'. La cui' jua'a chaa ti' tya'a tso'o na' juani, pana caca xñi'i ti' ngu' nde loo la.

²¹ 'Chaca cha' ni, sca ngu' nu nchca ji'i jyacu late', nu lo'o cua'ni cho'o ste' cusu, ná talya sa yu'be late' cucui lo sca late' cusu, cha' tyatsii' late' cucui; hora ti tyati' jyacu su ngalya bi' li'. ²² La cui' ti cha', ná su'ba ngu' ji'i lcui nu chca ndyu'u ti ne' tyaca' cusu'. Si su'ba ngu' ji'i ne' tyaca' cusu', yala ti catsu se'i tyaca' bi'; ndye ngula'a tyaca' li', tye lcui tyalú li'. Ne' tyaca' cucui tyu'u lcui nu lo'o chca ndyu'u ti.

Ngusuu ngu' si'yu trigo tsā ta'a

²³ Ngua sca tsā ta'a lo'o ndi'ī cña' ngu' judío, li' ndyaa Jesús su nscua xtya trigo ji'ī ngu', ndyaa yu lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'ī yu. Li' ngusuu nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' xi si'yu trigo cha' cacu ngu' laja lo'o ndyaa ti ngu'. ²⁴ Lo'o li' na'a ngu' fariseo ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi'. Li' nchcui' ngu' fariseo bi' lo'o Jesús:

—Tsa ta'a, tsā ndi'ī cña' na laca juani —nacui' ngu' fariseo ji'ī Jesús—. Tsa tacati laca. ¿Ni cha' laca ndyu'ni ngu' bi' cña nu ná ntsu'u chacuayá' cua'ni na tsā juani? —nacui' ngu'.

²⁵ Nguxacui' Jesús cha' ji'ī ngu' li':

—¿Ha bilya ña'a mā lo quityi ji'ī ycu' Ndyosi nu nscua ñi'ya nu ngua'ni jyo'o David? Ngua sca tsā ntyute' tsa ycu' yu, lo'o jua'a ntyute' tsa tya'a ndya'a yu —nacui' Jesús ji'ī ngu'—. ²⁶ Ngua jyo'o Abiatar loo ji'ī lcaa sti jo'ó tyempo bi', lo'o li' ndyatī jyo'o David bi' ne' ni'ī su cuentya ji'ī ycu' Ndyosi cajua, ngusñi yu xlyá nu laca msta ji'ī ycu' Ndyosi, nu ntucua tacati lo mesa; ndyacu ngu' xlyá bi', masi sca ti sti jo'ó ntsu'u chacuayá' cacu ji'ī nquicha' —nacui' Jesús ji'ī ngu' fariseo bi'.

²⁷ 'Ná nti' ycu' Ndyosi xcube' ji'na lo'o nchcui' Ni cha' caca sca tsā nu tyi'ī cña' na; tso'o la tyi'ī na si caja sca tsā nu tyi'ī cña' na, ngua ti' Ni. ²⁸ Lo'o jua'a ntsu'u chacuayá' jna' cha' laca na' loo, masi tsā nu ndi'ī cña' ngu', cha' cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati.

3

Sca yu quicha nu nchcu' ya' yu

1 Ngua chaca quiya' ndyaa ngu' ne' laa ca bi' tsá nu ndi'i cña' ngu', lo'o nga'a sca nu quicha nu nchcu' sca tsu' ya'. 2 Ña'a tsa xi ngu' tacati, nu ngu' fariseo bi', ña'a tsa ngu' ji'i Jesús si cua'ni yu jo'o ji'i nu quicha bi', cha' tsá ta'a nu ndi'i cña' ngu' judío ngua. Nti' ngu' tlyu bi' quijeloo qui'ya cha' sta ngu' hichu' Jesús. 3 Lo'o li' nchcui' yu lo'o nu quicha bi':
—Caá nu'u, tyu cla'be ne' laa re —nacui' Jesús ji'i.

4 Li' nchcuane Jesús ji'i lcaa ngu' bi':

—¿Ha ntsu'u chacuayá' ji'na cua'ni na sca cha' tso'o tsá nu ndi'i cña' ngu'? —nacui' yu ji'i ngu' tlyu bi'—. ¿Ha tso'o la si cua'ni na sca cha' cuxi tsá bi'? —nacui'—. ¿Ha ná tso'o cua'ni na jo'o ji'i ngu' li', nti' ma? ¿Ha tso'o la si ta na chacuayá' cajaa ngu' quicha tsá bi' lacua? —nacui' Jesús.

Nga'aa ngujui la ñi'ya chcu' nu ngu' tlyu bi' lo'o Jesús li'. 5 Ñasí' xi Jesús ña'a yu ji'i ngu' bi', jua'a xñi'i xi ti' yu cha' ná ntaja'a ngu' cui'ya ngu' cuentya ji'i cha' nu nclyu'u yu ji'i ngu'. Li' nchcui' yu lo'o nu quicha bi':

—Xquiñi nu'u ya' —nacui' Jesús ji'i.

Nguxquiñi yu ya' yu li', lo'o hora ti ngua tso'o ya' yu. 6 Lo'o ndu'u nu ngu' fariseo ne' laa bi', li' ndyaa ngu' cha' chcu' ngu' lo'o taju ngu' nu cuentya ji'i rey Herodes; chcu' ngu' ñi'ya cua'ni ngu' cha' caca cujuui ngu' ji'i Jesús.

Ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati to' tayu'

7 Lo'o li' ndyaa Jesús to' tayu' lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. Quiña'a tsa ngu' Galilea ndyaa ngu' ndyaa lca'a ngu' ji'i cha' cuna ngu' cha' nu nclyu'u yu. 8 Cua ndañi ñi'ya laca cha' tonu nu ndyu'ni Jesús hasta ca quichí tyijyu', bi' cha' lo'o

ngu' tyijyu' ndyalaa ngu' cha' ña'a ngu' ji'i yu; ndyalaa ngu' Judea, lo'o ngu' Jerusalén, lo'o ngu' Idumea, lo'o ngu' chaca tsu' sta'a Jordán, lo'o ngu' Sidón, lo'o ngu' Tiro. ⁹ Na'a Jesús cha' quiña'a tsa ñati ndya'a slo, li' nchcui' yu lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu cha' culana ngu' sca yaca ni'i sube, cha' ná satá ngu' ji'i yu, cha' quiña'a tsa ngu' ndi'i. ¹⁰ Jlo ti' ngu' cha' cua ngua'ni yu jo'o ji'i quiña'a tsa ngu' quicha, bi' cha' tachaa tsa ndi'i ngu' quicha slo; cua nti' tsa ngu' cala' ngu' ji'i ycu' Jesús. ¹¹ Nu ngu' quicha nu ntsu'u cui'i cuxi ji'i ngu' ni, nu lo'o na'a ngu' quicha bi' ji'i Jesús, li' ndyatu sti' ngu' nde loo su ndu yu. Cuii nxi'ya ngu' xqui'ya cui'i cuxi, cha' nslo cui'i bi' ji'i Jesús:

—Nu'u laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi —ndu'ni ngu' quicha bi'.

¹² Hora ti ngulo Jesús cña ji'i cui'i cuxi cha' ná catcha' ngu' ji'i xa' ñati tilaca laca ycu' yu.

Ngusubi Jesús ji'i tii tyucuaa tya'a ñati nu ca tsa'a ji'i

¹³ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa ndyacu' yu sii' ca'ya, ngusi'ya yu ji'i tyuu tya'a ñati cha' caa ngu' ca su ndu. Ndyaa ngu' bi' slo yu li'. Lo'o li' laja ngu' bi' ngusubi Jesús ji'i ñati nu cua'ni cña ji'i; ¹⁴ ngusubi yu ji'i tii tyucuaa tya'a ñati bi', cha' ca tsa'a ngu' ji'i yu. Bi' ngu' nu ta Ni ji'i cha' tsa'a ngu' slo ñati xa' quichi, cha' culu'u ngu' cha' tso'o ji'i ycu' Ni ji'i lcaa ñati. ¹⁵ Nda Jesús chacuayá' ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi', cha' cua'ni ngu' jo'o ji'i ngu' quicha, lo'o jua'a culo ngu' ji'i cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i ngu'. ¹⁶ Nde nscua xtañi ca ta'a tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngusubi Jesús ji'i: Simón nu ngusta Jesús chaca

xtañi Pedro ji'i yu, bi' laca tsaca; ¹⁷ lo'o li' ngusubi yu ji'i tyucuaa sñi' Zebedeo, nu Jacobo lo'o Juan, nu nchcui' Jesús cha' sñi' tyi'yu laca ngu', (jua'a ndyu'u cha' Boanerges cha'cña ji'i ngu' bi'); ¹⁸ lo'o jua'a ngusubi yu ji'i Andrés, lo'o ji'i Felipe, lo'o ji'i Bartolomé, lo'o ji'i Mateo, lo'o ji'i Tomás, lo'o ji'i xa' Jacobo sñi' Alfeo, lo'o ji'i Tadeo, lo'o ji'i xa' Simón nu ntsu'u cha' ji'i lo'o ngu' cananista; ¹⁹ ngusubi yu ji'i Judas Iscariote nu tiya' la tya ji'i yu ya' ngu' xña'a xqui'ya cñi.

Nsta ngu' qui'ya ji'i Jesús

Ca tiya' la ndyalaa Jesús to' tyi lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu. ²⁰ Xa' ndyu'u ti'i ñati ca slo Jesús li'. Cha' quiña'a tsa ñati ndi'i, ná ngujui tyempo cha' cacu yu lo'o tya'a ndya'a yu. ²¹ Lo'o ndyuna tya'a Jesús cha' bi', ngulacua tsa ti' ngu' li'. Hora ti ndu'u ngu' lijya ngu' slo Jesús, xqui'ya cha' ntsu'u ñati nu nacui cha' cua ngua loco yu.

²² Lo'o li' lijya mstru nu nclyu'u cha' jo'ó ne' laa tonu ca Jerusalén. Nchcui' mstru bi' lo'o ngu':

—Ngusñi Beelzebú xu'na lcaa lo cui'i cuxi ji'i Jesús cua —nacui mstru bi'—, bi' cha' lo'o chacuayá' ji'i nu xña'a bi' nchca ji'i yu culo ji'i cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ñati.

²³ Lo'o li' ngusi'ya Jesús ji'i mstru bi', cha' caa ngu' slo; nda yu sca cuii lo'o ngu' li':

—¿Ha culo Satanás ji'i ñati nu ji'i ycui' ca? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. ²⁴ Tye'e cha' ji'i sca quichí jua'a ti si xcui' na xu'u tya'a sca latya ngu' tisiya lo'o chaca latya ngu' tisiya. ²⁵ La cui' jua'a lo'o ngu' tya'a ndi'i sca ni'i ti; si xcui' na xu'u tya'a ngu', tya'be tya'a ngu' tyaa ngu' li'. ²⁶ Bi' cha' ná

talo Satanás si xuu tya'a ycui' Satanás lo'o msu ji'i ycui' ca; tye cha' ji'i nu xña'a yala ti li'.

²⁷ Sca ñati nguula ni, ná caja ñi'ya nu tyati ngu' to' tyi yu cha' cuaana ngu' yu'ba ji'i yu. Sca ti si sca' ngu' ji'i xu'na ni'i clyo, taca cuaana ngu' na nu ntsu'u ji'i yu bi' li'.

²⁸ Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o cu'ma, cha' nchca ji'i ñati jña ngu' cha' clyo ti' ji'i ycui' Ndyosi Sti na' cuentya ji'i lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu', masi cha' cuxi nu ngua'ni ngu', masi cha' cuxi nu nchcui' ngu'; ²⁹ sca ti ji'i ñati nu nchcui' cha' cuxi ji'i cña nu ndu'ni Xtyi'i ycui' Ndyosi, ná cua'ni clyo ti' ycui' Ni ji'i ñati bi'. Ná cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati bi'.

³⁰ Nda Jesús cuii bi' lo'o ngu' xqui'ya cha' nacui ngu' cha' ngusñi cui'i cuxi ji'i yu.

Ndyalaa xtya'a Jesús lo'o tya'a yu

³¹ Lo'o li' ndyalaa xtya'a Jesús lo'o tya'a yu to' ni'i su ndi'i Jesús. Nde liya' ndyanu ngu'. Li' nda ngu' cha' ndyaa ca su ndu Jesús, cha' tyu'u yu nde liya' cha' chcui' ngu' lo'o yu, ngua ti' ngu'. ³² Pana tachaa tsa ndi'i ngu' su ndu Jesús.

—Ndu xtya'a nu'u lo'o tya'a nu'u nde liya' —nacui ngu' ji'i Jesús—. Cua nti' ngu' chcui' ngu' lo'o nu'u —nacui ngu'.

³³ —¿Tilaca nu chañi ca cha' laca xtya'a na'? ¿Tilaca nu chañi cha' laca tya'a na'? —nacui Jesús ji'i ngu' li'.

³⁴ Li' nxña'a Jesús ji'i ngu' nu nga'a cacua ti slo yu, xa' nchcui' yu lo'o nu ngu' quiña'a bi':

—Nu ngu' re ni, stu'ba ti ndulo ngu' 'na, ñi'ya nu ndulo xtya'a na' 'na, ñi'ya nu ndulo tya'a na' 'na

—nacui Jesús—. ³⁵ Lo'o jua'a lcaa ñati nu taquiya' ji'i ycu'i Ndyosi, nu cua'ni ñi'ya nu nti' ycu'i Ni cha' cua'ni ngu', ngu' bi' ndu'ni ñi'ya nti' si laca ngu' xtya'a na', ñi'ya nti' si laca ngu' tya'a na', masi nu qui'yu, masi nu cuna'a —nacui Jesús.

4

Cuii ji'i ñati nu ndyataa si'yu

¹ Chaca quiya' nguxana Jesús ngulu'u yu ji'i ñati to' tayu' bi'. Cua ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati ca slo yu li'; hasta nga'aa ndyu'u scua yuu su tyu quiya' yu, bi' cha' ndyatí yu ca ne' sca yaca ni'i sube nu ndacui to' hitya ti. Ne' yaca ni'i bi' ndyaca'a Jesús, ndyanu nu xa' la ñati quiña'a lo yuu btyi to' tayu' bi'. ² Li' quiña'a tsa cuii nda Jesús lo'o ngu', cha' ca tsa'a ngu' lcaa cha' nu ngua ti' yu culu'u yu ji'i ngu'. Ndi'ya ngua sca cuii bi':

³ —Cua'a jyaca ma —nacui Jesús ji'i ngu'—. Ngua sca tsá ndyaa sca ñati cataa si'yu trigo. ⁴ Nguscui yu si'yu ji'i, lo'o ndyú xi si'yu bi' lo yuu tacalya to' tyucuii. Hora ti ñaa quiñi, ndye si'yu bi' ndyacu ni' ji'i. ⁵ Lo'o li' ndyalú xi si'yu su xti tsa yuu nscua chu' quee. Yala ti ntyucua si'yu bi'; pana cha' xca ti yuu ndyacu' chu' si'yu, ⁶ bi' cha' ná ngua xñi suu chu' quee bi', ná ngua caluu tso'o. Ndye calya bi' ndyanaa, cha' tyique' tsa cua. ⁷ Lo'o chaca se'i ndyalú xi si'yu lo yuu su ndu yaca quiche'. Yala la nguluu yaca quiche' bi'; ná nda chacuayá' caluu tso'o calya trigo tsiya' ti, bi' cha' nga'aa ngutu'u si'yu lo bi' li'. ⁸ Lo'o jua'a ndyalú xi si'yu lo yuu tso'o. Ntyucua tso'o si'yu bi'; tso'o tsa nguluu calya, lo'o li' tso'o tsa ngutu'u si'yu lo

juu bi'. Ntsu'u juu nu nda calaa tyii tya'a si'yu lo, lo'o jua'a ntsu'u juu nu nda snayala tya'a si'yu, lo'o jua'a ntsu'u juu nu nda sca siyento tya'a si'yu sca ti juu.

⁹ Cua'a jyaca ma ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani, si chañi cha' ntaja'a ma cuna ma cha' tso'o bi' —nacu'i Jesús ji'i nu ngu' quiña'a bi'.

Ni cha' nda Jesús cuii lo'o ngu'

¹⁰ Ca tiya' la lo'o cua ndu'u ñati' bi' ndyaa tsa tlyu ti, li' lijya nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús slo yu, lo'o jua'a ñaa xa' la tya'a tso'o ngu' slo Jesús. Li' nchcuane ngu' ji'i Jesús:

—¿Ñi'ya ntsu'u cha' nu nda nu'u nu ngua tsa ti? —nacu'i ngu' bi' ji'i Jesús.

¹¹ —Cua nda ycui' Ndyosi chacuayá' cha' ca cuayá' ti' ma sca cha' nu ntsu'u yacu' ti, ñi'ya nu caca lo'o laca ycui' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati' —nacu'i Jesús ji'i ngu' bi'—. Xa' ñati' nu ná ngusñi cha' ji'i ycui' Ndyosi ni, ná ta ngu' cuentya lo'o cuna ngu' sca cuii; tucui tsa cha' bi' nti' ngu'. ¹² Bi' cha' nda na' cuii bi' lo'o ngu', cha' masi ña'a ngu', ná ta ngu' cuentya ñi'ya nu tyu'u cha' bi'; masi cuna ngu', ná ca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu tyu'u cha' bi'. Jlo ta' cha' ná ntaja'a ngu' culochu' ngu' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu', bi' cha' ná nchca jna' cui'ya na' cha' clyu ti' ji'i ngu' ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu'.

Ñi'ya nu ndyu'u cha' ji'i cuii ji'i ñati' nu ndyataa si'yu

¹³ ¿Ha ná ngua cuayá' ti' ma ñi'ya nti' ñacu'i cuii bi'? —nacu'i Jesús ji'i ngu' bi' li'—. ¿Ñi'ya caca ta ma cuentya ji'i xi xa' la cuii lacua, si ná nduna ma

cha' nu nchcui' na' bi'? —nacui—. ¹⁴ Ñi'ya laca ñati nu ndyataa si'yu bi', jua'a laca ñati nu nchcui' cha' tso'o ji'i ycui' Ndyosi lo'o xa' la ñati. ¹⁵ Ñi'ya laca si'yu nu ndyalú lo yuu tacalya to' tyucui lo'o li' ndye si'yu ndyacu quiñi, jua'a laca ñati nu lo'o ndyuna ngu' cha' tso'o ji'i ycui' Ndyosi, ná nduna tso'o ngu' li'. Ñi'ya laca yuu tacalya bi', jua'a laca cresiya ji'i ñati bi'. Ñi'ya laca lo'o ndye ndyacu quiñi si'yu to' tyucui, jua'a caa Satanás cha' cuityi cha' tso'o bi', cha' nga'aa tyi'u ti' ngu' cha' tso'o bi' li'. ¹⁶ Lo'o si'yu nu ndyalú lo yuu lati tu'ba chu' quee ni, bi' laca ñi'ya laca ñati nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' lo'o clyo ndyuna ngu' cha' tso'o bi' ji'i ycui' Ndyosi. ¹⁷ Pana si lya' ti' xa' ñati ji'i ngu' bi' xqui'ya cha' tso'o nu ndyuna ngu' bi', si xtyí lo'o ñati ji'i ngu', ná talo ngu' li'; laca ngu' bi' ñi'ya laca si ná ngusñi tso'o suu si'yu nu ntyucua lo yuu lati tu'ba chu' quee bi', lo'o li' ná ndalo calya bi' ndyanaa li'. ¹⁸ Si'yu nu ndyalú lo yuu laja yaca quiche' ni, bi' laca ñi'ya laca ñati nu ndyuna cha' tso'o bi', ¹⁹ lo'o li' ndya'a tsa cha' tyiquee ngu' ñi'ya cua'ni ngu' cha' caca culiya' ngu'; ncl yana ngu' ñi'ya ca caja quiña'a tsa cha' tso'o nu ntsu'u chalyuu re ji'i ngu', cha' caca stu'ba ngu' lo'o ñati tlyu la. Bi' cha' ná nchca tyanu cha' tso'o ne' cresiya ji'i ngu' bi'. ²⁰ Ndi'ya ndyu'u cha' ji'i yuu tso'o su ndyalú si'yu: lo'o ntyucua si'yu, li' tso'o tsa nguluu calya, ngutu'u tsa si'yu lo li'; jua'a laca ñati nu ndyuna cha' tso'o bi', lo'o li' tso'o tsa ndaquiya' ngu' ji'i cha' bi'. Ntsu'u yuu su nda sca ti juu trigo hasta calaa tyii tya'a si'yu, lo'o jua'a ntsu'u yuu su ndyu'u snayala tya'a si'yu lo sca ti juu, lo'o jua'a

ntsu'u yuu su ndyu'u hasta sca siyento tya'a si'yu lo sca ti juu.

Cuii ji'i xee nu tyu'u ne' ni'i

²¹ Chaca quiya' nda Jesús sca cuii lo'o ngu' bi':

—Lo'o ngua'a na xee ni'i ca talya, ¿ha tacu' na lo xee bi'? ¿Ha sta na xee bi' ne' qui'ña? —nacui Jesús ji'i ngu'—. Ná ndu'ni na jua'a —nacui—. Cua xi sta na xee cha' tyaca' xee tyucui ña'a nde ni'i.

²² Ndu'ni cha' tyu'u lo xee lcaa na nu ndyu'u cuatsi' ji'i ñati juani; ná sca cha' ntsu'u cuaana ti juani nu ná quijeloo ji'i ñati ca tiya' la. ²³ Cua'a jyaca ma xi ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani, si cha'ni cha' ntaja'a ma cuna ma cha' tso'o bi'.

²⁴ Tya ngulu'u la xi Jesús ji'i ngu' li':

—Taquiya' tso'o ma ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani —nacui Jesús—. Ñi'ya nu ndu'ni ma lo'o xa' ñati, la cui' jua'a cua'ni ycu' Ndyosi lo'o ma li'. Lo'o jua'a lo'o cuna tso'o ma cha' jna', quiña'a la cha' tso'o tyu'u ne' cresiya ji'i ma li'. ²⁵ Lo'o ñati nu jlya ti' cha' jna', nu ndyaca tsa'a cha' bi' ni, tya ta la ycu' Ni cha' lo'o ngu' bi'; pana ñati nu ná jlya ti', nu ná nti' ca tsa'a ngu', cua'ni ycu' Ni cha' ná caca ji'i ngu' bi' ca tsa'a ngu' tsiya' ti cha' ji'i ycu' Ni li'.

Cuii ji'i su ntyucua si'yu

²⁶ Lo'o li' nda Jesús chaca cuii lo'o ngu':

—Ta na' sca cuii lo'o ma cha' caca cuayá' ti' ma ñi'ya nu caca lo'o laca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati —nacui Jesús ji'i ngu'—. Ngua sca tsá ndyataa sca ñati nscua', ²⁷ li' ngujua' yu talya; lo'o cua quixee ti chaca tsá ngue ti' yu. Jua'a nteje tacui tyuu tsá lo'o tyuu talya. Laja li' ntyucua si'yu bi', cua ndyaluu bi' li'. Ná jlo ti' yu ñi'ya caca caluu

si'yu bi'. ²⁸ Jua'a nchca ji'i sca si'yu nu lo'o cataa na ji'i. La cui' yuu su ndyataa si'yu bi' laca nu ta juersa ji'i si'yu cha' caluu. Tyucua calya cuañi' clyo, li' tyu'u tucua nchu', lo'o li' caja ltya ji'na. ²⁹ Lo'o cua btyi ltya, li' caca clacua, cha' tyu'u ti'i ltya.

Cuii ji'i si'yu cuxee

³⁰ Lo'o li' nda Jesús chaca cuii lo'o ngu' bi':

—Chaca cha' chcu' na' lo'o ma juani. Ta na' sca cuii lo'o ma ñi'ya nu caca lo'o ycui' Ndyosi laca loo ne' cresiya ji'i ñati —nacui Jesús—. ³¹ Caca bi' ñi'ya laca sca ti si'yu cuxee nu ndyataa ngu'. Si'yu bi' laca nu si'yu sube la tyucui ña'a chalyuu, cha' ná ntsu'u xa' si'yu nu sube la. ³² Pana lo'o cataa ngu' si'yu bi', yala ti tyucua, caluu yaca li' cha' caca sca yaca tlyu. Lo'o li' ca'ya quiñi laja sta' yaca bi', chca'a cña' ni' su tyacala' laja laca' bi'.

Ni cha' nda Jesús cuii lo'o ngu'

³³ Jua'a ti ngulu'u Jesús cha' ji'i ngu'; nda yu xi cuii lo'o ngu', cha' culu'u cha' ji'i ycui' Ndyosi ji'i ngu', ña'a cuayá' nu ta tso'o ngu' cuentya ñi'ya ntsu'u cha' ji'i ycui' Ni. ³⁴ Xcui' lo'o cuii ti ngulu'u Jesús ji'i ñati quiña'a, masi ná nda tso'o ngu' cuentya ñi'ya cha' nda cuii bi'; pana tiya' la ngulu'u tso'o yu cha' bi' ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu.

Ngulo Jesús cña ji'i cui'i lo'o ji'i clyoo' lo tayu'

³⁵ Lo'o cua ngusii tsa, cua ndyaa cuichaa, li' nchcui' Jesús xi lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Tyeje tacui na ca chaca tsu' tayu' re —nacui Jesús ji'i ngu' bi'.

³⁶ Lo'o li' nguxtyanu ngu' ji'i nu quiña'a tsa ñati nu ndi'i cajua, ndyatí Jesús lo'o tya'a ndya'a yu ne' yaca ni'i su ngua'a yu cha' ngulu'u yu ji'i nu ngu' quiña'a bi' tsa la. Ndu'u ngu' ndyaa ngu', lo'o xa' yaca ni'i ndyaa lo'o. ³⁷ Lo'o li' lye tsa ndyaca cui'i, lye tsa ndyatú clyoo' lo tayu', ña'a cuayá' nu ndyatí tsa hitya clyoo' nde ne' yaca ni'i; cua cha'a ti yaca ni'i bi' ntsu'u hitya. ³⁸ Pana laja' ti Jesús ntsu'u nde siyu' yaca ni'i, ngustii yu lo sca late' lcuti. Nguxtyu'u ngu' ji'i yu li':

—Cusu' —nacuí ngu' ji'i Jesús—. Que ti' nu'ú. ¿Ha ná ndube ti' nu'ú cha' cua cajaa ti na? —nacuí ngu'—. Cua quilyu'u ti yaca ni'i re.

³⁹ Li' ndyatú Jesús, ngulo yu cña ji'i cui'i, ngua'a ji'i clyoo' lo tayu'.

—Caca ti' ti lo hitya re —nacuí yu.

Hora ti ngua ti' cui'i, ngua ti' clyoo'; ti' ti ndyanu tayu' li'. ⁴⁰ Lo'o li' nhcui' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—¿Ni cha' ntsii tsa ma? —nacuí Jesús ji'i ngu'—. ¿Ni cha' laca ná jlya ti' ma ji'i ycuí' Ndyosi cha' caca ji'i Ni cua'ni Ni jua'a? —nacuí.

⁴¹ Ndube tsa ti' ngu' ña'a ngu' ji'i Jesús li':

—¿Tilaca laca nu qui'yu re? —nacuí ngu' ji'i tya'a ngu'—, cha' lo'o cui'i ndaquiya' ji'i yu, lo'o jua'a nduna clyoo' lo tayu' cha' nu nda yu —nacuí ngu' ji'i tya'a ndyaca tsa'a ngu'.

5

Ngusñi cui'i xña'a ji'i sca ngu' Gadara

¹ Lo'o li' ndyalaa ngu' chaca tsu' tayu bi', nde loyuu su cuentya Gadara. ² Cua tyu'u ti Jesús ne'

yaca ni'í lo'o ndyu'u tucua sca nu quicha, sca ngu' nu ngusñi cui'í xña'a jí'í. Ndi'í nu quicha bi' ne' lo'o jyo'o. ³ Su nguatsi' jyo'o ti ndi'í nu quicha bi', cha' ná ngua jí'í ngu' sca' jí'í; ni lo'o chcuá ná ngua jí'í ngu'. ⁴ Cua tyuú quiya' ngusca' ngu' jí'í lo'o carena nquicha', ndyaaca' quiya', ndyaaca' ya'; pana hora ti ngusi'yu cu' chcuá bi', ndyatí' carena, ndyanu yu'be ti chcuá nu ndyaaca' nu quicha bi'. Ni sca ngu' ná ngué ngu' cha' tyijiloo jí'í yu quicha bi'. ⁵ Lo'o nde tsa lo'o nde talya ndya'a nxi'ya ne' lo'o jyo'o, ndya'a yu'u ti sii' cuatí. Lo'o jua'a ngusi'yu jí'í ycuí' ca lo'o quee. ⁶ Juani tyijyu' ti ndu nu quicha bi' na'a jí'í Jesús. Li' ngusna lijya ndatu sti' slo Jesús, cha' cua'ni tlyu jí'í. ⁷ Cuij ngusi'ya nu quicha bi' jí'í Jesús li':

—¿Ñi'ya cña nti' nu'ú jna'? —nchcuane yu quicha jí'í Jesús li'—. Nu'ú laca Jesús nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi, ycuí' Ni nu laca loo la —nacui—. Chacuayá' jí'í ycuí' Ndyosi, ná xcube' nu'ú jna'.

⁸ Tsa ti cua ngulo Jesús cña jí'í cui'í xña'a bi', cha' tyatsu' jí'í yu quicha bi', bi' cha' tya'na nhcui' lo'o Jesús juani cha' ná xcube' yu jí'í.

—Tyu'u nu'ú, tyaa nu'ú tsiya' ti —nacui Jesús jí'í cui'í xña'a tsa la.

⁹ Li' nchcuane Jesús jí'í yu quicha bi':

—¿Ni naa nu'ú? —nacui Jesús jí'í.

—Quiña'a tsa lo naa na' —nacui nu quicha—, cha' quiña'a tsa tya'a cui'í xña'a ngusñi 'na —nacui.

¹⁰ Lo'o li' ndijña tsa nu quicha bi' cha' ná cua'ni Jesús jo'o jí'í, cha' ná culo Jesús jí'í nu cui'í xña'a bi' cha' tyaa; ná nti' cui'í xña'a bi' cha' tsa xa'

chalyuu tyijyu' la. ¹¹ La cui' tsa bi' ndi'i tsa cube' ndyacu ni' quixi' sii' ca'ya jua. ¹² Li' xa' ndijña yu quicha bi' ji'i Jesús cuentya ji'i cui'i xña'a nu ngusñi ji'i:

—Ta nu'u chacuayá' tsa cui'i cha' xñi ji'i cube' jua —nacu'i.

¹³ Lo'o li' nda Jesús chacuayá' bi' ji'i lcaa cui'i xña'a bi'. Li' ndu'u cui'i ndyaa, ngusñi ji'i cube'. Ndi'i tucua mil tya'a cube', lo'o jua'a ngusñi cui'i bi' ji'i lcaa ni'. Ngusna ni' sii' cua'a li', ndyú ca ta'a ni' ne' hitya tayu'; ndyi'o ni' hitya, ngujuui lcaa cube' bi' li'.

¹⁴ Lo'o li' ndube tsa ti' ngu' nu ña'asii ji'i cube' bi', ngusna ngu' ca quichi' cha' cache' ngu' ji'i lcaa ngu' cacua ti' ñi'ya cha' ngua bi'. Hora ti' ndu'u ngu' lijya ngu' cha' ña'a ngu' ji'i cha' bi'. ¹⁵ Nu lo'o ngulaa ngu' slo Jesús, li' na'a ngu' ji'i nu qui'yu nu ngua quicha bi'; na'a ngu' cha' ti' ti' nga'a nu qui'yu bi', lacu' ste', cha' cua ndyaca tso'o. Nga'aa nxa'lu cui'i xña'a bi' ji'i. Ndyutsii tsa ngu' li'. ¹⁶ Nhcui' tsa ngu' nu ña'asii ji'i cube' bi' ñi'ya ngua cha' ji'i nu quicha, cha' tsa tlyu ti' nguxtyanu cui'i xña'a ji'i. Li' ndu'u cui'i bi' ndyaa, ngusñi ji'i lcaa cube' nu ndi'i bi'; ndye cha' ji'i cube' bi' li'. ¹⁷ Nu lo'o ndyuna ngu' quichi' cha' bi', li' nhcui' tsa ngu' lo'o Jesús cha' tyatsu' yu tyaa yu xa' se'i su tyijyu' la.

¹⁸ Lo'o cua tyatí ti' Jesús ne' yaca ni'i sube cha' tyaa, li' nhcui' nu ngua quicha bi' lo'o Jesús; ngüijña chacuayá' ji'i Jesús cha' tsa lo'o. ¹⁹ Pana ná nda Jesús chacuayá' ji'i.

—Xa' xtyuu nu'u tyaa nu'u to' tyi —nacu'i Jesús ji'i—. Ta nu'u cha' lo'o lcaa ngu' tya'a nu'u ñi'ya ngua cha' tlyu nu ngua'ni ycu'i' Ndyosi nu Xu'na

na cha' ngua'ni Ni cha' ndyaca tso'o nu'u, cha' ngua'ni tya'na tsa ti' ycu' Ni jinu'u.

²⁰ Lo'o li' ndu'u ndyaa nu qui'yu bi' lcaa quichi nde Decápolis, nda cha' lo'o ngu', lcaa lo cha' ñi'ya nu ngua'ni Jesús lo'o. Ndube tsa ti' lcaa ngu' bi' li'.

Sñi' Jairo, lo'o nu cuna'a nu ndyala' ste' Jesús

²¹ Lo'o li' ñaa Jesús ne' yaca ni'i ca nde tsu' tayu' chaca quiya'. Xa' ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati slo Jesús nde to' tayu' bi'. ²² Li' ndyalaa sca nu qui'yu nu laca loo ne' laa jua. Jairo naa nu cusu' bi'. Ndatu sti' nu cusu' bi' slo Jesús, ndacui ncluy hique yu hasta lyuu. ²³ Tya'na tsa nchcui' yu lo'o Jesús li':

—Cua cajaa ti sñi' na' —nacui yu ji'i—. Cua'ni nu'u cha' tso'o tsa nu'u ca su ntsiya nu cuna'a piti bi' 'na, cha' cua'ni nu'u jo'o ji'i cho'; sta ya' nu'u chu' nu piti cha' cu'ú cho'.

²⁴ Lo'o li' ndyaa Jesús lo'o yu bi', jua'a ndyaa quiña'a ñati lo'o ngu', hasta tachaa tsa ndi'i ngu' lo'o ndya'a ngu'. ²⁵ Lo'o sca nu cuna'a quicha ndya'a laja ñati quiña'a bi'. Cua tii tyucuaa yija ntsu'u quicha ji'i nu cuna'a bi', cha' ndyalú tsa tañi ma'. ²⁶ Cua ndye lcaa lo jo'o ngua'ni ngu' ji'i ma' quicha bi', lo'o ná ngua ji'i ngu' cua'ni ngu' jo'o ji'i. Ndye cñi ji'i ma', ndye lcaa lo cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ma' xqui'ya taná, lo'o lye la ngua quicha ma' li'. ²⁷ Cua ndyuna ma' quicha bi' xi cha' ji'i Jesús, bi' cha' ñaa ma' laja ñati nde chu' su ndu Jesús. Ndyala' ma' quicha bi' ste' Jesús li'. ²⁸ “Lo'o cala' ti na' ste' Jesús re, tyaca tso'o na' li'”, ngua ti' ma' quicha bi'. ²⁹ Hora ti ndyacu' cha' ndyalú tañi ma', tsa tsiya' ca ngua tii ycu' ca ma' cha' cua ndyaca tso'o li'. ³⁰ Pana hora ti ngua tii Jesús cha'

cua ngua'ni yu jo'o ji'i sca ñati, masi ná na'a yu ji'i nu quicha bi'. Li' nguxña'a yu ji'i nu ñati quiña'a nu lijya nde chu' yu.

—¿Tilaca ndyala' ste' na'? —nacui yu ji'i ngu'.

³¹ Li' ndube tsa ti' nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

—Tachaa tsa ndi'i ngu' re slo na —nacui ngu' bi' ji'i Jesús—. ¿Ni cha' laca nchcuane nu'u ji'i ngu', “Tilaca ndyala' 'na’”?

³² Lo'o li' ña'a tsa Jesús ji'i lcaa ngu' cha' ca cuayá' ti' tilaca laca nu ndyala' ji'i. ³³ Li' ñaa nu cuna'a bi', ndatu sti' slo yu. Nchcuaa ma' bi', cha' ndyutsii tsa ma', masi jlo ti' cha' cua ndyaca tso'o. Li' ndacha' liñi ma' ji'i Jesús ñi'ya ngua ji'i ma'.

³⁴ —Tso'o tsa jlya ti' nu'u jna', sñi' —nacui Jesús ji'i—, bi' cha' ndyaca tso'o nu'u. Ti' ti tyi'i tyiquee nu'u juani. Tso'o ti tyaa nu'u, nga'aa xñi quicha bi' jinu'u chaca quiya'.

³⁵ Lo'o tya nchcui' Jesús lo'o nu cuna'a bi', li' ndyalaa sca msu ji'i Jairo nu laca loo ne' laa bi', ndyacua tya'a lo'o ngu'. Nchcui' msu bi' lo'o xu'na cuentya ji'i nu piti quicha:

—Cua ngujui sñi' nu'u, cusu' —nacui msu ji'i nu cusu' bi'—. Nga'aa ntsu'u la cha' chcui' nu'u lo'o mstru re.

³⁶ Lo'o Jesús ndyuna cha' nu nchcui' msu bi', pana ná ndaquiya' Jesús ji'i cha' bi'.

—Ná cutsii nu'u —nacui Jesús ji'i nu laca loo ne' laa bi'—. Tsa bi' ti cha' cua'ni nu'u cha' jlya ti' nu'u 'na.

³⁷ Lo'o li' ná nda Jesús chacuayá' ji'i ñati cha' tsa ngu' lo'o yu; sca ti ji'i Pedro, lo'o Jacobo, lo'o Juan tya'a Jacobo, nda yu chacuayá' tsa ngu' lo'o yu.

³⁸ Li' ndyalaa ngu' to' ni'i ji'i nu laca loo ne' laa bi'.

Cua quiña'a ñati ndyu'u ti'i cajua, nxi'ya tsa ngu' ndi'i ngu'. Lye tsa ngua cha' cua ngujuii nu piti bi'.
³⁹ Ndyati Jesús ni'i li'.

—¿Ni cha' laca nxi'ya tsa ma ndi'i ma? —nacui Jesús ji'i ngu'—. ¿Ni cha' laca cha' quiña'a tsa nclyacua ti' ma? Si'i na ngujuii nu piti quicha re, na laja' ti ntsiya —nacui Jesús.

⁴⁰ Li' nxyi' lo'o ngu' ji'i. Bi' cha' ngulo'o Jesús ji'i lcaa ngu' nu nxi'ya ndi'i ngu'; ndyanu sti xtya'a nu piti quicha lo'o ca ta'a sna ngu' tya'a ndya'a lo'o Jesús, ndyaa ngu' bi' slo nu piti. ⁴¹ Li' ngusñi Jesús ya' nu piti bi':

—Talita, cumi —nacui Jesús ji'i, cha'cña ji'i ngu' bi'. (Ndi'ya ndyu'u cha' bi': Mbixu', nde cha' chcu' na' lo'o nu'u juani: Tyatu nu'u.)

⁴² Hora ti ndyatu nu cuna'a piti quicha bi', nguxana ndya'a li'. Tii tyucuaa ti yija ntsu'u cho'. Ndube tsa ti' ngu' bi' li'. ⁴³ Lye nchcu' Jesús lo'o ngu' bi', cha' ná chcu' ngu' lo'o xa' ñati ñi'ya ngua cha' ndyaca tso'o nu piti bi'. Li' ngulo yu cña ji'i ngu' cha' ta xi na cacu nu piti bi'.

6

Ndya'a Jesús ca quichi Nazaret

¹ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ndyaa ngu' ca quichi tyi yu. ² Ndyati Jesús ndyaa ne' laa quichi bi' tsa nu ndi'i cña' ngu', tsa ta'a bi'. Li' ngulu'u yu ji'i ngu'. Ndube tsa ti' ngu' nu ndi'i ne' laa bi' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcu' Jesús lo'o ngu'.

—¿Mala ngua tsa'a yu re lcaa cha' nu nchcu' yu? —nacui ngu'—. ¿Ñi'ya ngua cha' ngua cuayá' tso'o

ti' yu? ¿Ha tii yu? —nacuī ngu'—. ¿Ni cha' laca cha' nchca ji'̄i yu cua'ni yu cha' tlyu? —nacuī ngu' ji'̄i tya'a ngu'—. ³ ¿Ha si'̄i cuityi yaca laca yu re? —nacuī ngu'—. La cui' sñi' María laca re; tya'a Jacobo, tya'a José, tya'a Judas, tya'a Simón laca yu re. Nde quichī tyi na ndi'̄i ngu' cuna'ā tya'a yu re —nacuī ngu' ji'̄i tya'a ngu'.

Chiī nti' ngu' ña'ā ngu' ji'̄i Jesús, ⁴ pana ndi'ya laca cha' nu nda Jesús lo'o ngu' li':

—Lcaa ngu' xa' quichī ni, ndu'ni tlyu ngu' ji'̄i sca ñatī nu laca tu'ba ji'̄i ycu'̄i Ndyosi nchcui' Ni lo'o ngu' —nacuī Jesús ji'̄i ngu'—, pana ngu' tya'a quichī tyi yu ni, ná ntaja'ā ngu' cuna ngu' cha' nu nchcui' yu tsiya' ti —nacuī Jesús—. Lcaa tya'a yu, jua'ā ngu' tya'a ndi'̄i yu, ná nduna ngu' cha' nu nchcui' yu —nacuī Jesús ji'̄i ngu'.

⁵ Lo'o jua'ā ngua cha' ná ngua cua'ni Jesús cha' tlyu slo ngu' bi', xqui'ya cha' ná jlyá ti' ngu' ji'̄i; pana ngua'ni yu cha' ndyaca tso'lo xti ti ngu' quicha lo'o ngusta ya' ti yu lo ngu', tsa bi' ti cha' ngua'ni yu. ⁶ Ndube tsa ti' Jesús cha' ná jlyá ti' ngu' bi' ji'̄i tsiya' ti. Lo'o li' tya ndya'ā la yu ca xa' quichī sube ti nu ndi'̄i cacua ti, ngulu'u yu ji'̄i ngu' ca bi' li'.

Nda Jesús ji'̄i ngu' nu ndyaca tsa'ā ji'̄i cha' tsaá ngu' chcui' ngu' cha' ji'̄i yu lo'o ngu' xa' quichī

⁷ Lo'o li' ngusi'ya Jesús ji'̄i nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'ā ji'̄i bi', cha' chcui' yu lo'o ngu'. Ngulo yu cña ji'̄i ngu' bi', cha' tyu'u ngu' tsaá ngu' cuentya latya ti ngu'; stu'ba ti tsaá tucua tya'a ngu' scaa quichī. Li' nda Jesús chacuayá' ji'̄i ngu' cha' culo ngu' ji'̄i cui'̄i cuxi nu ntsu'u ji'̄i ñatī. ⁸ Nchcui'

Jesús lo'o ngu' cha' ná lo'o yu'ba qui'ya ngu' tsaá ngu'. Tsaá ngu' lo'o sca yaca xcā ti; ná lo'o cujūi, ná lo'o tyaja, ná lo'o cñi tsaá ngu', nacuī Jesús. Jua'ā ti tsaá ngu'. ⁹ Tyu'u caña quiya' ngu', cacu' ngu' camxa, pana ná lo'o chaca camxa ji'ī ngu' tsaá ngu'.

¹⁰ —Nu lo'o ta ngu' ni'ī su caja' mā —nacuī Jesús—, li' tyanu mā slo ngu' bi' ña'ā cuayá' nu tyu'u mā tsaá mā xa' quichī. ¹¹ Si ntsu'u sca quichī su ná tyaja'ā ngu' ta ngu' se'ī tyanu mā, sca quichī su ná tyaja'ā ngu' cuna ngu' cha' nu chcu'i' mā lo'o ngu', li' tyu'u mā quichī bi', yaa clya mā li'. Salú mā sñii yuu nu ntsu'u quiya' mā to' quichī bi'. Jua'ā caca cuayá' ti' ngu' cha' cuxi tsa cña nu ngua'ni ngu' lo'o mā. Cha' liñi cacha' na' ji'ī mā juani —nacuī Jesús—, lo'o tyalaa tsā cha' cua'ni cuayá' ycui' Ndyosi ji'ī lcaa ñati, lye la xcube' Ni ji'ī ñati quichī nu ná ntaja'ā cuna ngu' cha' nu nchcu'i' mā lo'o ngu'; xti la xcube' Ni ji'ī jyo'o ñati cuxi nu nguti'ī quichī Sodoma, nu nguti'ī quichī Gomorra cua sa'ni.

Jua'ā nchcu'i' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'ā ji'ī.

¹² Lo'o li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' nde tyūu tya'a quichī. Nda ngu' cuīi lo'o ngu' quichī bi', cha' ca tyuju'u ti' ngu' quichī ji'ī lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni ngu', cha' culochu' ngu' quichī ji'ī cha' cuxi bi' li'. ¹³ Ngulo ngu' nu ndyaca tsa'ā bi' cui'ī cuxi nu ngusñi ji'ī tyūu tya'a ñati, lo'o jua'ā nda'ā ngu' setye tyixi xtyi'i lo xa' la ngu' quicha lo'o ngua'ni ngu' jo'o ji'ī ngu' quicha bi'; ndyaca tso'o nu ngu' quicha bi' li'.

Ngujui Juan nu ntyucuatya ji'ī ngu'

14 Tyempo bi' cua ndyuna rey Herodes cha' ji'i cha' tlyu nu cua ndyu'ni Jesús; lcaa quichi nguañi cha' bi', cha' scaa cha' nchcui' scaa ñati ji'i Jesús. Pana ndi'ya ngua ti' ycu'i' rey bi':

—Jyo'o Juan nu ntyucuatya ji'i ngu' tsubi' la, bi' laca Jesús re— nacui' Herodes bi'—. Ndyujuii ngu' ji'i Juan bi', pana juani cua ndyu'ú chaca quiya', bi' cha' nchca ji'i cua'ni cha' tlyu jua'a —nacui' rey.

15 —Si'i bi' —nacui' xa' ñati—. Jyo'o Elías laca nu qui'yu re.

—Si'i jua'a —nacui' xa' la ñati—. Sca ñati nu laca tu'ba ji'i ycu'i' Ndyosi laca yu re, ñi'ya nu jyo'o cusu' nu nguti'i sa'ni la nu ngua tu'ba ji'i ycu'i' Ni.

16 Lo'o ndyuna Herodes cha' nu nchcui' xa' ñati ji'i Jesús bi', xa' nchcui' rey bi':

—Cua ndyu'ú jyo'o Juan chaca quiya' —nacui'—. Na' ngulo na' cña ji'i ngu', lo'o li' nteje cu' ngu' scua' que Juan bi'; pana ná tyiquee' Juan laca nu qui'yu re —nacui' rey Herodes.

17 Tya tsubi' la ngulo rey Herodes bi' cña ji'i ngu' cha' tsaá ngu' xñi ngu' ji'i nu Juan bi', cha' tsaá lo'o ngu' ji'i ne' chcuá. Ngua'ni rey cha' cuxi bi' xqui'ya Herodías nu ngua clyo'o Felipe tya'a Herodes, cha' cua ngusna lo'o Herodes ji'i nu cuna'a bi', cha' caja clyo'o lo'o.

18 —Ná ntsu'u chacuayá' tyi'i nu'u lo'o clyo'o tya'a nu'u —nacui' jyo'o Juan ji'i rey Herodes tya li'.

Bi' cha' ngusu'ba rey ji'i Juan ne' ni'i chcuá, cha' nchcui' yu jua'a lo'o rey bi'. 19 Ñasi' tsa Herodías xqui'ya Juan, cujuui ji'i yu ngua ti' nu cuna'a bi'. Pana ná ngujui ñi'ya cujuui ji'i yu hora ti, 20 cha' ntsii rey Herodes ji'i Juan. Jlo ti' rey cha' liñi tsa

cha' nu ngua'ni Juan, lubii tsa tyiquee Juan, lo'o jua'a ná ntsu'u cha' cuxi ji'i yu; bi' cha' nguna'asii rey ji'i yu cha' ná cua'ni nu cuna'a bi' ni sca cha' cuxi lo'o. Ndiya ti' rey Herodes cuna cha' nu ngulu'u Juan ji'i, masi ná ngua cuayá' tso'o ti' rey ji'i cha' bi'. ²¹ Tso'o tsa nti' Herodías lo'o ngua tsa ngula ycui' rey Herodes li'. Tsa bi' ngua'ni rey ta'a, lo'o ndyacu tyu'u tya'a ngu' tlyu slo rey. Lo'o ngu' nu laca loo cuentya ji'i rey bi', lo'o xu'na sendaru ji'i rey, lo'o ngu' culiya' nde Galilea bi', lcaa ngu' tlyu bi' ndyaa ngu' ndyacu ngu' slo rey. ²² Li' ndyalaa sca nu cuna'a cuañi' sñi' Herodías, ndyula quiya' nu cuna'a bi' slo ngu'. Chaa tsa ti' rey Herodes li', lo'o jua'a ndiya ti' ngu' nu ndyacu slo lo'o na'a ngu' ji'i nu cuna'a cuañi' ndyula quiya'. Nchcui' rey lo'o nu cuna'a cuañi' bi' li':

—Cacha' clya nu'u jna' juani ti na ca cha' tso'o nu nti' nu'u —nacui' rey ji'i—. Ta na' cha' tso'o bi' jinu'u —nacui'—. ²³ Xcube' ycui' Ndyosi 'na si ná ta na' lcaa na nu jña nu'u 'na juani, masi sa cla'be yuu su cuentya jna', ta na' jinu'u —nacui' rey ji'i nu cuna'a cuañi' bi'. ²⁴ Li' ndu'u nu cuna'a cuañi' bi', ndyaa slo xtya'a.

—¿Na ca jña na' ji'i rey? —nacui' ji'i xtya'a li'.

—Scua' que Juan nu ntyucuatya ji'i ngu' —nacui' xtya'a li'.

²⁵ Yala ti ndyaa nu cuna'a cuañi' bi' slo rey chaca quiya', cha' jña cha' bi' ji'i.

—Scua' que Juan nu ntyucuatya ji'i ngu' nti' na' —nacui' nu cuna'a bi'—. Nu juani ti nti' na scua' que yu bi' ne' sca tsi'yu —nacui' ji'i rey.

²⁶ Xñi'i tsa ti' rey li', masi ná ngua ji'i tacu' cha' ji'i nu cuna'a bi'; ná caca jua'a, cha' slo ngu' tya'a

ndyacu cua ngua'ni rey jura cha' ta lcaa na nu jña nu cuna'a cuañi' bi' ji'i. ²⁷ Li' hora ti ngulo rey cña ji'i sca sendaru ji'i nu ndu cua, cha' tsa squi'ya sendaru scua' que Juan. Ndu'u sendaru ndyaa ni'i chcuā, nteje cu' scua' que Juan. ²⁸ Li' ñaa lo'o sendaru ji'i ne' tsi'yu, nda ji'i nu cuna'a cuañi' bi'. Li' ndyaa lo'o nu cuna'a bi' ji'i slo xtya'a.

²⁹ Ñi'ya ngua li', lo'o ndyuna ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Juan cha' nscua jyo'o bi', hora ti ndyaa ngu' ca su ntsiya jyo'o Juan. Li' ndyaa ngu' ngux-atsi' ngu' ji'i jyo'o bi'.

Nda Jesús na ndyacu ca'yu mil tya'a ñati

³⁰ Ca tiya' la xi xa' ndyalaa ngu' tya'a ndya'a Jesús slo yu, ngu' nu ndyaa nhcui' lo'o ngu' xa' quichi' cha' ji'i Jesús. Nda ngu' cha' lo'o yu ñi'ya nu ngua'ni ngu', ñi'ya nu ngulu'u ngu' ji'i ñati ca bi'. ³¹ Nhcui' Jesús lo'o ngu' bi' li':

—Tsa na xi chaca se'i su tyi'i mā ycu'i ti, cha' chca'a cña' mā xi —nacuī Jesús ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi'.

Jua'a nhcui' Jesús lo'o ngu' bi', cha' quiña'a tsa ñati ndi'i slo ngu', hasta nga'aa ngujui tyempo cacu ngu'. ³² Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' ne' yaca ni'i sube ti, cha' tsa ngu' xi su ná ntsu'u ñati. ³³ Pana tyuu tya'a ñati na'a mala ndyaa ngu'. Ndyuloo ñati bi' ji'i ngu', lo'o li' nguañi cha' bi' ca tyuu tya'a quichi'. Bi' cha' ngusna ngu' quichi' bi' ndyaa ngu' to' tayu', nde loo la ndyalaa ngu' su ndyaa Jesús lo'o tya'a ndya'a yu. ³⁴ Lo'o ndyalaa yaca ni'i sube ti to' tayu', ndu'u Jesús na'a yu cha' quiña'a tsa ñati ndi'i. Lo'o jua'a, tya'na tsa ti' Jesús ña'a yu ji'i nu ngu' quiña'a bi'; ngulacua ti' yu cha' ñi'ya nti' xlya'

nu ná ntsu'u nu ña'asij̄ ji'í, jua'a ndya'a nu ñati quiña'a bi', ngua ti' Jesús. Bi' cha' tyiquee' ngulu'u yu quiña'a tsa cha' ji'í ngu' bi'. ³⁵ Lo'o cua ngusij̄, li' ñaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í yu slo yu cha' chcuí' ngu' lo'o yu:

—Ná ndi'í ñati ca nde —nacuí ngu'—, lo'o jua'a ngusij̄ tsa juani. ³⁶ Tso'o la si culo nu'u cña ji'í ñati quiña'a re cha' tyaa ngu' ca quichí cacua ti, cha' cui'ya ngu' na cacu ngu' —nacuí ngu' ji'í Jesús.

³⁷ —Cu'ma, ta ma na cacu ngu' re —nacuí Jesús ji'í ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í li'.

—¿Ha tyu'u scua tucua siyento paxu cui'ya ya xlyá teje' cacu ngu' re, cusu'? —nacuí ngu' ji'í Jesús.

³⁸ —¿Ni lcua tya'a xlyá teje' ntsu'u ji'í ma lacua? —nacuí Jesús—. Culacua ma xi ji'í —nacuí ji'í ngu'.

Ngulana ngu' si lo'o xi na cacu ndya'a ñati bi', li' xa' nchcuí' ngu' lo'o Jesús.

—Ca'yu tya'a ti xlyá teje' lo'o tucua tya'a ti cualya lo'o ji'í ngu' nde —nacuí ngu' ji'í Jesús li'.

³⁹ Lo'o li' ngulo Jesús cña ji'í ngu' quiña'a cha' tyaca'a ngu' xi lo quii sube cuentya taju ngu'. ⁴⁰ Li' cuentya taju ti ndyaca'a ngu' lo yuu; cuentya sca siyento tya'a ñati sca taju, cuentya tu'ba tyii tya'a ñati sca taju, jua'a ndyaca'a ngu'. ⁴¹ Li' ndaya' Jesús ji'í nu ca'yu tya'a xlyá teje' lo'o nu tucua tya'a cualya bi', nguxña'a yu nde cua cha' tya yu xly'a'be ji'í ycuí' Ndyosi xqui'ya xlyá, lo'o jua'a xqui'ya cualya. Ndy'a'be xlyá lí, nda yu xlyá yu'be ji'í nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í cha' tacha ngu' ji'í nu ngu' quiña'a bi'; la cui' jua'a ngusa'be yu ji'í cualya cha' cacu ngu'. ⁴² Jua'a ngua cha' ndyacu lcaa ngu',

lo'o nguaala' jii' ngu'. ⁴³ Lo'o ndye ndyacu ngu', nguxuti'i' ngu' lcaa yu'be nu ndyanu, lo'o yu'be xlyá lo'o yu'be cualya; ngutsa'a' tii tyucuaa tya'a chcubi lo'o yu'be bi' li'. ⁴⁴ Jua'a' ngua cha' ca'yu mil tya'a ngu' qui'yu ndyacu xlyá lo'o cualya nu ngua tsa' bi'.

Nguta'a' Jesús lo hitya tayu'

⁴⁵ Lo'o li' ngulo Jesús cña jii' nu ngu' nu ndyaca tsa'a' jii', cha' tyati' ngu' ne' yaca ni'i' sube ti, cha' tsa' ngu' nde loo la su tsa' ycu' ca' chaca tsu' tayu' hasta ca quichi' Betsaida. Tyanu Jesús cha' chcu' salya' lo'o nu ngu' quiña'a' bi', cha' tyaa ngu' quichi' ca to' tyi' ngu'. ⁴⁶ Lo'o cua nchcu' salya' lo'o ngu', ndu'u Jesús ndyaa ycu' ti yu' nde sii' ca'ya cha' chcu' yu' lo'o ycu' Ndyosi Sti yu. ⁴⁷ Lo'o ndyaa cuichaa ntsu'u ngu' tyijyu' lo hitya ne' yaca ni'i' sube ti, ndyanu Jesús ycu' ti nde lo yuu btyi. ⁴⁸ Na'a' Jesús cha' lye tsa ndyu'ni ngu' cña cha' xna yaca ni'i' bi' lo hitya, cha' nguula tsa cui'i' ndyaca lo hitya. Lo'o cua quixee ti, li' lijya Jesús ndya'a' lo hitya ti. Cua tyeje tacui ti Jesús, ⁴⁹ lo'o li' na'a' ngu' jii' yu' ndya'a' yu' lo hitya. Ngusi'ya tsa ngu' li', cha' sca jyo'o laca ngua ti' ngu'. ⁵⁰ Na'a' ca ta'a' ngu' jii', lo'o jua'a' ndyutsii' tsa ngu' li'. Hora ti ndacha' Jesús jii' ngu':

—Cua'ni tlyu tyiquee ma, na' laca —nacui' yu—. Ná cutsii' ma —nacui' Jesús jii' ngu'.

⁵¹ Li' ndyati' Jesús ne' yaca ni'i' lo'o ngu', hora ti ngua ti' cui'i' li'. Ndube tsa ti' ngu' li', ngulacua tsa ti' ngu'. ⁵² Ná nda ngu' cuentya tsiya' ti ñi'ya ngua cha' nguta'a' Jesús lo hitya. La cui' ti cha' ná ngua

cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu ngua'ni Jesús lo'o ngusa'be
yu ji'i xlyá bi'. Na cua ndyacu' hique ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i ngu' quicha nde Genesaret

⁵³ Li' ndyalaa yaca ni'i chaca tsu' tayu' lo'o ngu',
ca loyuu su cuentya Genesaret ndyalaa ngu' li'.
Lo'o ngusca' ngu' ji'i yaca ni'i bi', ⁵⁴ li' ndyu'u
ngu'. Hora ti ndyuloo ñati nu ca tyi bi' ji'i Jesús.
⁵⁵ Ngusna ngu' ndyaa ngu' ca slo ca ta'a ngu'
quicha, cha' tyaa lo'o ngu' ji'i ngu' quicha bi' slo
Jesús; masi ngu' quichi cacua ti, masi ngu' tyijyu'
la xi, ndyi'ya ngu' ji'i ngu' quicha lijya. Masi ne'
catya, masi lo jaa' ti ndyaa ngu', cha' tyalaa ngu' ca
su ndu Jesús. ⁵⁶ Tyuu tya'a quichi su ndyaa Jesús,
lo'o quichi tlyu, lo'o quichi sube ti, lo'o to' tyi ñati ti
ne' quixi', lcaa su ndya'a yu ñaa ngu' ñaa lo'o ngu'
ji'i nu quicha ji'i ngu'. Ndiña ngu' chacuayá' ji'i
Jesús cha' cala' ti ngu' quicha masi quiya' ste' ti yu.
Lo'o lcaa nu quicha nu ndyala' ste' Jesús ni, hora ti
ngua tso'o ngu' bi' li'.

7

Na laca nu cua'ni ñu'u ji'i tyiquee ñati

¹ Lo'o li' ndyalaa sca taju ngu' fariseo, ndya'a
ngu' lo'o xi mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa nde
quichi Jerusalén. Lijya ngu' ca su ndu Jesús.
² Ndube ti' ngu' bi', cha' ntsu'u ngu' nu ndyaca
tsa'a ji'i Jesús nu ndacu tyaja masi bilya tyaat̄i ya'
ngu' ñi'ya lo'o nclu'u mstru cha' jo'ó ji'i ngu' cha'
cua'ni ngu'. ³ (Nu ngu' fariseo, lo'o jua'a lcaa tya'a
ngu' judío ni, ná cacu ngu' si bilya tyaat̄i tso'o
ya' ngu' ñi'ya nu nguscua jyo'o cusu' sa'ni la cha'
cua'ni ngu'. ⁴ Lo'o tsaa ngu' lcaya' cui'ya ngu' sca

na cacu ngu', tyaa lo'o ngu' ji'i toni'i li'; pana ná ntsu'u chacuayá' cacu ngu' ji'i si bilya cua'ni lubii ngu' ji'i tyucui ña'a ngu'. Quiña'a tsa cña tacati jua'a cua ngulu'u jyo'o cusu' ji'i ngu' judío cha' cua'ni ngu'; ñi'ya nu tyaati tasa ji'i ngu', ñi'ya nu tyaati castyu, ñi'ya nu tyaati quityu' chcuā, ñi'ya nu tyaati ca'ña, cha' caca lubii scaa na bi' cuentya ji'i ycui' Ndyosi, ngua ti' ngu'.) ⁵ Bi' cha' ndi'ya nchcuane ngu' ji'i Jesús li', nu ngu' fariseo bi' lo'o mstru cha' jo'ó bi' ni:

—¿Ni cha' laca ná tso'o ndyu'ni ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u? —nacui ngu' ji'i yu—. Ná ndaquiya' ngu' bi' ji'i cña nu cua ngulu'u jyo'o cusu' ji'na cua sa'ni la, cha' ná ndyaati tso'o ya' ngu' lo'o cacu ngu' tyaja —nacui ngu' bi' ji'i Jesús.

⁶ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Liñi tsa cha' nu nchcui' jyo'o Isaías ji'i mā sa'ni, cha' ñati nu tucua cha' ntsu'u tyiquee mā laca mā. Ndi'ya nguscua nu cusu' Isaías bi' lo' quityi ji'i ycui' Ndyosi:

Ndu'ni tlyu ngu' re jna' cha' tu'ba ti ngu', nacui
ycui' Ni,

si'i tyucui tyiquee ngu' ndu'ni tlyu ngu' 'na.

⁷ Na cuiñi tsa ngu' re; nacui ngu' cha' ndyu'ni tlyu
ngu' 'na,

pana nclu'u ngu' cha nu' nchcui' ñati ti ji'i tya'a
ngu',

masi nacui ngu' cha' nclyu'u ngu' cha' jna' ji'i tya'a
ngu', nacui ycui' Ni.

Jua'a nscua lo quityi. ⁸ Ná ndube ti' cu'mā ñi'ya nu ngulo ycui' Ndyosi cña ji'i ñati chalyuu; ji'i cña nu ngulu'u jyo'o cusu' ji'na, bi' ti cña ndaquiya' mā ji'i —nacui Jesús ji'i ngu' bi'.

⁹ Lo'o li' xa' nchcui' yu lo'o ngu' bi':

—Tso'o tsa nti' mā cha' ngxuhtyanu mā cña nu ngulo ycuì' Ndyosi ji'na; ndulo la cha' nu ngulu'u jyo'o cusu' ji'na, nti' mā —nacui' Jesús—. ¹⁰ ¿Ha ná ntsu'u ti' mā cha' nu nchcui' jyo'o Moisés cuentya ji'ì ycuì' Ndyosi lo'o ñatì sa'ni? “Tucuá mā cha' nu nchcui' sti mā, cha' nu nchcui' xtya'a mā”, nacui' Ni. “Si chcui' mā cha' cuxi ji'ì sti mā ji'ì xtya'a mā, ntsu'u cha' cujuui' ngu' ji'ì mā li'”, nacui' Ni. ¹¹ Pana cuxi tsa cha' nu nchcui' cu'mā. Na nclyu'u mā ji'ì ngu' cha' tso'o laca si chcui' sca ñatì lo'o sti ngu' lo'o xtya'a ngu' ndi'ya: “Nga'aa caca 'na xtyucua na' ji'ì mā, cha' Corbán laca lcaa cha' nu ta na' ji'ì mā nguicha”. (Corbán ni, ndi'ya nti' ñacui' cha' bi' cha'cña ji'ì ngu' bi': sca na nu cua nda ngu' ji'ì ycuì' Ndyosi.) ¹² Nga'aa nda mā chacuayá' cha' xtyucua ngu' bi' ji'ì sti ngu' ji'ì xtya'a ngu' li' —nacui' Jesús ji'ì ngu' bi'—. ¹³ Ná tso'o laca lo'o nclyu'u mā jua'a. Nga'aa ndaquiya' mā ji'ì cña nu ngulo ycuì' Ndyosi ji'na, si jua'a culu'u mā ji'ì ngu'; lye la ndaquiya' mā ji'ì cha' nu nda jyo'o cusu' lo'o mā. Lo'o jua'a quiña'a tsa xa' la cha' cuxi ndu'ni mā —nacui' Jesús ji'ì ngu'.

¹⁴ Ngua chaca quiya' ngusi'ya Jesús ji'ì quiña'a tsa ñatì nu lca'a ji'ì cha' caa ngu' cacua la xi.

—Cua'a jyaca lcaa cu'mā ji'ì cha' nu ta na' lo'o mā, cha' ca cuayá' ti' mā sca cha' —nacui' Jesús ji'ì ngu' li'—. ¹⁵ Ná ntsu'u na ndacu ngu' nu cua'ni cha' caca cuxi tyiquee ngu' —nacui' yu—. Lo'o nchcui' ngu' sca cha', lo'o ndyu'ni ngu' sca cña, jua'a caca cuayá' ti' na si cuxi tyiquee ngu' bi'. ¹⁶ Lcaa mā nu nti' cuna mā, cua'a jyaca tso'o mā ji'ì cha' bi' juani —nacui' Jesús ji'ì ngu'.

17 Lo'o ca tiya' la, li' ndyatí Jesús ndyaa ne' sca ni'i. Ndyanu nu quiña'a ñati bi' nde liya' ti. Lo'o li' nchcuane nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ñi'ya ndyu'u cha' ji'i cuij nu nda ca ti yu.

18 —¿Ha lo'o cu'ma ná ngua cuayá' ti' ma cha' bi'? —nacui Jesús ji'i ngu' li'—. ¿Ha ná jlo ti' ma cha' si'i na nu cacu na laca nu cua'ni cha' caca cuxi tyiquee na? Ná taca. 19 Lo'o cacu na sca na, li' tyatí bi' nde tyuu tu'ba na, ca ti'i bi' nde ne' na li'; lo'o tsaana liya' tye lyiji cha' ji'i li' —nacui Jesús.

Jua'a nchcui' Jesús cha' ca cuayá' ti' na cha' tso'o cacu na lcaa na nu ndacu ñati. 20 Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' bi' li':

—Sca cha' nu nchcui' ñati, sca cha' nu ndyu'ni ñati, jua'a caca cuayá' ti' na si ntsu'u cha' cuxi ne' cresiya ji'i ngu' bi'. 21 Si chañi cha' ntsu'u cha' cuxi ne' cresiya ji'i ñati, quiña'a tsa cha' cuxi taca cua'ni ñati bi' li': masi culacua cuxi ti' ngu', masi cua'ni suba' ngu' lo'o xa' ñati, masi tyu'u cha' ji'i ngu' lo'o clyo'o xa' ñati, masi cujuui ngu' ji'i tya'a ngu', 22 masi ngu' cuaana caca ngu', masi tyacui ti' ngu' ji'i sca na nu ntsu'u ji'i xa' ñati, masi caca lya' ti' ngu' ji'i xa' ñati, masi tucua cha' tyu'u tyiquee ngu', masi suba' tsa cua'ni ngu', masi caca liye' ti' ngu', masi cuentyu tsa caca ngu', masi caca tyixi tsa tu'ba ngu', masi ná cube ti' ngu' tsiya' ti. 23 Na cua ntsu'u tyiquee ñati ji'i lcaa cha' cuxi bi', bi' cha' ndiya ti' ngu' cua'ni ngu' ji'i. Bi' laca cha' nu ndu'ni cha' ná lubii cresiya ji'i ñati chalyuu.

Jlya ti' sca nu cuna'a xa' tsu' ji'i Jesús

24 Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa tyijyu' nde loyuu su cuentya quichí Sidón, nde su cuentya quichí Tiro

li'. Ngua ti' yu cha' tyanu yu sca ne' ni'i cuaana ti cajua; pana ná ngua ji'i, cha' yala ti ngujui cha' ji'i ngu' macala ndi'i yu. ²⁵ Lo'o jua'a ntsu'u sca nu cuna'a ngu' quichi bi'; ngua cuayá' ti' mala su ndi'i Jesús, bi' cha' yaa ma' su ndi'i yu. Cua ngusñi sca cui'i cuxi ji'i sca nu cuna'a piti, sñi' nu cuna'a bi'; bi' cha' ngutu sti' xtya'a nu piti nde loo Jesús, ²⁶ ngüijña ma' cha' clyu ti' ji'i yu, cha' culo yu cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i sñi', nti' ma'. Cha'cña ji'i ngu' griego nchcui' nu cuna'a bi', cha' ngu' xa' tsu' laca ma', ngu' sirofenicia.

²⁷ —Clyo nda ngu' na cacu sñi' ngu' —nacui Jesús—. Ná tso'o si xñi ngu' tyaja nu ndyacu sñi' ngu' cha' ta ngu' ji'i xne' ti —nacui Jesús ji'i nu cuna'a bi'.

²⁸ —Chañi cha' jinu'u —nacui nu cuna'a—, pana ntsu'u chacuayá' cacu xne' satya nu ndyalú ne' mesa laja lo'o ndyacu nu sube —nacui ji'i Jesús.

²⁹ —Tso'o nchcui' nu'u —nacui Jesús—. Tso'o ti tyaa nu'u to' tyi juani, cha' cua ndyaca tso'o sñi' nu'u juani —nacui yu ji'i nu cuna'a bi' li'.

³⁰ Ndu'u nu cuna'a bi' ndyaa, ndyalaa to' tyi su ntsiya sñi' lo qui'ña. Li' na'a nu cuna'a cha' cua ndyaca tso'o sñi', nga'aa ntsu'u cui'i cuxi ji'i.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i ñati cu'u

³¹ Lo'o li' ndu'u ngu' quichi Tiro, ñaa ngu', nteje tacui ngu' quichi Sidón, nteje tacui ngu' nde Decápolis, la cui' loyuu su nscua tii tya'a quichi. Li' nguxtyuu ngu' yaa nde to' tayu' Galilea. ³² Li' ñaa xi ñati slo Jesús, ñaa lo'o ngu' ji'i sca nu cu'u. Na cu'u jyaca yu, jua'a ná nchca chcui' tso'o yu. Li' nchcui' ngu' lo'o Jesús cha' sta ya' hique nu

quicha bi'. ³³ Ndyaa lo'o Jesús ji'i nu quicha bi' sca se'i cacua ti su ná ndi'i ñati. Li' ndyojo' sne ya' Jesús tyuu jyacá nu quicha bi', ngutu'u hitya sañi' Jesús, cuati ngusta sne ya' lo ltse' nu quicha. ³⁴ Li' nguxña'a Jesús nde cua, lye tsa ñaa xtyi'i li'.

—Efata —nacui Jesús ji'i nu quicha bi' li'. (Ndi'ya ndyu'u cha' bi' cha'cña ji'i yu: Tyaala tyuu jyacá nu'u, jua'a nti' ñacui cha' bi'.)

³⁵ Hora ti ndyaala tyuu jyacá yu li'; nduna tso'o yu, ngua tso'o ltse' yu cha' tso'o ti nda yu cha' lo'o ngu'. ³⁶ Li' ngulo Jesús cña ji'i ngu' cha' ná cacha' ngu' ji'i xa' ñati ñi'ya ngua ji'i nu quicha bi'. Pana ná nduna ngu'; lye la nguañi cha' bi', masi lye ngulo Jesús cña ji'i ngu' cha' ná cacha' ngu' ji'i tya'a ngu'. ³⁷ Ndube tsa ti' ngu' lo'o ndyuna ngu' ñi'ya ngua cha' bi'.

—Tso'o tsa ndu'ni yu bi' —nacui ngu'—, lo'o ji'i ngu' nu cu'u jyacá nchca ji'i yu ndu'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu'; hasta lo'o nchcui' ngu' quicha bi' chaca quiya' xqui'ya yu, masi ngua cu'u tu'ba ngu'.

8

Nda Jesús na ndyacu jacua mil tya'a ñati

¹ Ngua chaca tsá. Tya tsubi' ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati slo Jesús, bi' cha' nga'aa ntsu'u na cacu ngu' juani. Li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

² —Tya'na tsa ti' na' ji'i nu ngu' quiña'a re —nacui—, cha' sna tsá cua nguta'a ngu' lo'o na'. Nga'aa ntsu'u tsiya' ti na cacu ngu' juani. ³ Ná tso'o culo na' cña ji'i ngu' re cha' tyaa ngu' juani, ña'a

lo'o jbi'ña ti ndya'a ngu'; nga'aa talo ngu' tya'a ngu' tyucuii cha' tyalaa ngu' to' tyi ngu', cha' jua'a ndi'i xi ngu' nu tyijyu' tsa lijya ngu' —nacui Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

⁴—¿Ñi'ya cua'ni na ca nde? —nacui ngu' bi' li'—, cha' ná ndi'i ni sca ñati. Ná caja ñi'ya ta na na cacu ngu' re —nacui nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi'.

⁵—¿Ni lcuá tya'a xlyá ntsu'u ji'i ma? —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'.

—Cati tya'a ti xlyá teje' lo'o ji'i ya —nacui ngu' ji'i.

⁶Li' ngulo Jesús cña ji'i nu ngu' quiña'a bi', cha' tyaca'a ngu' lo yuu. Ndaya' yu ji'i nu cati tya'a xlyá teje' bi', ndya xlya'be ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya cha' ntsu'u na cacu ngu'. Li' ngusa'be yu xlyá bi', nda yu yu'be ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' tacha ngu' ji'i nu ngu' quiña'a bi', cha' cacu ngu' ji'i. ⁷Lo'o xi cualya sube ntsu'u ji'i ngu'; bi' cha' lo'o ngulacua Jesús ji'i cualya bi', li' ngulo yu cña cha' tacha ngu' yu'be cualya bi' ji'i nu ngu' quiña'a bi', cha' cacu ngu' ji'i. ⁸Lo'o ndyacu ngu' ji'i, nguaala' tsa ji'i ngu' li'. Lo'o li' nguxuti'i ngu' lcaa satya nu tya'a ndyanu su ndyacu ngu', ngutsa'a cati tya'a chcubi lo'o yu'be bi'. ⁹La cui' tsá bi' cua ndyacu jacua mil tya'a ñati. Lo'o nchcui' salya' Jesús lo'o nu ngu' quiña'a bi', ¹⁰li' ndyatí yu ne' yaca ni'i sube lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ndyaa yu lo'o ngu' nde su naa Dalmanuta.

Ña'a cui'ya ngu' sca cha' tlyu nu cua'ni Jesús, nti' ngu'

¹¹Li' ndyu'u tucua xi ngu' fariseo slo Jesús cha' xu'u ngu' lo'o yu. Ngua ti' ngu' cha' caja ñi'ya chcui'

ngu' sca cha' cuxi ji'i yu; bi' cha' ndijña ngu' fariseo bi' ji'i yu cha' culu'u yu sca cha' tlyu ji'i ngu', sca cha' tonu nu tyu'u tucua nde cuā chacuayá' ji'i ycui' Ndyosi. ¹² Li' nda xtyi'i Jesús hasta ca ne' cresiya ji'i.

—Lcaa ñati nu lu'ú nde chalyuu tyempo juani ni, ¿ni cha' laca xcui' na nti' ngu' cha' cua'ni na' sca cha' tlyu chacuayá' ji'i ycui' Ni cha' ña'ā ngu' ji'i? —nacui Jesús—. Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma, cha' ná ta ycui' Ni chacuayá' ña'ā ma ni sca cha' tlyu —nacui Jesús ji'i ngu' bi'.

¹³ Lo'o li' ngxu'tyanu yu ji'i ngu' fariseo bi'; xa' ndyatí yu ne' yaca ni'i sube ti lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'ā ji'i bi', nteje tacui ngu' lo' tayu', ngutu'u ngu' chaca tsu' li'.

Ngu' fariseo laca ñi'ya nti' scuā tiye'

¹⁴ Ngujlyaa ti' nu ngu' nu ndyaca tsa'ā ji'i Jesús cha' tsaa lo'o ngu' na cacu ngu' tsā bi', sca xlyá teje' ti ntsu'u ji'i ngu' nde ne' yaca ni'i sube. ¹⁵ Lo'o li' nda Jesús chaca cuii lo'o ngu':

—Tii ti ti' mā tyi'i mā —nacui yu—, cui'ya mā cuentya ñi'yā ndu'ni scuā tiye' nu nda ngu' bi', nu ngu' fariseo lo'o ngu' nu cuentya ji'i rey Herodes ni.

¹⁶ Cuaana ti nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'ā ji'i lo'o tya'ā ngu' li':

—Xqui'ya cha' ná ntsu'u la xlyá teje' ji'na, bi' cha' nchcui' yu cha' ji'i scuā tiye' lo'o na —nacui ngu' ji'i tya'ā ngu'.

¹⁷ Pana ngua tii Jesús cha' ná ngua cuayá' ti' ngu' bi'.

—¿Ni cha' laca ndube ti' mā cha' ná ntsu'u na cacu mā? —nacui yu ji'i ngu' bi' li'. ¿Ha ná jlo ti' mā? ¿Ha ná nchca cuayá' ti' mā? ¿Ha ndyacu' hique mā? —nacui yu—. ¹⁸ Ntsu'u si'yu cloo mā, ¿ha ná nchca ña'a mā? Ntucua jyaca mā, ¿ha ná nchca cuna mā? ¿Ha ná ndyi'u ti' mā tsiya' ti? ¹⁹ Nu lo'o ngusa'be na' ca'yu tya'a xlyá teje' ndyacu nu ca'yu mil tya'a ñati bi' ni, ¿ni lcua tya'a chcubi ntsu'u yu'be xlyá nu cua nguxuti'i mā li'? —nacui Jesús ji'i ngu'.

—Tii tyucuaa tya'a chcubi —nacui ngu' ji'i.

²⁰ —La cui' jua'a lo'o ngusa'be na' cati tya'a xlyá teje' ndyacu nu jacua mil tya'a ñati bi', ¿ni lcua tya'a chcubi ntsu'u yu'be xlyá nu cua nguxuti'i mā li'? —nacui yu ji'i ngu'.

—Cati tya'a chcubi —nacui ngu' ji'i.

²¹ —¿Ha bilya caca cuayá' ti' mā lacua? —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca ngu' cuityi' ca Betsaida

²² Lo'o li' ndyalaa ngu' ca nde quichi Betsaida. Hora ti ñaa lo'o ngu' quichi ji'i sca nu cuityi' slo Jesús. Ndiñña tsa ngu' ji'i yu cha' sta ya' yu hique nu quicha, ngua ti' ngu'. ²³ Bi' cha' ndaya' Jesús ya' nu cuityi', ndyaa lo'o yu ji'i ca to' quichi. Ngutu'u hitya sañi' Jesús cloo nu quicha, ngusta ya' yu cloo nu cuityi' bi' li'.

—¿Ha cua ña'a nu'u sca na? —nacui Jesús ji'i nu quicha.

²⁴ Cua ngulane ña'a nu quicha cacua ti li'.

—Cua nchca ña'a na' xi —nacui nu quicha—. Tsa lyiji tsa tyaca' ña'a na', ñi'ya ña'a yaca ña'a ngu' lo'o ndya'a ngu' —nacui nu quicha bi' ji'i Jesús.

25 Xa' ngusta ya' Jesús cloo nu quicha bi'. Lo'o nguxña'a tso'o nu quicha chaca quiya', li' cua ngua ña'a tso'o ji'i lcaa ñati; cua ndyaca tso'o cloo li'.

26 Pana ngulo Jesús cña ji'i cha' tyaa to' tyi:

—Ná tsa nu'u nde lquichj juani, ná cacha' nu'u ji'i ñati na ca nu ngua jinu'u —nacuĭ Jesús ji'i nu ngua quicha bi'.

Ndacha' liñi Pedro cha' ycuĭ' Cristo laca Jesús

27 Tya ndyaa la Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ndyaa ngu' tyuu tya'a quichj sube ti ca loyuu su cuentya Cesarea de Filipo. Laja lo'o ndya'a ngu' tyucui, li' nchcuane Jesús ji'i ngu':

—Lo'o nhcui' ñati jna', ¿tilaca laca na', nti' ngu'? —nacuĭ Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

28 —Ntsu'u ngu' nu nhcui' cha' jyo'o Juan nu ntyucuatya ji'i ngu' tya tsubi' la laca nu'u —nacuĭ ngu'—. Xa' la ñati ni, nhcui' ngu' cha' jyo'o cusu' Elías laca nu'u; lo'o xa' la ñati ni, nhcui' ngu' cha' sca jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycuĭ' Ndyosi sa'ni la laca nu'u.

29 —Lo'o cu'ma ni —nacuĭ Jesús—, ¿tilaca laca na' nti' ma? —nacuĭ yu ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

Hora ti nguxacuĭ Pedro cha' ji'i yu:

—Cristo laca nu'u —nacuĭ Pedro li'.

30 Ngulo Jesús cña ji'i ngu' li', cha' ná cacha' ngu' cha' bi' ji'i xa' la ñati.

Nda Jesús cha' lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycuĭ'

31 Lo'o li' nguxana Jesús ngulu'u yu ji'i ngu' ndi'ya:

—Ntsu'u cha' caa quiña'a tsa cha' ti'li nu caca ji'i ycuĭ' na', masi ycuĭ' Ndyosi cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati —nacuĭ Jesús ji'i ngu'—. Nde loo

la chcu' tsa ngu' cuentyu jna'; lo'o nu ngu' cusu', lo'o sti jo'ó nu laca loo, lo'o mstru cha' jo'ó ni, lcaa ngu' bi' chcu' ngu' cha' nu cuiñi laca na'. Lo'o jua'a cujuui ngu' jna' li'; pana lo'o tyu'u scua sna tsa, li' tyu'ú na' chaca quiya'.

³² Liñi ngulu'u Jesús cha' bi' ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i; bi' cha' ngusñi Pedro ya' Jesús li', nchcu' lo'o yu cha' ngua ti' cua'a ji'i yu, cha' nga'aa chcu' Jesús jua'a. ³³ Li' nguxtyacui Jesús su ndu ti, nxña'a yu ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i; ndacu' yu tsiya' ti cha' nu nchcu' Pedro li'.

—Tyu'utsu' nu'u 'na, Satanás —nacu' yu ji'i Pedro—, cha' nga'aa tacu' loo nu'u cha' 'na. Si'i ñi'ya nu nclacua ti' ycu' Ndyosi nclyacua ti' nu'u juani, sca cha' nu ndya'a tyiquee ñati chalyuu ti nclyacua ti' nu'u —nacu' Jesús ji'i Pedro.

³⁴ Lo'o li' ngusi'ya Jesús ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, lo'o ji'i nu quiña'a tsa ñati nu lca'a ji'i cha' tyaa ngu' slo yu. Nchcu' yu lo'o ngu' li':

—Si ntsu'u ngu' nu chañi cha' nti' ngu' tsa ngu' lo'o na' —nacu' yu—, nga'a cha' xtyanu ngu' bi' lcaa cha' nu ntsu'u tsa tyiquee ngu' bi' ji'i, cha' tya'a ngu' lo'o na' lcaa tsa, masi cujuui ñati ji'i ngu' bi' cuentya 'na. ³⁵ Chcuna' chalyuu ji'i ngu' si xcui' nclyacua tsa ti' ngu' ñi'ya caca ji'i ycu' ti ngu'; pana quije chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' si tyaja'a ngu', masi cujuui ñati ji'i ngu' cuentya 'na, xqui'ya cha' nchcu' ngu' cha' tso'o jna' lo'o xa' ñati. ³⁶ Ná tyanu cha' tso'o ji'i ngu', masi ngua'ni tsa ngu' ngana nde chalyuu nquicha'; lo'o cajaa ngu', li' chcuna' lcaa chalyuu ji'i ngu'. ³⁷ Ná taca ta ngu' caya' cha' caja la chalyuu ji'i ngu'. ³⁸ Caca tyuju'u ti' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca

na' ñati, nu lo'o ña'a na' ji'i scaa ñati chalyuu nu ntyuju'u ti' jna', masi tyuju'u ti' ngu' bi' ji'i cha' tso'o nu nchcui' ti na'. Si xqui'ya na' tyuju'u ti' ngu' bi' slo ngu' cuxi chalyuu juani, masi slo ngu' suba' chalyuu juani, li' caca tyuju'u ti' na' ji'i ngu' bi' nu lo'o caa na' chaca quiya' nde loo la cha' caca na' loo ji'i ñati. Li' lye tsa ña'a xee caca lo'o tyaa na' chaca quiya' chacuayá' ji'i Sti na'. Caa na' lo'o xca nu tacati tsa ji'i ycuu' Ni, cha' lubii tsiya' ti ngu' xca bi' —nacuï Jesús ji'i ngu'.

9

¹ Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' li':

—Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma —nacuï yu—, cha' ntsu'u ngu' nu tya ndu lo'o na chalyuu re juani, nu ca cuayá' ti' cha' cua nguxana cha' laca ycuu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati chalyuu, nu lo'o tya lyiji cajaa ngu'. Tlyu tsa chacuayá' ntsu'u ji'i Ni lo'o caca Ni loo li'.

Cua ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo Jesús

² Lo'o cua ndya'a scua tsá li' ndu'u Jesús ndyaa; lo'o Pedro, lo'o Jacobo, lo'o Juan ndyaa lo'o. Jacua tya'a ti ngu' bi' ndyaa ngu' lo xlya ca'ya cua, ná lo'o xa' ñati ndyaa ngu'. Ca bi' laja lo'o na'a ngu' ji'i Jesús, cua ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo yu. ³ Na'a ngu' cha' ndubi tsa ña'a ste' Jesús, ngati tsa ña'a. Ná nchca ji'i sca ñati chalyuu qui'i ji'i ste' ngu' jua'a, masi jlo tsa ti' ngu' ñi'ya nu tyaati late' ji'i ngu'. ⁴ Laja lo'o na'a ngu', li' ndu'u tucua jyo'o Elías lo'o jyo'o Moisés, ndu jyo'o bi' nchcui' ngu' lo'o Jesús.

⁵ Li' nchcui' Pedro lo'o Jesús:

—Mstru —nacuï—, tso'o tsa cha' ndi'i ya ca nde lo'o nu'u. Ta nu'u chacuayá' cuiña ya sna tya'a

chcua'ya, tsaca laca su tyi'i ycu' nu'u, chaca su tyi'i La Moisés, chaca su tyi'i La Elías —nacu'i Pedro ji'i Jesús.

⁶ Ndyutsii tsa Pedro lo'o tya'a ndya'a, bi' cha' nga'aa jlo ti' ngu' ñi'ya cha' nu chcu'i' ngu'. ⁷ Lo'o li' ndu'u tucua sca coo nguxii tyucui ña'a hichu' ngu' su ndu ngu', li' nguañi nchcu'i' ycu' Ndyosi lo'o ngu' laja coo bi':

—La cui' yu re laca nu sca ti Sñi' na' —nacu'i Ni—, tyaca'a tsa yu 'na. Cua'a jyaca ma ji'i yu re lo'o chcu'i' yu lo'o ma.

⁸ Hora ti nguxña'a ngu' su ndu jyo'o bi' tsa, pana na'a ngu' cha' nga'aa ndu nu ngu' bi'; sca ti Jesús ndu lo'o nu sna tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

⁹ Li' ndu'u ngu' ñaa ngu'. Laja lo'o ngua'ya ngu' lo xlya ca'ya, ngulo Jesús cña ji'i ngu' cha' ná cacha' ngu' ji'i xa' ñati ñi'ya ngua cha' nu cua na'a ngu' lo xlya ca'ya.

—Nu lo'o cajaa ycu' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, lo'o li' tyu'ú na' chaca quiya', li' taca cacha' ma cha' bi' ji'i xa' ñati —nacu'i Jesús ji'i ngu' bi'.

¹⁰ Ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcu'i' yu, masi ndube tsa ti' ngu' ji'i cha' nu nchcu'i' yu, nu lo'o cua nacui yu cha' tyu'ú ycu' yu chaca quiya' lo'o ngujuii yu. ¹¹ Li' nchcuane ngu' bi' ji'i Jesús:

—Nu mstru cha' jo'ó bi' ni, ¿ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcu'i' mstru bi', lo'o nacui ngu' cha' clyo ntsu'u cha' caa jyo'o Elías nde chalyuu chaca quiya'? —nacu'i ngu' ji'i Jesús.

¹²⁻¹³ —Chañi, ntsu'u cha' caa jyo'o Elías clyo cha' cua'ni cho'o ji'i laca na —nacu'i Jesús—. Cacha' liñi

na' ji'i mā juani cha' cua laca ndyalaa jyo'o Elías bi' nde chalyuu. Lo'o jua'a cua ngua'ni ngu' lo'o yu ñi'ya nu nscua lo quityi cha' caca ji'i —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. La cui' jua'a, cua nscua cha' jna' lo quityi ji'i ycui' Ndyosi, cha' ntsu'u cha' chcube' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, lo'o jua'a nscua cha' ntsu'u cha' hcui' ngu' cha' suba' jna'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca yu cuañi' nu ngusñi cui'i cuxi ji'i

¹⁴ Xa' ndyalaa ngu' su ndi'i nu xa' la tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús chaca quiya'. Cua ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati slo ngu', jua'a ndu xi mstru cha' jo'ó lo'o ngu'; nxlyú mstru bi' cha' hichu' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús. ¹⁵ Ndube tsa ti' nu ngu' quiña'a lo'o na'a ngu' ji'i Jesús lijya. Nxna ngu' slo yu cha' hcui' ngu' lo'o yu li'.

¹⁶ —¿Ñi'ya cha' nchcui' mā lo'o ngu' jua? —nacui Jesús ji'i ngu' li'.

¹⁷ Li' hora ti nguxana nchcui' sca ñati nu ndu laja ngu' bi':

—Mstru —nacui ji'i Jesús—, na cua yaa lo'o na' ji'i sñi' na' slo nu'u. Na cu'u yu xqui'ya cui'i cuxi nu ngusñi ji'i yu. ¹⁸ Lcaa se'i su nxalú cui'i cuxi bi' ji'i yu nclyú yu, li' ndyu'u ngo' tu'ba yu; lye ndyacu la'ya yu, lo'o li' lye ndyaca yaca cuaña' yu. Lo'o jua'a cua ndijña na' ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u jua si tyaja'a ngu' cha' culo ngu' ji'i cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i nu quicha re. Pana ná ngua ji'i ngu' —nacui sti nu quicha bi' li'.

¹⁹ —Ná jlya ti' cu'mā tsiya' ti —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Cuxi tsa cresiya ji'i mā. Nga'aa tso'o

tyanu na' slo cu'ma, nga'aa talo na' ji'i ma tsiya' ti. Pana caa lo'o ma ji'i nu quicha jua slo na' juani.

²⁰ Li' ñaa lo'o ngu' ji'i nu quicha slo Jesús. Nu lo'o na'a cui'i cuxi bi' ji'i Jesús, hora ti nguxalú ji'i nu quicha bi'; nclýú lo yuu, nxasu, nxasu, ntyucua ngo' tu'ba li'. ²¹ Nchcuane Jesús ji'i sti nu quicha li':

—¿Ni jacua' nguxana quicha bi'? —nacui Jesús.

—Tya lo'o cuañi' yu, tya li' ngusñi quicha bi' ji'i yu —nacui sti nu quicha bi'—. ²² Tyuu tsa quiya' cua nguxlyú bi' ji'i yu lo quii', ngxuatyú ji'i yu lo hitya cha' ngua ti' cui'i cha' cujuui ji'i yu. Cua'ni tya'na ti' nu'u ji'i ya, cua'ni nu'u sca cha' tso'o, cua'ni nu'u jo'o ji'i yu si nchca jinu'u —nacui sti nu quicha bi' ji'i Jesús.

²³ —¿Ni cha' laca nacui nu'u 'na jua'a, si nchca 'na? —nacui Jesús ji'i—. Lcaa lo cña nchca ji'i sca ñati nu jlya ti' ji'i ycu'i Ndyosi —nacui.

²⁴ Hora ti nhcui' sti nu quicha bi' li':

—Jlya ti' na' jinu'u —nacui—, xtyucua nu'u 'na cha' jlya la ti' na' jinu'u hora nu lo'o nga'aa jlya tso'o ti' na' —nacui ji'i Jesús.

²⁵ Lo'o na'a Jesús cha' quiña'a la ñati' cua tyu'u ti'i ti ngu' slo, li' ngulo yu cña ji'i cui'i cuxi bi':

—Cui'i cuxi nu'u ni, la cui' nu'u laca nu ngua'ni cu'u ji'i nu quicha re —nacui Jesús—. Culo na' cña jinu'u juani cha' tyu'u nu'u ji'i yu cuañi' re. Nga'aa xlyú nu'u ji'i yu tsiya' ti —nacui Jesús ji'i cui'i cuxi.

²⁶ Ngua'ni bi' cha' cuii ngusi'ya nu quicha, xa' lye tsa nguxalú cui'i ji'i nu quicha bi' lo'o ndu'u cui'i ji'i li'. Nclýú nu quicha bi', ntsiya nguliji ti'. Cua quiña'a tsa ngu' na'a ji'i.

—Cua ngujuui yu —nacui ngu' li'.

27 Li' ngusñi Jesús ya' nu quicha bi', nguxatuu Jesús ji'i. Ndatu nu quicha bi', cha' ngua tso'o hora ti.

28 Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa yu nde ne' ni'i. Li' nchcui' nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o yu su ntucua ycui' ti ngu':

—¿Ni cha' ná ngua ji'i ya culo ya ji'i cui'i nu ntsu'u ji'i nu quicha bi'? —nacui' ngu' ji'i Jesús.

29 —Sca lo ti cui'i cuxi laca bi' —nacui' Jesús—. Ná nhca ji'i ma culo ma ji'i sca cui'i jua'a, si ná ñña ma chacuayá' ji'i ycui' Ndyosi cha' caca.

Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' ntsu'u cha' cajaa ycui'

30 Lo'o li' ndu'u ngu' bi' quich'i bi', nteje tacui ngu' tyuu tya'a quich'i loyuu su cuentya Galilea bi'. Ná nti' Jesús cha' caja cha' ji'i ngu' quich'i bi', cha' nteje tacui ycui' yu lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu, 31 cha' nti' Jesús culu'u la ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i laja lo'o ndya'a ycui' ti ngu'.

—Ntsu'u sca ñati' nu cuju'i' cresiya 'na ji'i ngu' tisiya cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o na', masi cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati' —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Cujui' ngu' bi' jna' li'. Pana lo'o tyu'u scua sna tsa' tya lo'o cua ndyujui' ngu' 'na, li' tyu'ú na' chaca quiya' —nacui' Jesús.

32 Ná ngua cuayá' ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i ñi'ya cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu'; pana ná ndacha' ngu' ji'i yu ñi'ya nu nti' ñacu'i' cha' nu nda yu, cha' ntsij' ngu' chcui' ngu' lo'o yu li'.

Nchcui' ngu' cha' ndulo la cha' ji'i ycui' ca ngu'

33 Lo'o li' ndyalaa ngu' nde quich'i Capernaum, ndyat'i' ngu' ne' sca ni'i. Li' nchcuane Jesús ji'i ngu':

—¿Ni cha' nchcui' mā lo'o tya'a mā ca tyucuii bi' tsa? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'.

³⁴ Ná ntaja'a ngu' cacha' ngu' ji'i yu ñi'ya cha' nu cua nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' tyucuii, cha' ntyuju'u ti' ngu'. Tyempo bi' cua nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu' si ndulo la cha' ji'i tsaca tya'a ndya'a ngu'. ³⁵ Li' ndyaca'a Jesús, xa' nchcui' yu lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Ñati nu nti' caca loo la ji'i tya'a ngu' ni, ntsu'u cha' cua'ni ngu' bi' lcaa cña sube ti cha' xtyucua ji'i tya'a ngu', ñi'ya ndu'ni sca msu cña ji'i xu'na —nacui Jesús ji'i ngu' bi'.

³⁶ Lo'o li' ndu'u Jesús sca la'a ti, ñaa lo'o ji'i sca nu sube slo ngu'. Li' nguxatu yu ji'i nu piti bi' nde loo su ndi'i ngu'. Laja lo'o ngüityi Jesús ji'i nu piti bi', li' nchcui' yu lo'o ngu' chaca quiya':

³⁷ —Lo'o xtyucua mā ji'i sca ñati ñi'ya laca nu piti re xqui'ya na', la cui' jua'a na nxyucua mā 'na laca —nacui Jesús—. Lo'o jua'a, lo'o ndu'ni mā cña 'na, la cui' jua'a ndu'ni mā cña ji'i ycui' Ni nu cua nda 'na lijya nde chalyuu —nacui Jesús.

Stu'ba ti ntsu'u tyiquee ngu' lo'o na si ná nxuu tya'a ngu' bi' lo'o na

³⁸ —Mstru —nacui Juan ji'i Jesús—, cua na'a ya ji'i chaca ñati nu ngulo ji'i cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ñati. Ndu'ni yu cña bi' chacuayá' jinu'u, nacui yu, pana ná ndyaca tsa'a yu lo'o cua. Bi' cha' ngua ti' ya cua'a ya ji'i yu, cha' ná culo yu ji'i cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i ñati —nacui Juan.

³⁹ —Ná cua'a mā ji'i —nacui Jesús ji'i ngu'—. Ñati nu cua'ni sca cha' tlyu chacuayá' jna' nacui ngu', nga'aa ca chcui' ñati bi' cha' cuxi jna' nde loo la.

⁴⁰ Stu'ba ti ntsu'u tyiquee ñat̄i lo'o na si si'i na nxūu tya'a ngu' lo'o na. ⁴¹ Chañi cha' nu chcu'i' na' lo'o cu'mā juani: si ta laja ti cua ña'ā ca ñat̄i masi sca tasa ti hitya co'o mā xqui'ya cha' ñat̄i ji'ī Cristo laca mā, nde loo la tyacua cha' tso'o ji'ī ñat̄i bi'.

Cuxi tsa caca si ntsu'u sca qui'ya nu ndulo la ji'na

⁴² 'Ná tso'o culu'u sca ñat̄i tyucuiī cuxi ji'ī ñat̄i nu jlya ti' 'na ñi'yā jlya ti' nu sube —nacuī Jesús—. Tso'o la masi tyaacā' sca quichi tonu yane yu cuxi bi', li' xtyú ngu' ji'ī yu lo hitya tyujo'o. ⁴³ Nga'ā cha' xtyanu mā tsiya' ti ji'ī sca cha' cuxi nu ndiya tsa ti' mā ji'ī, masi ndulo tsa cha' bi' ji'ī mā, nti' mā, ñi'yā si laca ya' mā. Tso'o la si xana chalyuu nu ná nga'ā cha' tye ji'ī mā, masi ná lo'o cha' cuxi nu ndulo tsa ji'ī mā nquicha', cha' li' ná tyalaa mā su cuxi tsa ca bilyaa. Ná ntsu'u cha' tye cha' ndyaquī quii' ca bi', tsa cu' ti ndyaquī. ⁴⁴ Ná tye cha' cacu conu' cuaña' ngu' ca bi', ni ná tye cha' ndyaquī quii' tsiya' ti. ⁴⁵ La cui' ti cha', masi ndiya tsa ti' mā ji'ī sca cha' cuxi nu ndyu'ni mā, masi ndulo tsa cha' bi' ji'ī mā nti' mā, ñi'yā si laca quiya' mā, nga'ā cha' xtyanu mā tsiya' ti ji'ī. Tso'o la si xana chalyuu nu ná nga'ā cha' tye ji'ī mā, masi ná lo'o cha' cuxi bi', cha' li' ná tyalaa mā su cuxi tsa ca bilyaa. ⁴⁶ Ná tye cha' cacu conu' cuaña' ngu' ca bi', ni ná tye cha' ndyaquī quii' tsiya' ti. ⁴⁷ La cui' ti cha', masi ndiya tsa ti' mā sca cha' cuxi nu ña'ā mā ji'ī, nga'ā cha' xtyanu mā ji'ī cha' bi' tsiya' ti, ñi'yā si na culo mā ji'ī ycu'i' cloo mā. Tso'o la si xana chalyuu nu ná nga'ā cha' tye ji'ī mā, masi ná lo'o cha' cuxi bi' nu ndulo tsa ji'ī mā nquicha', cha' li' ná tyalaa mā su

cuxi tsa ca bilyaa. ⁴⁸ Ná tye cha' cacu conu' cuaña' ngu' ca bi', ni ná tye cha' ndyaqūi quii' tsiya' ti.

⁴⁹ 'Xñi ycui' Ndyosi lcaa mstā nu tyucui tyiquee ngu' sta ngu' cha' tyaqūi cuentya ji'j̄i ycui' Ni. Lo'o xi teje' sta ngu' lo mstā bi'. Lo'o jua'a xñi ycui' Ndyosi cha' ji'j̄i cua ña'ā ca ñatī nu talo lo'o tyacua cha' ti'í ji'j̄i ngu'. ⁵⁰ Tso'o tsa teje', ndu'nijo'o tsa ji'na, pana si tye cha' cñi' nu ntsu'u ji'j̄i, li' nga'aa cua'nijo'o ji'na, cha' nga'aa caca cñi' bi' chaca quiya'. Lo'o lcaa cu'mā ni, ñi'yā laca teje' laca mā; tso'o tsa cña ndu'ni teje' lo'o sca na cacu na, jua'a tso'o tsa cña cua'ni mā laja ñatī chalyuu si tso'o ti tyi'j̄i mā lo'o tya'a mā.

10

Ngulu'u Jesús cha' ná xtyanu ngu' ji'j̄i clyo'o ngu'

¹ Lo'o li' ndu'u Jesús quich̄i Capernaum bi', ndyaa tyijyu' ca xa' quich̄i nu ntsu'u su cuentya Judea lo'o xa' la quich̄i nde chaca tsu' sta'ā Jordán. Ca bi' ndyu'u ti'j̄i quiña'ā tsa ñatī slo yu. Nclyu'u Jesús ji'j̄i ngu' li', ñi'yā nu nclu'u ti yu ji'j̄i ñatī nde lcaa quich̄i su ndya'ā yu. ² Li' ndyalaa xi ngu' fariseo slo yu cha' ngua ti' ngu' bi' tyij̄iloo ngu' ji'j̄i Jesús. Li' nchcuane ngu' ji'j̄i yu:

—¿Ha ntsu'u chacuayá' cuentya ji'j̄i cha' cusu' nu ntsu'u ji'na, cha' xtyanu sca ñatī ji'j̄i clyo'o yu?
—nacuī ngu' bi' ji'j̄i Jesús.

³ Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o ngu' bi':

—¿Ni cña ngulo jyo'o Moisés ji'j̄i mā cua sa'ni la lacua? —nacuī Jesús ji'j̄i ngu'.

⁴ —Nda jyo'o Moisés chacuayá' ji'j̄i ngu' qui'yu tya'a na cha' culo quityi cha' xtyanu ngu' ji'j̄i clyo'o

ngu' tsiya' ti. Nu lo'o ndu'u quityi ji'i nu qui'yu, ndye cha' clyo'o ngu' tsiya' ti; nga'aa ntsu'u cha' clyo'o ngu' bi' li' —nacuĭ ngu' ji'i Jesús.

⁵ Nguxacuĭ Jesús cha' ji'i ngu' li':

—Xqui'ya cu'ma nguscua jyo'o Moisés cha' bi', cha' ná ndaquiya' ma tsiya' ti cha' ji'i ycuĭ' Ndyosi —nacuĭ Jesús—. ⁶ Pana nu lo'o nguxana ntucua quiya' chalyuu, nu lo'o ngüiñá ycuĭ' Ndyosi lcaa lo na, ná ngua'ni ycuĭ' Ndyosi jua'a. “Ngüiñá Ni ji'i ñati; ngüiñá Ni ji'i sca nu qui'yu, lo'o jua'a ji'i sca nu cuna'a ngüiñá Ni”, nacuĭ quityi ji'i ycuĭ' Ndyosi. ⁷ “Bi cha' lo'o caja clyo'o sca nu qui'yu, li' tyu'utsu' yu to' tyi sti xtya'a yu, cha' tyi' yu lo'o clyo'o yu, ⁸ cha' caca ngu' sca ti xtañi tyucuaa ngu' li'.” Nga'aa si'i tucua tya'a ñati laca ngu', cha' cua laca ji'i ngu' ñi'ya si laca ngu' sca ti ñati. ⁹ Bi' cha' ná tso'o xtyanu ngu' ji'i clyo'o ngu', cha' cua nda ycuĭ' Ndyosi cha' clyo'o ji'i ngu' —nacuĭ Jesús ji'i ngu'.

¹⁰ Lo'o ndyaa Jesús ne' ni'i ji'i ngu', li' nchcuane nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cuentya ji'i cha' nu nda ca ti yu lo'o ngu'. ¹¹ Nguxacuĭ Jesús cha' ji'i ngu' li':

—Lo'o culo sca ñati quityi cha' xtyanu ji'i clyo'o yu, cha' li' taca caja clyo'o yu lo'o chaca nu cuna'a nti' yu, cha' cuxi ndyu'ni yu lo'o nu chaca ñati bi' —nacuĭ Jesús—. ¹² Lo'o jua'a sca nu cuna'a nu culo quityi cha' xtyanu ji'i clyo'o, cha' li' taca caja clyo'o lo'o chaca nu qui'yu nti', la cui' ti cha' cuxi ndyu'ni bi' lo'o nu chaca ñati bi' —nacuĭ Jesús ji'i ngu'.

Ngulacua Jesús ji'i nu sube

¹³ Lo'o li' ngua sca quiya' ñaa lo'o ngu' ji'i tyuu tya'a nu sube ca su nga'a Jesús. Ngua ti' ngu' cha' sta ya' ycuĭ' Jesús hique nu sube bi'. Pana ngua'ni

tyaala nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' ji'i ngu', cha' ná caa lo'o ngu' ji'i nu sube. ¹⁴ Lo'o na'a Jesús ñi'ya nu ndyu'ni ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ná ndiya ti' yu cha' ndyu'ni ngu' jua'a:

—Ta ma chacuayá' ji'i nu sube cha' caa ngu' ca slo na' —nacu'i Jesús ji'i ngu' bi'—. Ná cua'a ma chacuayá' ji'i nu sube bi', cha' caa ngu' slo na'. Ñi'ya laca lo'o jlya ti' nu sube ji'i sti ngu', la cui' jua'a ntsu'u cha' jlya ti' ñati' ji'i ycu'i Ndyosi, nu lo'o laca Ni loo ne' cresiya ji'i ngu'. ¹⁵ Chañi cha' nu nhcui' na' —nacu'i—, cha' ná caca tyati' ngu' cha' ji'i ycu'i Ndyosi cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i ngu', si ná tyucui ti' tyiquee ngu' ñi'ya nu ntsu'u tyiquee sca nu sube.

¹⁶ Lo'o li' ndyala' Jesús ji'i nu sube bi', ngulacua yu ji'i nu sube lo'o ngusta ya' yu hiqie ngu'.

Nhcui' sca nu culiya' lo'o Jesús

¹⁷ Tya ndyaa la Jesús tyucui' bi', lo'o li' nxna sca nu qui'yu liya lca'a ji'i Jesús. Ndyatu sti' slo Jesús li'.

—Mstru, tso'o tsa ndu'ni nu'u —nacu'i ji'i Jesús—. Cacha' nu'u jna', ¿na laca cua'ni na' cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye 'na? —nacu'i yu.

¹⁸ —¿Ni cha' laca nti' nu'u cha' ñati' tso'o laca na'? —nacu'i Jesús ji'i li'—. Sca ti ycu'i Ndyosi laca nu chañi cha' tso'o laca Ni —nacu'i—. ¹⁹ Jlo ti' nu'u lcaa cña nu ngulo ycu'i Ndyosi ji'i ñati' cua sa'ni la: “Ná cujuui ma ji'i tya'a ñati' ma; ná cua'ni ma cha' suba' lo'o clyo'o xa' ñati'; ná cuaana ma cha' tso'o nu ntsu'u ji'i tya'a ñati' ma; ná hcui' ma cuentyu ji'i tya'a ñati' ma; ná cua'ni ma ngana ji'i tya'a ñati' ma cuaana ti; lo'o jua'a, cua'ni tlyu ma ji'i sti ma,

ji'i xtya'a ma, taquiya' ma ji'i cha' nu nchcui' ngu' bi'".

20 —Mstru —nacuĭ nu qui'yu bi' li—, tya cuañi' na' ndaquiya' na' lcaa cña bi'; lcaa yija ndaquiya' na' ji'i cha' bi'.

21 Ntsu'u tsa tyiquee Jesús ña'a ji'i nu qui'yu bi'. Xa' nchcui' yu lo'o li':

—Sca ti cña lyiji cua'ni nu'u —nacuĭ Jesús ji'i—. Yaa clya cujui' nu'u lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jinu'u, cha' tyu'u cñi ta nu'u ji'i ngu' ti' li'; tyacua xi cha' tso'o jinu'u nde loo la ca su ntucua ycu' Ndyosi. Li' xa' tyaa nu'u ca slo na' cha' tya'a nu'u lo'o na'.

22 Lo'o ndyuna nu qui'yu bi' cha' nu nchcui' Jesús lo'o, xa' ña'a ngulacua ti' li'; xñi'i tsa ti' cha' culiya' tsa nu qui'yu bi'. Ndu'u ndyaa li'.

23 Nguxtyacui Jesús nxña'a ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i li'.

—Tucui tsa caca cha' tyalaa ngu' culiya' ca su laca ycu' Ndyosi loo —nacuĭ Jesús ji'i ngu' bi' li'.

24 Ndube tsa ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu li', cha' nchcui' yu jua'a cha' ji'i ngu' culiya'. Bi' cha' xa' nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Cu'ma ngu' cuañi' —nacuĭ Jesús—, tucui tsa caca cha' caca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ngu', si tiji' tsa ti' ngu' ji'i lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ycu' ca ngu'. 25 Lasa la cña tyeje tacui sca na'ni quiya' cuxa, masi sca na'ni tonu ñi'ya sca camello. Lasa la cha' bi', tucui la tyatí sca ngu' culiya' cha' ji'i ycu' Ndyosi cha' caca ycu' Ni loo ne' cresiya ji'i yu.

26 Lo'o ndyuna ngu' cha' bi' ndube tsa ti' ngu' li'.

—¿Tilaca taca ji'í clyaá ji'í nu cuxi nu ntsu'u chalyuu lacua, cha' tyalaa ca slo ycuí' Ndyosi? —nacuí' ngu' ji'í Jesús lí'.

²⁷ Lo'o ngua tii Jesús ñi'ya nu ncliyacua ti' ngu', lí' nchcui' yu lo'o ngu' chaca quíya':

—Bi' laca sca cha' nu ná nchca cua'ni ñati' chalyuu; pana ycuí' Ndyosi ni, nchca ji'í Ni cua'ni cha' tyalaa ngu' slo Ni —nacuí' Jesús ji'í ngu'.

²⁸ Nchcui' Pedro lo'o lí':

—Lo'o cuare ni, cua nguxtyanu ya ji'í lcaa na nu ntsu'u ji'í ya cha' tya'a ya lo'o nu'u, ñi'ya nu nacuí' nu'u cha' cua'ni ya —nacuí' Pedro ji'í Jesús.

²⁹ —Cha'ni cha' nu nchcui' na' lo'o ma —nacuí' Jesús—, cha' cua ña'a ca ñati' nu ntsu'u cha' tsaatyijyu' cha' cua'ni cña cuentya jna', lo'o jua'a nguxtyanu ngu' lcaa na nu ntsu'u ji'í ngu' cha' ndyu'ni ngu' cña bi', ná xtyanu na' ji'í ngu' bi' jua'a ti. Masi tyi ngu', masi tya'a ngula ngu' masi quíyu masi cuna'a, masi xtya'a ngu', masi sti ngu', masi sñi' ngu', masi yuu nu ntsu'u ji'í ngu', masi tyanu lcaa cha' bi', ³⁰ pana la cui' chalyuu juani xa' caja quíña'a la cha' ji'í ngu' bi', tsa ña'a nu nguna' ji'í ngu' bi' ngua ti' ngu'. Caja su caca tyi ngu', caja nu caca tya'a ngula ngu', caja nu caca xtya'a ngu', caja nu caca sñi' ngu', caja yuu su cua'ni ngu' cña; hasta sca siyento tsa lo cua cha' bi' caja ji'í ngu'. Lo'o la cui' jua'a tyacua cha' ti'í ji'í ngu', pana ca nde loo la caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'í ngu' bi'.

³¹ Nde loo la caca ngu' nu tyu'u tucua su cua tye ti cha'; nde chu' la tyanu ngu' nu ndu'u tucua clyo —nacuí' Jesús ji'í ngu'.

Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycuí'

32 Xa' ndu'u ngu' ndyaa ngu' li', ndyaa Jesús lo'o nu ngu' tya'a ndya'a yu tyucuii tsa'a ngu' nde Jerusalén. Nde loo ndyaa ycui' Jesús. Lye tsa ngulacua ti' ngu' tya'a ndya'a yu, jua'a nu xa' la ñati nu ndya'a lca'a ji'i ngu', ntsii tsa ngu'. Ndyaa lo'o Jesús ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ndyaatsu' ngu' sca la'a ti cha' chcu' Jesús lo'o ngu' bi' ñi'ya cha' nu caca ji'i ycui' yu nde loo la.

33 —Cua'a jyaca ma —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'—, cua ngusñi na tyucuii nde ca'ya juani cha' tsa'a na Jerusalén. Cajua taya' ngu' 'na nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, cha' tsa'a lo'o ngu' 'na slo sti jo'ó nu laca loo, slo mstru cha' jo'ó. Cua'ni cuayá' ngu' bi' 'na li'. Chcu' ngu' cha' ntsu'u qui'ya 'na, lo'o jua'a xqui'ya bi' ntsu'u cha' cajaa na'. Li' tsa'a lo'o ngu' bi' 'na slo ngu' xa' tsu' nu laca loo ji'i lcaa na. ³⁴ Li' xtyí lo'o ngu' bi' 'na, tyu'u hitya sañi' ngu' bi' loo na', quiji'i ngu' bi' 'na lo'o reta. Li' kujui'i ca'a ngu' bi' 'na lo' crusi cha' cajaa na'. Pana lo'o tyu'u scua sna tsa, li' tyu'ú na' chaca quiya'.

Ndijña Jacobo lo'o Juan sca cha' tso'o ji'i Jesús

35 Lo'o li' ñaa Jacobo lo'o Juan tya'a slo Jesús. Sñi' Zebedeo laca ngu' bi'.

—Mstru —nacui ngu'—, tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, ntsu'u sca cha' nu nti' ya cha' cua'ni nu'u cuentya ji'i ya —nacui ngu' ji'i Jesús.

36 —¿Na laca nti' ma cha' cua'ni na' cuentya ji'i ma? —nacui Jesús ji'i ngu' li'.

37 —Cua'ni nu'u cha' tso'o ta nu'u chacuayá' ji'i ya cha' stu'ba ti tyaca'a ya lo'o nu'u ca su tlyu su

xee tsa, ca su caca nu'u loo nde loo la —nacuĭ ngu' bi'—. Tsaca ya tyaca'a ya la'a tsu' cui' su ntucua nu'u, chaca ya tyaca'a ya la'a tsu' coca jinu'u.

³⁸ —Ná jlo ti' mā ñi'ya cha' ndijña mā 'na juani —nacuĭ Jesús ji'i ngu'—. ¿Ha taca ji'i mā cha' co'o mā taná clyaa' nu nga'a cha' co'o na'? ¿Ha talo mā si xcube' ngu' ji'i mā ñi'ya nu nga'a cha' xcube' ngu' 'na nu lo'o cujuui ngu' 'na?

³⁹ —Taca ji'i ya —nacuĭ ngu' ji'i Jesús li'.

—Chañi cha' lo'o cu'mā nga'a cha' co'o mā taná clyaa' nu nga'a cha' co'o ycu'i na' —nacuĭ Jesús—. Chañi cha' chcube' mā ñi'ya nu nga'a cha' xcube' ngu' 'na. ⁴⁰ Pana, nu tyaca'a mā la'a tsu' cui' 'na, nu tyaca'a mā la'a tsu' coca 'na ni, ná ntsu'u chacuayá' 'na cha' ta na' su tyaca'a ñati ca ndacua. Cua laca ngusubi ycu'i Ni ji'i ñati nu tyaca'a nde sii' na' tyempo bi' —nacuĭ Jesús ji'i ngu'.

⁴¹ Nu xa' la tii tya'a ngu' nu ndya'a lo'o Jesús ni, lo'o ngua tii ngu' ñi'ya cha' laca nu ngüijña Jacobo lo'o Juan ji'i Jesús, chii tsa ngua ti' ngu' ña'a ngu' ji'i ngu' bi' li'. ⁴² Pana nchcui' Jesús lo'o ca ta'a ngu' sca tyempo ti:

—Jlo ti' mā cha' nu ngu' nu laca loo ji'i ngu' xa' tsu' ni, tyaala tsa ngu' bi' —nacuĭ Jesús—. Lye tsa nclyo ngu' bi' cña ji'i ngu' ca quichi tyi ngu'. ⁴³ Pana nu cu'mā ni, ná tso'o cua'ni mā jua'a. Lcaa lo cña nu taca xtyucua mā ji'i tya'a ñati mā, bi' cña ntsu'u cha' cua'ni mā, si cua nti' mā cha' caca mā loo ji'i ngu' bi'. ⁴⁴ Lo'o jua'a si nti' mā cha' ndulo la cha' ji'i mā cuentya ji'i ngu' tya'a mā, ntsu'u cha' cua'ni mā ñi'ya si laca mā msu ji'i tya'a ñati mā, masi ná lo'o caya'. ⁴⁵ Na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca

na' ñati, ná lijya na' nde chalyuu cha' caja msu 'na; ycuí' na' laca na' msu ji'í ñati, bi' cha' lijya na'. Na cua lijya na' cha' cajaa na' xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'í ñati, cha' cua'ni lyaá na' ji'í quiña'a tsa ñati li' —nacui Jesús ji'í ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'í Bartimeo nu cuityi'

⁴⁶ Lo'o li' ndyalaa Jesús ca quichi Jericó. Nteje tacui ngu' cla'be quichi bi'. Nu lo'o cua tyaa ti Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í, li' quiña'a tsa ñati ndyaa lo'o ngu' bi'. Jua'a ngua li', to' tyucui nga'a sca nu cuityi' nu naa Bartimeo, ndijña msta ji'í ngu' nu lijya bi'. Sñi' Timeo laca nu quicha bi'.
⁴⁷ Nu lo'o ngua tii yu quicha bi', cha' lijya ycuí' Jesús Nazaret, cuí' ngusi'ya ji'í Jesús li':

—Jesús, ñati tya'a ji'í jyo'o David laca nu'u —nacui—, cua'ni tya'na ti' nu'u jna' —nacui nu quicha bi' ji'í Jesús.

⁴⁸ Tyuu tya'a ñati ngua ti' cua'a ngu' ji'í nu quicha bi', cha' cuaana ti tyaca'a, ngua ti' ngu'; pana ná ntaja'a nu quicha bi', cuí' la nxi'ya li':

—Cusu', ñati tya'a ji'í jyo'o David laca nu'u —nacui nu quicha—, cua'ni tya'na ti' nu'u jna'.

⁴⁹ Li' ndatu Jesús, se'í ti ndu yu li'.

—Ñacuí ma' ji'í yu cha' caa yu ca nde —nacui Jesús.

Li' nacui ngu' ji'í nu cuityi' cha' tsa ca slo Jesús.

—Cua'ni tlyu tyiquee nu'u juani —nacui ngu' ji'í nu quicha bi'—. Tyatu nu'u, yaa clya nu'u slo La Jesús jua —nacui ngu'.

⁵⁰ Li' ngulo nu quicha plee ji'í, nxyanu ji'í. Hora ti ndyatú ngusna ndyaa slo Jesús. ⁵¹ Li' nhcui' Jesús lo'o nu quicha bi':

—¿Na laca nti' nu'u cha' cua'ni na' lo'o nu'u?
—nacui yu ji'i.

—Mstru —nacui nu cuityi'—, cua'ni nu'u jo'o 'na, cha' xa' tyaca' tso'o xee cloo na' ña'a na' chaca quiya' —nacui ji'i Jesús.

⁵² —Tso'o —nacui Jesús ji'i—, tyaa nu'u to' tyi juani. Jlya ti' nu'u 'na, bi' cha' cua ndyaca tso'o cloo nu'u.

Hora ti ngua tso'o cloo nu cuityi' bi', na'a chaca quiya'. Li' ndu'u lca'a ji'i Jesús tyucui.

11

Ngua'ni chi ngu' loo Jesús lo'o ndyalaa yu nde Jerusalén

¹ Ca tiya' la ndyalaa ngu' cacua ti to' quichi Jerusalén su ndi'i tucua tya'a quichi sube ti nde sii' ca'ya Olivos. Betfagé lo'o Betania naa quichi sube bi'. Li' ngulo Jesús cña ji'i tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

²—Yaa mā ca quichi sube ti ndacua ti —nacui—. Lo'o tyalaa mā to' quichi bi', hora ti ña'a mā ndu sca huru ndyaaca' nu bilya tyucua ngu' chu'. Sati' mā ji'i, cha' tyaa lo'o mā ji'i ca nde. ³ Si ntsu'u ngu' nu cacha' ji'i mā ni cha' laca ndyu'ni mā jua'a, li' ñacui mā ji'i ngu' bi': “Ntsu'u cña nu cua'ni huru re cuentya ji'i ycu' nu Xu'na na. Hora ti tyaa lo'o ya ji'i ni' chaca quiya'.” Jua'a ñacui mā ji'i ngu' bi' li'.

⁴ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' quichi sube ti bi'; nquije huru ji'i ngu' su ndu to' calle, ndyaaca' ni' nde toni'i ji'i ngu'. Lo'o ngusati' ngu' ji'i ni', ⁵ li' nchcui sca ñati' nu ndu cacua ti lo'o ngu' bi':

—¿Ni cha' laca ngusatì' ma' jì'ì huru jua? —nacui' yu jì'ì ngu'.

⁶ Ndacha' ngu' jì'ì yu bi' ñi'ya cña nu ngulo Jesús jì'ì ngu' cha' chcuì' ngu' lo'o. Li' nda yu chacuayá' cha' tsa' ngu' lo'o huru. ⁷ Ñaa lo'o ngu' jì'ì huru slo Jesús li'. Ngusta ngu' camxa jì'ì ngu' hichu' huru cha' tyucua Jesús hichu' ni', ndyaa tucua Jesús hichu' li'. ⁸ Lo'o jua'a ngusta ngu' xa' late' lo yuu tyucui' bi', jua'a ndyaa ngu' ngusi' yu ngu' sta' yaca cha' sta ngu' laca' lo yuu, cha' ca tso'o ña'a tyucui' su tyeje tacui huru lo'o Jesús.

⁹ Ngusi'ya ngu' nu ndyaa nde loo Jesús, ngusi'ya ngu' nu li'ya nde chu'; lye tsa ndyu'ni chi' ngu' loo Jesús:

—Cua'ni tlyu na jì'ì ycuì' Ndyosi —nacui' ngu'—. Culacua ycuì' Ni jì'ì nu qui'yu re nu li'ya lo'o chacuayá' jì'ì ycuì' nu Xu'na na. Masi juani ti, cua'ni tlyu na jì'ì ycuì' Ndyosi —nacui' ngu'—. ¹⁰ Tso'o tsa si cua'ni tlyu na jì'ì yu re, cha' cua ngulala ti cha' caca ycuì' Ndyosi loo ca nde. Li' caca ñi'ya nu ngua lo'o ngua jyo'o cusu' David loo cua sa'ni la —nacui' ngu'—. Masi juani ti, cua'ni tlyu na jì'ì ycuì' Ndyosi —nacui' ngu'.

¹¹ Li' ndyalaa ngu' bi' lo'o Jesús to' quichi' Jerusalén, ndyatì' ngu' to' lo'o jì'ì quichi' bi'. Hora ti ndyaa na'a Jesús ne' laa tonu cajua li'. Na'a yu jì'ì lcaa lo na nu ntucua cajua, lo'o li' nguxtyuu yu ñaa yu nde quichi' Betania chaca quiya' lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jì'ì, cha' ngusii tsa li'.

Ngusta Jesús yabe' jì'ì sca yaca quityi nu ná lo'o si'yu

12 Lo'o nguxee chaca tsa li' ndu'u ngu' quichi Betania. Cuati ntyute' tsa Jesús li'. 13 Na'a yu cua tyijyu' xi su ndu sca yaca quityi nu ntsu'u laca' ji'i. Ndyaa na'a yu si ntsu'u si'yu lo, pana laca' ti ntsu'u, ná ntsu'u si'yu lo bi' tsiya' ti, cha' tya lyiji tyalaa tyempo tyu'u si'yu lo yaca bi'.

14 —Nga'aa cacu ngu' tsiya' ti si'yu nu tyu'u lo yaca cua —nacui Jesús li'.

Lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús ni, ndyuna ngu' cha' nu nchcui' yu ji'i yaca bi'.

Ngulo'o Jesús ji'i ngu' cuxi nu ntsu'u ne' laa tonu

15 Tya ndyaa la ngu' xi, ndyalaa ngu' quichi Jerusalén. Li' ndyatí Jesús ndyaa ne' laa tonu jua, nguxana yu ngulo'o yu ji'i ngu' nu ndujui' yu'ba cajua; lo'o ji'i ngu' nu ndyi'ya yu'ba bi', ngulo'o yu ji'i ngu' bi'. Lo'o nu ngu' nu nchcutsa'a cñi ji'i ñati ni, nguxasu yu mesa ji'i ngu' bi', jua'a nguxasu yu yaca xlya ji'i ngu' nu ndujui' paloma. 16 Ná nda Jesús chacuayá' tyeje tacui ngu' lo'o yu'ba ji'i ngu' ca ne' laa tonu bi'. 17 Li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu' jua:

—Ndi'ya nscua lo quityi ji'i ycui' Ndyosi cuentya ji'i laa re: “Ni'i su caca chcui' lcaa ñati lo'o ycui' Ndyosi, jua'a ñacui' ngu' cha' ji'i ni'i 'na, nacui' Ni'”. Jua'a nscua lo quityi —nacui' Jesús li'—, pana juani, cua ngua'ni ma cha' to' tyi ngu' cuaana laca ni'i re —nacui' Jesús ji'i ngu' bi'.

18 Ndyuna sti jo'ó nu laca loo cha' bi', jua'a ndyuna mstru cha' jo'ó. Na'a ngu' cha' quiña'a tsa ñati ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nclyu'u Jesús ji'i ngu', bi' cha' ntsii nu ngu' tlyu bi' si caca tlyu la Jesús; ngua ti' nu ngu' tlyu bi' si caja ñi'ya caca

cujuii ngu' ji'i Jesús li'. ¹⁹ Lo'o cua ngusii tsa, li' ñaa Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. Ná ndyanu ngu' nde quichi tlyu bi' talya.

Ngüityi yaca quityi bi'

²⁰ Nguxee chaca tsa, li' xa' nteje tacui ngu' cacua ti su ndu yaca quityi bi'. Cua ngüityi tsiya' ti yaca bi', tyucui ña'a lo'o quiche suu ngüityi. ²¹ Li' ntsu'u ti' Pedro cha' nu nchcui' Jesús ji'i yaca bi' tya la caa.

—Mstru, ña'a xi ca nde ña'a —nacui Pedro ji'i Jesús—. Cua ngüityi yaca quityi nu ngusta nu'u yabe' ji'i.

²² —Nga'a cha' jlya ti' ma ji'i ycui' Ndyosi —nacui Jesús ji'i ngu' li'—. ²³ Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani, cha' si chcui' ma lo'o ca'ya re: “Tyu'utsu' nu'u, yaa xcua nu'u nde lo hitya tyujo'o”, ñacui ma, jua'a cua'ni ycui' Ni lo'o ca'ya bi'. Jua'a caca si chañi ji'i ma cha' jlya ti' ma cha' caca sca cha' nu jña ma ji'i Ni, pana si ná jlya ti' ma cha' nu nchcui' ycui' Ndyosi, ná caca bi' li'. ²⁴ Lo'o jua'a lcaa lo cha' nu ndijña ma ji'i ycui' Ni laja lo'o nchcui' ma lo'o Ni, chañi cha' ta ycui' Ni cha' bi' ji'i ma, si chañi cha' jlya ti' ma ji'i Ni. ²⁵ La cui' jua'a, lcaa quiya' nu lo'o ndu ma cha' chcui' ma lo'o ycui' Ndyosi, ntsu'u cha' cua'ni clyu ti' ma ji'i tya'a ñati ma, si ntsu'u cha' ngusu'ba ñasi' ngu' ji'i ma. Li' ycui' Ndyosi Sti ma nu ntucua nde cua, caca ji'i Ni cua'ni clyu ti' Ni ji'i ma ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ma. ²⁶ Pana ná cua'ni clyu ti' ycui' Ndyosi Sti ma ji'i ma ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ma, si ná lo'o cua'ni clyu ti' ma ji'i tya'a ñati ma.

Ndyu'ni Jesús cña chacuayá' ji'i ycui' Ndyosi

27 Li' xa' ndyalaa ngu' nde Jerusalén. Xa' ndyatí Jesús ndyaa xi ne' laa tonu jua. Na'a sti jo'ó tlyu jilí yu, lo'o jua'a nu mstru cha' jo'ó lo'o ngu' cusu' nu laca loo jilí quichí, na'a ngu' jilí yu. Li' ndyu'u tilí ngu' slo yu.

28 —¿Tilaca laca nu nda chacuayá' jinu'u cha' cua'ni nu'u cña nu ndyu'ni nu'u? —nacui ngu' jilí Jesús—. ¿Tilaca laca nu ngulo cña jinu'u? —nacui ngu'.

29 —Lo'o jua'a na', xcuane na' sca cha' jilí cu'ma —nacui Jesús li'—. Xacui ma cha' bi' 'na, lo'o li' cacha' na' jilí ma tilaca laca nu nda chacuayá' 'na —nacui yu—. 30 Ndi'ya laca cha' bi': ¿Tilaca laca nu ngulo cña jilí jyo'o Juan cha' tyucuatya yu jilí ngu'? ¿Ha ycui' Ndyosi nda chacuayá' jilí Juan bi' lijya? ¿Ha ñati chalyuu ti nda chacuayá' jilí yu? Cacha' liñi cu'ma jna' —nacui Jesús jilí ngu'.

31 Li' cuaana ti nchcui' nu ngu' tlyu bi' lo'o tya'a ngu':

—Si ñacui na cha' ycui' Ndyosi ngulo cña jilí jyo'o Juan bi', li' xacui yu cha' jilí cua: “¿Ni cha' laca ná ndaquiya' ma jilí cha' nu nchcui' yu lacua?” 32 ¿Ha tso'o la ñacui na cha' ñati chalyuu ti ngulo cña jilí Juan? —nacui ngu' jilí tya'a ngu'.

Na cua ntsii nu ngu' nu laca loo bi' ña'a jilí lcaa ngu' nu ndilí quichí bi'. Jlo ti' nu ngu' tlyu bi' cha' lcaa ngu' bi' cua ngusñi ngu' cha' jilí jyo'o Juan cha' tu'ba jilí ycui' Ndyosi ngua.

33 —Ná jlo ti' ya —nacui ngu' jilí Jesús li'.

—Tso'o lacua —nacui Jesús—. Lo'o jua'a na' ni, ná cacha' na' jilí ma tilaca laca nu ngulo cña 'na cha' cua'ni na' cña nu ndyu'ni na' —nacui yu jilí nu ngu' tlyu bi'.

12

Cuii ji'i msu xña'a

¹ Lo'o li' nguxana Jesús nda yu sca cuii lo'o nu ngu' tlyu nu ndu cacua ti slo yu:

—Ntsu'u sca ñati, ndi'i xi tyuu tya'a yaca si'yu losu' tyixi ji'i nu cua ndyataa yu. Ngüiñá yu sca lo'o chu' yaca bi'. Li' ngulu yu sca pilya tlyu ne' quee su tyatá si'yu, cha' tyu'u hitya tyixi ji'i si'yu bi'. Lo'o jua'a ngüiñá yu sca ni'i su tyi'i ngu' cua ji'i yaca si'yu bi'.

'Li' nda yu ne' lo'o su ndu yaca bi' ngüijña xa' la ñati. Tsa cla'be ti si'yu nu tyu'u lo yaca bi' caja ji'i ycu' li'. Li' ndu'u yu ndyaa yu xa' quichi tyijyu' la. ² Lo'o ndyalaa co' nu nga'a cha' cumi si'yu losu' bi', li' ngulo yu cña ji'i msu ji'i cha' tsa slo ñati bi', tsa squi'ya xi si'yu losu' tyixi nu nga'a cha' tyacua ji'i ycu'!. ³ Hora ti ntejeya' ngu' nu ndu loo cña bi' ji'i msu nu ndyalaa ca ti, ngujui'i ngu' ji'i; ná nda ngu' ni sca ti si'yu losu' cacu xu'na cña bi'. ⁴ Xa' ngulo xu'na cña ji'i chaca msu cha' tsa na'a msu bi' ji'i yaca si'yu ji'i yu. Chaca quiya' ngua'ni lya' tsa ti' ngu' bi' ji'i msu nu ndyala slo ngu'. Ngujui'i ndacu' ngu' scua' hique msu bi', lo'o jua'a ngu' ngu' quee ji'i. ⁵ Xa' ngulo xu'na bi' cña ji'i chaca msu, lo'o li' ndyujuii ngu' ji'i nu msu bi'. Tyuu tya'a msu cua nda xu'na cña ji'i cha' tsa squi'ya ngu' si'yu losu' bi', pana ngua'ni lya' tsa ti' nu ñati bi' ji'i ca ta'a msu nu ndyaa slo ngu'. Ntsu'u msu bi' ñaa ngujui'i ti ngu' ji'i, lo'o jua'a ntsu'u nu ndyujuii ngu' ji'i tsiya' ti.

⁶ Chaca tya ñati ndyanu ji'i xu'na cña bi', sca sñi' yu nu tyaca'a tsa ji'i yu laca bi'. Li' nda xu'na cña

ji'ḷi sñi' ycu' ca cha' tsa' na'a ji'ḷi nu ngu' nu lya' ti' bi'. “Ná tyiquee' taquiya' ngu' ji'ḷi sñi' na’”, ngua ti' xu'na bi'. ⁷ Pana lo'o na'a nu ngu' nu lya' ti' bi' ji'ḷi sñi' ycu' xu'na cña bi', li' nguxana ngu' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu': “Nu jua caca xu'na yaca re nde loo la”, nacui' ngu' ji'ḷi tya'a ngu'. “Tso'o la si ca ta'a na cujuu clya na ji'ḷi yu, cha' tyanu yaca re cuentya ji'na tsiya' ti’”, nacui' ngu'. ⁸ Li' ngusñi' ngu' bi' ji'ḷi sñi' xu'na cña bi', ndyujui' ngu' bi' ji'ḷi; nguxcuāa ngu' ji'ḷi jyo'o bi' ca chu' lo'o.

⁹ Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu', nchcuane yu sca cha' ji'ḷi ngu' li':

—¿Ñi'ya' cua'ni xu'na cña bi' li'? —nacui' Jesús ji'ḷi ngu'—. Ná tyiquee' ndi'ya' cua'ni yu: tyāa ycu' xu'na cña bi' ca su ndu yaca bi'; li' cujuu yu ji'ḷi lcaa ñati' nu lya' ti' bi', cuati ta yu ji'ḷi yaca si'yu bi' jña xa' la ñati' cha' cua'ni ngu' cña ndacua. Jua'a' cua'ni xu'na cña bi'.

¹⁰ ¿Ha bilya chcu' mā lo quityi ji'ḷi ycu' Ndyosi su nscua ndi'ya'?:

Ntsu'u sca quee nu nguxcuāa cuityi ni'ḷi ji'ḷi clyo, cha' ná tso'o ña'a' quee bi' nti' ngu';

pana juani cua ngujui cña nu cua'ni quee bi', cha' ndu bi' su ndulo la cha' ji'ḷi cuentya ji'ḷi ycu' Ndyosi.

¹¹ Ycu' nu Xu'na na ngua'ni cha' jua'a' ngua cha' bi', bi' cha' ndube tsa ti' na ji'ḷi cha' tlyu bi'. Jua'a' nchcui' quityi —nacui' Jesús.

¹² Lo'o li' ngua ñasi' nu ngu' tlyu bi' ji'ḷi Jesús, cha' ngua tii ngu' bi', cha' cua nchcui' Jesús cha' ji'ḷi ycu' ngu' bi' laja lo'o nda yu cui' bi' lo'o ngu'. Xñi' ngu' bi' ji'ḷi Jesús ngua ti' ngu'; pana ná ngua ji'ḷi ngu',

cha' ntsii ngu' ji'i nu ñati quiña'a bi'. Bi' cha' ndu'u nu ngu' tlyu bi', ndyaa ngu' li'.

Cha' ji'i cñi cña loo ngu'

¹³ Ca tiya' la li' ngulo nu ngu' tlyu bi' cña ji'i tucua sna tya'a ngu' fariseo, jua'a ji'i xi ñati nu cuentya ji'i rey Herodes, cha' tsa' ngu' ca slo Jesús, cha' chcu' cuayá' ngu' lo'o yu. ¹⁴ Lo'o cua ndyalaa ngu' slo yu, li' nchcu' ngu' lo'o yu:

—Mstru —nacu' ngu' ji'i Jesús—, jlo ti' ya cha' liñi tsa ndu'ni nu'u; la cui' cha' liñi nu ntsu'u ji'i ycui' Ndyosi, bi' ti cha' laca nu nclu'u nu'u ji'i ngu'. Ná ndube ti' nu'u ñi'ya cha' nu nchcu' ngu' jinu'u. Sca ti cuayá' nti' nu'u ña'a nu'u ji'i lcaa ñati, masi ngu' ti'i, masi ngu' tonu. Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, ¿ha tso'o si ta na cñi cña loo na cuentya ji'i rey tlyu nu ndi'i xa' tsu' bi'? —nacu' ngu'—. ¿Ha ndu'ni tsa cha' ta na cñi bi' ji'i ngu'? ¿Ha ná tso'o la masi ná ta na cñi bi' tsiya' ti?

¹⁵ Ngua tii Jesús cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu' bi'.

—¿Ni cha' laca nchcu' cuayá' ma 'na jua'a? —nacu' Jesús ji'i ngu' bi'—. Ta ma sca cñi plata 'na cha' ña'a na' ji'i.

¹⁶ Li' nda ngu' sca cñi ji'i. Nchcuane Jesús ji'i ngu' li':

—¿Tilaca nu ca ji'i lcu' nu nga'a chu' cñi re? ¿Ti ji'i xtañi yu nu nscua chu' cñi re? —nacu' Jesús ji'i ngu'.

—Xtañi nu rey tlyu nu ndi'i xa' tsu', bi' nga'a chu' cñi cua —nacu' ngu' li'.

¹⁷ —Tso'o —nacu' Jesús li'—, ji'i rey tlyu bi' tya ma lcaa na nu nga'a cha' ta ma ji'i lacua, lo'o jua'a

ji'ḷ ycu' Ndyosi tya ma lcaa na nu ntsu'u cha' tya ma ji'ḷ Ni.

Ndube tsa ti' ngu' cha' nchca tsa ji'ḷ Jesús xtyacui cha' lo'o ngu' bi'.

Nchcuane ngu' ji'ḷ Jesús ñi'ya caca lo'o tyu'ú ngu' chaca quiya'

¹⁸ Lo'o li' ndyalaa xi ngu' saduceo slo Jesús; lo'o nu ngu' bi' ni, ná jlya ti' ngu' cha' tya tyu'ú jyo'o chaca quiya'. Nchcuane ngu' bi' sca cha' ji'ḷ Jesús li':

¹⁹ —Mstru —nacuj ngu' bi'—, sa'ni la nguscua jyo'o Moisés sca cha' lo' quityi cuentya ji'ḷ tya'a ngula ngu'. Nu lo'o cua ngujuii tsaca yu ni, si cua ngujui clyo'o yu pana bilya caja sñi' yu, li' ntsu'u cña ji'ḷ tya'a ngula yu nu ntucua ycu' ti' cha' caja clyo'o lo'o nu cuna'a clyo'o jyo'o tya'a yu. Li' chcui' ngu' ji'ḷ sñi' clyo' ngu' cha' sñi' nu qui'yu nu cua ngujuii bi' laca bi', cha' ná chcuna' xtañi yu nu cua ngujuii bi'. Jua'a nchcui' Moisés cua sa'ni la.

²⁰ ¿Ñi'ya caca li'? Ngua sca quiya' ndi'ḷ cati tya'a nu qui'yu, xcui' tya'a ngula ngu'. Ngujui clyo'o nu cusu' la, pana yala ti' ngujuii li', lo'o bilya caja sñi' ngu'. ²¹ Lo'o jua'a ngujui clyo'o nu cuna'a ti'i bi' lo'o chaca yu tya'a ngula jyo'o bi'. La cui' jua'a ngujuii nu qui'yu bi', lo'o bilya caja sñi' ngu'. Xa' ngujui clyo'o nu cuna'a ti'i bi' lo'o chaca yu tya'a jyo'o bi'. ²² Lo'o jua'a ngua cha' ji'ḷ lo'o nu cati tya'a ngu' qui'yu bi'. Ná ngujui sñi' ngu' tsiya' ti. Su cua ndye, li' ngujuii nu cuna'a bi'. ²³ Nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya' ni, ¿tilaca caca clyo'o nu cuna'a bi', cha' nu ca ta'a cati tya'a ngu' bi' cua nguti'ḷ lo'o nu cuna'a bi'?

24 —Ná jlo ti' mā tsiya' ti —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—, cha' ná nchca cuayá' ti' mā ñi'ya cha' nu nscua lo quityi ji'i ycu' Ndyosi. Ná nchca cuayá' ti' mā ñi'ya ña'a cña tonu tsa nu nchca ji'i ycu' Ndyosi cua'ni Ni. 25 Nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya', nga'aa ntsu'u cha' caja clyo'o ngu' li'. La cui' ñi'ya nu ndi'i xca ji'i ycu' Ndyosi ca su ntucua Ni, la cui' jua'a tyi'i ngu' li'. 26 ¿Ha ná jlya ti' mā cha' tyu'ú jyo'o chaca quiya'? ¿Ha bilya chcu' mā lo quityi nu nguscua jyo'o Moisés cua sa'ni la? Tso'o la si chcu' mā ñi'ya nscua cha' ji'i yaca quiche' bi', nu lo'o nchcu' ycu' Ndyosi lo'o Moisés ndi'ya: “Ycu' Ndyosi Xu'na Abram laca na”, nacui ycu' Ni ji'i Moisés; “ycu' Ndyosi Xu'na Isaac laca na', ycu' Ndyosi Xu'na Jacob laca na’”. 27 Ná nacui quityi bi' cha' na cua ngua ycu' Ndyosi Xu'na ngu' bi', ña'a ti tya laca Ni Xu'na ngu' bi' juani; lo'o jua'a laca ycu' Ndyosi Xu'na lcaa ñatī lu'ú. Bi' cha' nacui na' cha' ná ngua cuayá' ti' mā tsiya' ti —nacui Jesús ji'i nu ngu' saduceo bi'.

Cña nu ndulo la cha' cua'ni na cuentya ji'i ycu' Ndyosi

28 Ndu sca mstru cha' jo'ó slo Jesús li'. Ndyuna mstru bi' ñi'ya nu nguxacui ngu' cha' ji'i Jesús, ñi'ya ngua cha' tso'o tsa nchcu' Jesús lo'o ngu'. Lo'o li' nchcuane mstru bi' sca cha' ji'i Jesús:

—Ca ta'a cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na cha' cua'ni na ni, ¿ñi'ya cña laca nu ndulo la cha' cua'ni na ji'i? —nacui ji'i Jesús.

29 Li' nguxacui Jesús cha' ji'i mstru bi':

—Ndi'ya nchcu' cha' nu nscua clyo la bi': “Cu'mā ngu' Israel, cua'a jyaca mā cha' sca ti

ycui' Ndyosi laca nu Xu'na na” —nacui Jesús jii—.
³⁰ “Lo'lo jua'a ntsu'u cha' tyucui tyiquee ma tyu'u cha' jii ma lo'lo ycui' Ndyosi nu Xu'na ma, nu lo'lo lubii ti cresiya jii ma, jua'a lo'lo lcaa cha' nu nda'ya hique ma, jua'a lo'lo tyucui juersa jii ma tyu'u cha' jii ma lo'lo Ni.” ³¹ Lo'lo jua'a nscua chaca cha' nu nchcui' ndi'ya: “Cua'ni tya'na ti' ma jii tya'a ñati ma ñi'ya nu ndu'ni tya'na ti' ma jii ycui' ca ma”. Nga'aa ntsu'u xa' la cña nu ndulo la ji'na cha' cua'ni na —nacui Jesús.

³² —Cha' liñi laca cha' nu nchcui' nu'u, mstru —nacui mstru bi' jii Jesús—, chañi cha' nu nchcui' nu'u cha' sca ti ycui' Ndyosi nu chañi cha' laca Ni Xu'na na; nga'aa ntsu'u chaca. ³³ Lo'lo jua'a tyucui tyiquee na nga'a cha' tyu'u cha' ji'na lo'lo ycui' Ndyosi, jua'a lo'lo lcaa cha' nu nda'ya hique na, jua'a lo'lo tyucui juersa ji'na tyu'u cha' ji'na lo'lo Ni; ndu'ni tsa cha' cua'ni na jua'a. Lo'lo jua'a cha' cua'ni tya'na ti' na jii tya'a ñati na, ñi'ya nu tya'na ti' na ña'a na jii ycui' ca na, tso'o tsa cha' bi'. Nu lo'lo cua'ni na cña jua'a, quiña'a tsa cha' tso'o ndyu'ni na li'. Xtyi la cha' ndulo ji'na cha' tsaa lo'lo na msta nu caca jii ycui' Ndyosi, masi msta ndyaqui, masi na'ni lu'ú nu cujuui na ca ne' laa cha' caca msta.

³⁴ Ngua cuayá' tso'o ti' nu qui'yu bi', ngua ti' Jesús.

—Ná quiña'a tsa lyiji jinu'u cha' tyati nu'u cha' jii ycui' Ndyosi cha' caca Ni loo ne' cresiya jinu'u —nacui Jesús jii mstru bi'.

Lo'lo ndye nchcui' Jesús cha' bi', nga'aa nchcui' ngu' xi xa' la cha' lo'lo, cha' ntsii ngu' xi jii.

Nchcuane Jesús ji'ì ngu' cuentya ji'ì Cristo

³⁵ Tya ndu Jesús nclyu'u yu ji'ì ngu' ne' laa tonu bi'. Li' nchcuane yu ji'ì ngu':

—Nhcui' nu mstru cha' jo'ó bi' cha' la cui' ñati tya'a ji'ì jyo'o David caca Cristo —nacuì Jesús ji'ì ngu'—. ¿Ni cha' laca nhcui' mstru bi' jua'a? ³⁶ Cua nhcui' ycui' jyo'o David tya sa'ni la cha' Xu'na yu laca ycui' Cristo. Xqui'ya cha' ngulu'u Xtyi'i ycui' Ndyosi ji'ì David, bi' cha' nguscua yu ndi'ya:

Ycui' Ni nu laca Xu'na na nacui' ji'ì Cristo nu Xu'na na':

“Tyucua nu'ù nde la'a tsu' cui' na”, nacui' Ni,

“ña'a cuayá' nu cua'ni tye na' cha' ji'ì lcaa tya'a cusuù jinu'ù,

cha' caca nu'ù loo ji'ì lcaa ca cha'”, nacui' ycui' Ndyosi nu Xu'na na ji'ì Cristo.

³⁷ Xu'na na', nhcui' jyo'o David ji'ì Cristo —nacuì Jesús ji'ì ngu'—. ¿Ni cha' laca nhcui' ngu' cha' ñati tya'a ji'ì jyo'o David caca ycui' Cristo lacua?

Tso'o tsa ndyuna ñati cha' nu nda Jesús, lo'o jua'a quiña'a tsa ñati ndu ca bi'.

Ngusta Jesús qui'ya ji'ì mstru cha' jo'ó bi'

³⁸ Lo'o li' tya nclyu'u la Jesús ji'ì ngu':

—Tii ti ti' ma cha' ná cñilo'o mstru cha' jo'ó ji'ì ma. Ndiya tsa ti' ngu' bi', cha' tyijiloo ngu' ji'ì xa' la ñati —nacuì Jesús—. Lacu' ngu' bi' late' tso'o ña'a nu tyucuì cu', cha' lye tsa cua'ni chi' xa' ñati loo ngu' bi' lo'o ndya'a ngu' lcaya'. ³⁹ Ndiya ti' mstru bi' tyucua lo yaca xlya nu tso'o la ña'a ne' laa, jua'a tyucua ngu' bi' ca su tso'o la lo'o ndyaca ta'a. ⁴⁰ Hasta nxlyaa mstru bi' ni'ì ji'ì nu cuna'a ti'i, jua'a ji'ì lcaa na nu ntsu'u ji'ì nu cuna'a bi' nxlyaa

ngu'. Tyiquee' nhcui' mstru bi' lo'o ycui' Ndyosi; pana na cuiñi ti ndu'ni ngu' jua'a, cha' ña'a ñati ji'i ngu' nti' ngu'. Bi' cha' lye la xcube' Ni ji'i mstru bi', nu lo'o tyalaa ts̄a cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati.

Msta nu nda sca nu cuna'a ti'i

⁴¹ Lo'o ndye nhcui' Jesús cha' bi', li' ndyaa tucua yu xi ne' laa bi' cacua ti su ndu caju su nxu'ba ngu' cñi cha' caca msta. Na'a yu ji'i nu quiña'a tsa ñati nu ndya'a nsu'ba msta ne' caju cajua. Ndyaa xi ngu' culiya', quiña'a tsa cñi ngusu'ba ngu' culiya' bi' ne' caju bi'. ⁴² Li' ndyalaa sca nu cuna'a ti'i, ngusu'ba tucua tya'a ti cñi sube ne' caju bi', ñi'ya nti' si laca bi' sca centavo ti. ⁴³ Li' nhcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' caa ngu' slo:

—Chañi cha' nu nhcui' na' lo'o ma —nacu' Jesús ji'i ngu' bi'—, cha' tlyu la msta nu nda nu cuna'a ti'i jua que msta nu nda lcaa lo xa' la ñati nu ndya'a re. ⁴⁴ Xa' ñati ni, nda ngu' cñi nu ntyucua ti ji'i ngu'; pana nda nu cuna'a ti'i jua lcaa na nu ntsu'u ti xi ji'i, lcaa nu nga'a cha' caja xi na cacu ma' cua nda bi' juani.

13

Ngulala ti cati laa tonu

¹ Lo'o li' cua tyu'u ti Jesús ne' laa tonu lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

—Mstru —nacu' tsaca yu ji'i Jesús—, ña'a tso'o nu'u xi ji'i laa tonu re cha' tso'o tsa ndya'. Tso'o tsa ña'a quee nu ntsu'u sii' ni'i re —nacu'.

² —¿Ha cua na'a ma cha' tonu tsa ni'i quee re? —nacu' Jesús ji'i li'—. Nde loo la tyalaa sca ts̄a lo'o

cuityi ñati ji'i ni'i re tsiya' ti, hasta nga'aa tyanu ni sca quee nu xñi ca'a chu' tya'a.

Cha' ti'i nu caca lo'o cua tye ti chalyuu

³ Lo'o ndu'u ngu' ndyaa ngu' nde lo xlya ca'ya Olivos, ngua'a ngu' xi su tyaca' tso'o laa tonu bi'. Nga'a Jesús lo'o Pedro lo'o Jacobo lo'o Juan lo'o Andrés, cuaana ti nchcuane ngu' bi' ji'i yu li':

⁴ —Cuacha' nu'u ji'i ya, ¿ni jacua' cuityi ngu' ji'i laa tonu jua? —nacui ngu' bi' ji'i Jesús—. ¿Ñi'ya caca ca cuayá' ti' ya nu lo'o cua caca ti cha' cuxi bi'?

⁵ Ngulu'u la xi Jesús ji'i ngu' li':

—Cui'ya ma cuentya cha' ná tucui cñilo'o ji'i ma —nacui Jesús—. ⁶ Nde loo la caa quiña'a ñati nu chcui' cha' cuiñi ti ji'i ycui' na'. Chcui' ngu' cha' ycui' Cristo laca ngu', lo'o jua'a cñilo'o ngu' bi' ji'i quiña'a ñati nu jlya ti' cha' bi'.

⁷ Tyempo bi' cañi cha' nxuu tya'a ngu' nasiyu re lo'o ngu' xa' nasiyu, lo'o jua'a caja cha' ji'i ma cha' nxuu tya'a ngu' nasiyu tyijyu'. Ná cutsii ma li'. ⁸ Xuu tya'a ñati sca tsu' lo'o ngu' chaca tsu', jua'a xuu tya'a ñati sca quichi tlyu lo'o ñati chaca quichi tlyu, tyu se'i clyacui chalyuu li'. Lo'o jua'a lcuu ti se'i caja jbi'ña ji'i ngu'. Pana lcaa cha' bi' caca lo'o chca nguxana ti cha' chcube' ñati chalyuu, si'i na cua tye ti chalyuu li'.

⁹ Lo'o cu'ma ni, tii ti ti' ma tyi'i ma li' —nacui Jesús—. Tejeya' ñati cuxi ji'i ma, jua'a sta ngu' qui'ya ji'i ma slo ngu' tisiya; quiji'i ngu' bi' ji'i ma, masi ca ne' laa ji'i ngu'. Nga'a cha' tsatu ma slo ngu' gobierno, slo ngu' nu laca loo; cuentya jna' cacha' ma lcaa cha' tso'o jna' ji'i ngu' bi'. ¹⁰ Pana

tya lyiji tye chalyuu li', cha' clyo ntsu'u cha' cañi cha' tso'o cuentya jna' slo lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu. ¹¹ Ná cutsii mā lo'o tejeya' ngu' ji'i mā cha' tsa lo'o ngu' ji'i mā slo ngu' tisiya cha' caca cuayá' ji'i mā lo'o ngu' bi', ni ná culacua tsa ti' mā ñi'ya cha' nu xacui mā ji'i ngu' bi'; ta ycui' Ndyosi lcaa cha' nu nga'a cha' chcui' mā tsā bi'. Nga'aa si'i ycui' ti mā chcui' mā li', cha' lo'o tyucui chacuayá' ji'i Xtyi'i ycui' Ndyosi chcui' mā. ¹² Cuxi tsa caca tyempo li'; cujuui cuañi' ñati ji'i tya'a ngu' cha' cujuui ngu' ji'i, jua'a cujuui cuañi' ngu' ji'i sñi' ngu'. Lo'o nu ngu' cuañi' ni, caca ñasi' ngu' ji'i sti ngu', ji'i xtya'a ngu' li'; ta nu ngu' cuañi' bi' ji'i sti ngu', ji'i xtya'a ngu' cha' cujuui ngu' cuxi ji'i. ¹³ Lye tsa caca ti' i' ti' lcaa ñati ji'i mā xqui'ya cha' ñati jna' laca mā. Ná cube ti' mā; lcaa cu'mā nu talo mā ji'i cha' cuxi bi' ña'a cuayá' nu tye chalyuu, cua'ni lyaá ycui' Ni ji'i mā li'.

¹⁴ 'Cua nscua lo quityi ji'i jyo'o cusu' Daniel nu ngua tu'ba ji'i ycui' Ndyosi nu ngua sa'ni, cha' ca tiya' la ña'a mā cha' tyu sca na nu suba' tsa, nu cua'ni ñu'u ji'i lcaa na lubii—. (Caca cuayá' ti' mā cha' bi' nu lo'o chcui' mā lo quityi re.) —Nu lo'o ña'a mā cha' ndu na suba' bi' ca ne' laa tonu su ná ntsu'u chacuayá' tyu —nacui Jesús—, li' tso'o la si xna lcaa mā nu ndi'i mā nde loyuu su cuentya Judea, xna mā cha' tyu'u cuatsi' mā laja ca'ya. ¹⁵ Xna clya mā tsā bi' li'. Si nga'a ñati que ni'i ji'i li', nga'aa caja tyempo ji'i ngu' bi' tyaa ngu' nde ne' ni'i, cha' culo ngu' yu'ba nu ntsu'u ji'i ngu'; nga'a cha' ca'ya clya ngu' bi' nde lo yuu cha' xna clya ngu' li'. ¹⁶ Lo'o jua'a si nga'a ñati lo xtya tsā bi', nga'aa caja tyempo xtyuu ngu' bi' ca to'

tyi ngu' cha' squi'ya ngu' te' quicha' ji'i ngu', cha' ntsu'u cha' xna clya ngu' bi' li'. ¹⁷ Tya'na tsa nu cuna'a tana; jua'a nu cuna'a nu ntsu'u cubi' cuañi' nu tya ntyi', tya'na tsa caca ngu' bi' lo'o caca tsā bi'. ¹⁸ Tso'o si jña mā cha' ji'i ycu'i Ndyosi cha' ná caca tyempo tlya' bi' nu lo'o ntsu'u cha' xna mā, ¹⁹ cha' lye tsa chcube' ngu' tsā bi'. Ni sca quiya' bilya chcube' ñati chalyuu jua'a, tya lo'o ngüiña ycu'i Ndyosi chalyuu. Lo'o jua'a tyempo nu caca nde loo la, nga'aa chcube' ngu' chaca quiya' jua'a. ²⁰ Pana cua nacui ycu'i nu Xu'na na cha' xtyi la tsā caca tyempo nu chcube' ngu' ca li'. Si tyiquee' talo tyempo cuxi bi', nga'aa clyaá ni tsaca ñati chalyuu li'. Pana xqui'ya cha' tya'na ti' ycu'i Ni ji'i ñati ji'i Ni, bi' cha' cua'ni Ni cha' xti ti tsā caca tyempo cuxi bi'.

²¹ 'Ca nde loo la ndi'ya chcui' nu ngu' cuiñi lo'o mā: “Ña'a mā ña'a, cua ndyalaa Cristo ca nde”, ñacui ngu' cuiñi. Lo'o li': “Ña'a mā ña'a, cua ndyalaa Cristo quichi jua”, ñacui xa' la nu cuiñi li'. Ná taquiya' mā ji'i cha' nu chcui' ngu' bi'. ²² Cristo cuiñi caca ngu' bi'. Lo'o jua'a tyu'u tucua xi nu cuiñi nu chcui' cha' tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi laca ycu'i ca ngu'; cha' cuiñi ti cua'ni ngu' bi' cha' tlyu, cha' cube tsa ti' xa' ñati. Cua'ni ngu' cuiñi bi' jua'a, cha' tyijiloo ngu' ji'i mā nti' ngu', lo'o jua'a ji'i lcaa ñati nu cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i. ²³ Cua ndacha' na' cha' bi' ji'i mā juani, nu tya lyiji caca cha' cuxi bi', cha' cui'ya mā cuentya ñi'ya caca cha' bi', cha' caca tii ti' mā li'.

Ndi'ya caca lo'o chaca quiya' caa ycu'i nu cua nda Ni ji'i liya cha' caca ñati

24 Tya ngulu'u Jesús la xi cha' ji'i ngu' li':

—Lo'o li' —nacui yu—, nu lo'o ndye nchcube' ñati, caca talya ña'a xee cuichaa li', lo'o jua'a nga'aa tyaca' xee co' li'. 25 Tyalú cuii lo'o cualya nu ntsu'u nde cua ca lo yuu li', lo'o jua'a xquiña Ni ji'i lcaa na nu ntsu'u nde cua. 26 Lo'o na' nu cua nda Ni 'na liyyaa cha' caca na' ñati ni, ña'a ngu' 'na, cha' caa na' laja coo nu ndubi tsa ña'a. Lye xi ña'a caca li', cha' lo'o lcaa juersa 'na caa na'. 27 Li' culo na' cña ji'i quiña'a tsa tya'a xca ji'i ycui' Ndyosi, cha' tsa xca bi', cha' xuti'i se'i ti ji'i lcaa ñati nu cua ngusubi ycui' Ni ji'i; tsa xca bi' lcaa su ndi'i ñati bi' tyucui ña'a chalyuu.

28 'Ntsu'u sca cha' nu ca tsa'a na xi lo'o ña'a na masi yaca quityi, masi yaca ntsati. Nu lo'o xana tyucua sati, li' caluu laca'; caca cuayá' ti' na li' cha' cua ngulala ti tyalaa ni tyo. 29 Lo'o jua'a caca cuayá' ti' ma cha' cua tye ti lcaa cha'; nu lo'o ña'a ma tyu'u tucua lcuu ti cha' nu cua ndacha' na' ji'i ma tsá, cua caa ti ycui' na' li'. 30 Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma, cha' lo'o bilya tye cha' ji'i lcaa ñati nu lu'ú chalyuu juani, li' caca lcaa cha' nde chalyuu ñi'ya nu ndacha' na' ji'i ma tsá. 31 Tye cha' ji'i lcaa na nu ntsu'u nde cua, tye cha' ji'i chalyuu, pana ná tye tsiya' ti cha' nu cua nchcui' na' lo'o ma, cha' xcui' cha' liñi laca cha' nu nchcui' na'.

32 'Ni sca ñati ná jlo ti' ni tsá caca cha' bi', ni hora caca; masi xca ji'i ycui' Ndyosi, masi na' nu laca nu sca ti Sñi' ycui' Ni, ná jlo ti' ya. Sca ti ycui' Ndyosi Sti na', jlo ti' Ni ni tsá caca bi'.

33 'Tii ti ti' ma tyi'i ma, cua'ni yala ma lo'o ntajatya ti ma ji'i ycui' Ni, cha' ná jlo ti' ma ni jacua' caca tsá bi'. 34 Ñi'ya laca lo'o cua tsa ti sca ñati tlyu

tyijyu': lo'o cua tsa ti yu, ta yu cña jii msu cha' ña'asi ngu' to' tyi yu, sca cña scaa msu bi'; cuati culo nu xu'na ni' bi' cña jii nu qui'yu nu ndu ca ca to' lo'o cha' cua'ni tii ti' yu. ³⁵ Jua'a cu'ma ni, tii ti' ma tyi' ma cha' ná jlo ti' ma ni jacua' tyaa nu Xu'na ma, masi nde ngusii, masi cla'be talya, masi hora nxi'ya ndye'e, masi lo'o cua nguxee chaca tsa. ³⁶ Tii ti' ma tyi' ma lacua si tsiya' ca tyu'u tucua yu caa yu, cha' ná tyalaa ycui' nu Xu'na ma laja lo'o laja' ti ma. ³⁷ Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma, jua'a lo'o lcaa ñati: Tii ti' ma tyi' ma lacua.

14

Cuaana ti ngüiñi cha' jii ngu' lo'o tya'a ngu' cha' xñi ngu' jii Jesús

¹ Tya lyiji tya tyucuaa tsa cha' caca ta'a pascua, li' ndyaca ta'a su ndacu ngu' xlyá nu ná ndya' lo'o sca tiye'. Nclyana sti jo'ó nu laca loo, nclyana mstru cha' jo'ó, ñi'ya nu cua'ni ngu' cha' caca tejeya' ngu' jii Jesús cuaana ti, cha' cujuui ngu' jii. ² Nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' ñi'ya cua'ni ngu' cña bi':

—Ná tso'o tejeya' na jii yu tsa ta'a —nacui' ngu'—. Caca ñasi' tsa lcaa ñati nu ndi' ta'a si jua'a, tlyu tsa cha' cusuu caca bi' li'.

Nda'a sca nu cuna'a setye hique Jesús

³ Lo'o li' nga'a Jesús to' tyi Simón nu ngusñi quicha ndyatsu' cuaña'. Ca quichi Betania ntucua tyi nu Simón bi'. Lo'o nga'a ngu' to' mesa ndyacu ngu', li' ndyalaa sca nu cuna'a slo ngu' lo'o sca caatya quee alabastro, nu ngutsa'á lo'o setye tyixi xtyi'i nu laca setye nardo; quiña'a tsa nga'a setye

bi'. Li' ngucha nu cuna'a bi' tu'ba caatya, ngusalú setye lo xlya hique Jesús su ntucua yu. ⁴ Bi' cha' ngua ñasi' xi ñatı̄ tya'a ndyacu ngu' nu lo'o na'a ngu' cha' bi':

—¿Ni cha' ngusalú nu cuna'a setye cua jua'a ti? —nacuī ngu'—. ⁵ ¿Ni cha' ná ndyujui' ji'ı̄ cha' caja xi cñi cha' ta ji'ı̄ ngu' ti'i? Sna siyento cñi plata nga'a tsa lo cua setye tyixi xtyi'i bi' —nacuī ngu' ji'ı̄ tya'a ngu'.

Lye tsa nchcui' ngu' lo'o nu cuna'a bi' li'.

⁶ —Nga'aa chcui' lye ma lo'o nu cuna'a re —nacuī Jesús ji'ı̄ ngu'—. Ná cua'a ma ji'ı̄. Tso'o tsa cña nu ngua'ni nu cuna'a re cuentya jna'. ⁷ Lcaa tsa ndi'ı̄ ngu' ti'i lo'o ma nde chalyuu, bi' cha' taca cua'ni ma cha' tso'o lo'o ngu' ti'i ni jacua' nu nti' ti ma; pana nu na' ni, cua tye ti tsa nu tyi'ı̄ na' lo'o ma. ⁸ Cua ngua'ni nu cuna'a re lcaa ña'a cha' nu nchca ji'ı̄. Na cua ngua'ni ma' cha' caca tyixi xtyi'i loo na' juani; masi tya lyiji cajaa na', yala la ngua'ni cho'o ma' ji'ı̄ tyucui ña'a na' cha' xatsi' ngu' 'na. ⁹ Chañi cha' nu chcui' na' lo'o ma juani, cha' lcaa su cañi cha' jna' tyucui ña'a chalyuu, ca bi' cuna ñatı̄ lcaa cha' nu ngua'ni nu cuna'a re juani, cha' tyi'u ti' ngu' cha' tso'o tsa cña nu ngua'ni nu cuna'a re.

Ndyujui' Judas cresiya ji'ı̄ Jesús ji'ı̄ ngu' xña'a

¹⁰ Lo'o Judas Iscariote ni, la cui' tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'ı̄ Jesús laca bi'. Li' ndu'u nu Judas bi' ndyaa slo sti jo'ó nu laca loo, cha' cujuı' cresiya ji'ı̄ Jesús ji'ı̄ ngu' bi'. ¹¹ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu ngu' tlyu bi' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Judas lo'o ngu', bi' cha' nacuī ngu' tlyu bi' ji'ı̄ cha' ta ngu'

cñi ji'ì. Li' ncliyana Judas ni hora caca ji'ì ta ji'ì Jesús ya' ngu' xña'a bi'.

Chaca tya quiya' ndyacu Jesús s̄ii lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'ì

¹² Lo'o ngua ts̄a clyo ji'ì ta'a nu ndacu ngu' xlyá nu ná lo'o scūa tiye' ndya' bi', ts̄a bi' ndujuii ngu' xlyá' cuañi' cha' cacu ngu' ta'a pascua. Li' nchcuane ngu' nu ndyaca tsa'a ji'ì Jesús:

—¿Macala cua'ni cho'o ya na cha' cacu na s̄ii nu cuentya ji'ì ta'a pascua? —nacui' ngu' ji'ì yu.

¹³ Li' ngulo Jesús cña ji'ì tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'ì:

—Yaa clya mā lquich̄i —nacui' yu ji'ì ngu' bi'—. Cajua tyacua tya'a mā lo'o sca nu qui'yu nu ntucua sca tel'ì hitya scū yu. Tsaa lca'a mā ji'ì yu bi'. ¹⁴ Su tyatí yu ni'ì, ndi'ya chcuì' mā lo'o nu laca xu'na ni'ì bi': “Ndi'ya nacui' nu mstru ji'na jinu'u: Cua'ni nu'u cha' tso'o cacha' nu'u 'na, ¿macala ntsu'u su cāa na' cha' cacu na' s̄ii lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a 'na, cha' cua'ni ya ta'a pascua?” Jua'a ñacuì' mā ji'ì ngu' nu ca tyi bi'. ¹⁵ Li' culu'u yu sca sel'ì tlyu ji'ì mā, sca ba'a ni'ì nde cūa nu cua laca ngua tso'o, nu ntsu'u lcaa na nu cua'nijo'o ji'na li'. Ca bi' cua'ni cho'o mā s̄ii cacu na —nacui' Jesús.

¹⁶ Lo'o li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' lquich̄i ndyalaa ngu' to' ni'ì bi', lo'o ñi'ya nu nacui' Jesús ji'ì ngu', jua'a ngua cha' bi'. Ngua'ni cho'o ngu' na cacu ngu' s̄ii cuentya ji'ì ta'a pascua li'.

¹⁷ Lo'o cua ngus̄ii, li' lijya Jesús lo'o nu tii tyu-cuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'ì. ¹⁸ Laja lo'o nga'a ngu' ndyacu ngu', li' nchcuì' Jesús lo'o ngu':

—Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma —nacui Jesús—; ntsu'u tsaca cu'ma nu stu'ba ti ndyacu lo'o na juani, nu cua cujui' ti cresiya 'na ji'i ngu' xña'a.

¹⁹ Xñi'i xi ti' ngu' ndi'i ngu' li'. Hora ti lcaa ngu' lo'o tya'a ngu', nguxana nchcui' ngu' lo'o Jesús:

—¿Ha na' nu ta jinu'u ya' ngu' xña'a? —nacui tsaca ji'i.

—¿Ha na'? —nacui chaca ji'i li'.

²⁰ —Sca yu tya'a nu tii tyucuaa tya'a ma, bi' laca nu cujui' cresiya 'na ji'i ngu' xña'a —nacui Jesús ji'i ngu'—. Sca yu tya'a ma nu stu'ba ti ndyacu lo'o na ne' sca ti ca'ña scuaa re —nacui—. ²¹ Na' nu cua nda Ni 'na liyaa cha' caca na' ñati ni, caca cha' jna' ñi'ya nu nscua cha' lo quityi cuentya jna' cua sa'ni la. Pana tya'na tsa ñati nu ta 'na ya' ngu' xña'a li', tso'o la ngua ji'i yu masi ná ngula yu chalyuu tsiya' ti.

²² Tya ndyacu ngu' sij bi' lo'o ntejeya' Jesús ji'i sca xlyá, ndya yu xlya'be ji'i ycu' Ndyosi cuentya ji'i xlyá bi', ngusa'be yu ji'i, cha' tacha ji'i ngu' cha' cacu ngu'.

—Cacu ma xlyá re —nacui Jesús ji'i ngu'—, cha' ñi'ya nti' cuaña' na', jua'a nti' nu nde.

²³ Li' ntejeya' Jesús ji'i sca vaso vino, ndya yu xlya'be ji'i ycu' Ni, nda yu vaso ji'i ngu' cha' co'o ngu' li'. Ndyo'o lcaa ngu' vino bi' li'.

²⁴ —Ñi'ya nti' tañi na', jua'a nti' nu nde —nacui Jesús ji'i ngu'—. Tyalú tañi na' cha' caja ñi'ya cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'i lcaa ñati, cha' jua'a quiñi cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati chalyuu chaca quiya'.

²⁵ Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma, cha' nga'aa co'o na' vino chaca quiya', ña'a cuayá' tyalaa tsá bi'

lo'lo co'lo na' vino cucui lo'lo cu'ma ca su laca ycui' Ndyosi loo; xa' co'lo na' ji'i li'.

Chcui' Pedro lo'o ngu' cha' ná nslo ji'i Jesús tsiya' ti

²⁶ Lo'lo ndyula tu'ba ngu' sca jii ji'i ycui' Ndyosi, li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' nde ca'ya Olivos. ²⁷ Xa' nchcui' Jesús lo'lo nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i li':

—Caca tyuju'u ti' lcaa cu'ma ña'a ma'na —nacui Jesús ji'i ngu'—. Xtyanu ma' xi 'na ca ndyi la. Li' caca cha' nu nscua lo quityi ji'i ycui' Ndyosi ndi'ya: “Lo'lo cujuui na' ji'i nu ña'asi ji'i xlya' bi', xna lcaa xlya' tyaa ni' li'”. Jua'a nchcui' quityi. ²⁸ Pana nu lo'lo tyu'ú na' chaca quiya', tsa'a na' nde Galilea nu tya lyiji tsa'a cu'ma.

²⁹ —Masi lcaa ngu' xtyanu ngu' jinu'u, pana nu na' ni, ná xtyanu na' jinu'u tsiya' ti —nacui Pedro ji'i Jesús li'.

³⁰ —Chañi cha' nu nchcui' na' lo'lo nu'u —nacui Jesús ji'i Pedro—. Ca ndyi sna quiya' chcui' nu'u lo'lo ñati cha' ná nslo nu'u 'na. Jua'a cha' ta nu'u lo'lo ñati nu lo'lo bilya xi'ya ndye'e tucua quiya' talya ndyi.

³¹ —Ná chcui' na' lo'lo ñati cha' ná nslo na' jinu'u —nacui Pedro ji'i Jesús—. Masi cujuui ngu' jinu'u, masi cua cujuui ti ngu' 'na, ná xacui' na' cha' ji'i ñati cha' ná nslo na' jinu'u —nacui.

Lye tsa nchcui' Pedro, lo'lo jua'a lcaa tya'a ngu', stu'ba ti nchcui' ngu'.

Nhcui' Jesús lo'o ycui' Ndyosi Sti yu ca Getsemani'

³² Lo'lo li' ndyaa ngu' sca ne' lo'lo su ndu xi yaca tyacala' ca su naa Getsemani'.

—Cua'a mā xi ca ndacua ti —nacui Jesús jii'ngu' nu ndyaca tsa'a jii'—. Tsa'a na' ca nde la xi cha' chcu' na' lo'o ycu' Ndyosi Sti na' —nacui yu.

³³ Ndyaa yu la xi li', ndyaa lo'o yu jii' Pedro lo'o Jacobo lo'o Juan. Li' lye tsa ngua xñi' ti' Jesús, ndya'a tsa cha' tyiquee yu xqui'ya cña tlyu nu cua tyacua ti jii' yu.

³⁴ —Xñi' tsa ti' na' juani —nacui Jesús jii'ngu'—, nga'aa talo na' cha' xñi' tsa ti' na'. Tyanu mā ca nde ti, tii ti ti' mā tyi' mā —nacui.

³⁵ Tya ndyaa Jesús la xi ca nde bi' la, ndyatū stj' yu lo yuu ti, ngüijña yu jii' ycu' Ndyosi si caja ñi'ya nu caca cha' ná tyacua cha' cuxi jii' yu.

³⁶ —Sti na' —nacui Jesús jii' ycu' Ndyosi—, lcaa lo cña nchca cua'ni nu'u. Bi' cha' juani, ná ta nu'u chacuayá' tyacua cha' cuxi re 'na, si cajá la ñi'ya nu caca cua'ni na' cña re —nacui Jesús jii' ycu' Ndyosi Sti yu—. Pana si' ñi'ya nu nti' na' cha' caca, masi cua'ni nu'u lo'o na' ñi'ya nu nti' ycu' nu'u.

³⁷ Li' ñaa Jesús chaca quiya' su nga'a nu sna tya'a ngu'. Na laja' ti ngu' bi' li'.

—Simón —nacui yu jii' Pedro—, ¿ha laja' tsa nu'u? —nacui—. ¿Ha ná nchca talo nu'u ni sca hora tii ti nu'u xi? ³⁸ Tii ti ti' mā tyi' mā juani. Chcu' mā lo'o ycu' Ndyosi cha' ná cua'ni nu cuiñaja ngana jii' mā. Jlo ti' na' cha' tyucui tyiquee mā ntaja'a mā cua'ni mā cña re 'na; pana ná tyu'u scua juersa jii' mā, bi' cha' yala tsa ndyaja' mā.

³⁹ Xa' ndyaa Jesús xi, la cui' ti cha' ngüijña yu jii' ycu' Ndyosi Sti yu chaca quiya'. ⁴⁰ Li' ñaa yu chaca quiya' slo ngu' bi'; pana xa' laja' ngu' bi', cha' lye tsa ndyu'u xcalá ngu'. Li' nga'aa jlo ti' ngu' ñi'ya

xacuī ngu' cha' ji'̄ī yu. ⁴¹ Xa' ndyaa Jesús li'. La cui' jua'a sna quiya' ñaa Jesús su ndi'̄ī ngu'.

—¿Tya laja' mā? ¿Tya ntsiya cña' mā? —nacuī Jesús ji'̄ī ngu'—. Cuayá' juani, cua ndyalaa hora nu tyaa lo'o ngu' jna' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñatī. Cua ta ti ñatī jna' ya' ngu' xña'a juani. ⁴² Tyatū mā, cha' tyaa na lacua, cha' cua ndyalaa yu nu cua ndyujui' cresiya jna' ji'̄ī ngu' xña'a.

Ndyaa lo'o ngu' ji'̄ī Jesús preso

⁴³ Laja lo'o nchcui' Jesús, li' ndyalaa nu Judas bi' slo, la cui' tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'̄ī Jesús laca nu Judas bi'. Quiña'a tsa ngu' tyaala ndya'a ngu' lo'o Judas, ñatī nu cua ngulo ngu' tisiya cña ji'̄ī cha' caa caqui'ya ngu' ji'̄ī Jesús; lo'o maxtyi cusū, lo'o yaca ndyi'ya ngu' lijya ngu'. Sti jo'ó nu laca loo, lo'o mstru cha' jo'ó, lo'o ngu' cusu', bi' laca nu ngulo cña ji'̄ī ngu' tyaala bi'. ⁴⁴ Judas nu cua ta ti ji'̄ī Jesús ya' ngu' cuxi bi' ni, cua nchcui' lo'o nu ngu' tyaala bi' cua tsa la, ñi'ya nu cua'ni:

—Chcuicha' na' ji'̄ī nu qui'yu bi', cuati cacu na' saca' yu —nacuī Judas ji'̄ī ngu' tyaala—. Xñi mā ji'̄ī hora ti, yaa lo'o clya mā ji'̄ī yu bi' —nacuī.

⁴⁵ Bi' cha' lijya Judas bi' juani, ndyaa ca su ndu Jesús cha' chcuicha' ji'̄ī yu.

—Nde ti ndu nu'u, mstru —nacuī Judas.

Ndyacu Judas saca' Jesús li'. ⁴⁶ Hora ti ntejeya' nu ngu' tyaala ji'̄ī Jesús li', cha' tyaa lo'o ngu' ji'̄ī yu.

⁴⁷ Lo'o li' sca ngu' nu tya'a ndya'a Jesús ngusicua maxtyi ji'̄ī, ngusi'yu cu' jyaca sca msu ji'̄ī sti jo'ó nu laca loo la. ⁴⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' tyaala bi':

—¿Ha lo'o maxtyi cusu lo'o yaca ndya'a ma cha tejeya' ma 'na? —nacui Jesús ji'i ngu' bi!—. ¿Ha sca ñati cuaana laca na' lacua? ⁴⁹ Tyuu tsa tsa na'a ma 'na lo'o nga'a na' ne' laa tonu, ngulu'u na' cha' ji'i ycui' Ndyosi ji'i ñati, pana ná ntejeya' ma 'na li'. Jlo ti' na' ñi'ya nu ndyaca juani, cha' la cui' ña'a cha' nu nscua lo quityi ji'i ycui' Ndyosi cuentya jna', jua'a ndyaca juani.

⁵⁰ Li' ngxu'tyanu lcaa tya'a ndya'a Jesús ji'i yu, ngusna ngu'. ⁵¹ Sca ti yu cuañi' ndyanu, ndya'a lca'a ji'i ngu' nu ndyaa lo'o ji'i Jesús. Sca tasá ti ngüixi chu' yu cuañi' bi'. Lo'o jua'a ngua ti' ngu' tyaala tejeya' ngu' ji'i yu cuañi' bi'; ⁵² bi' cha' ngxu'tyanu ji'i tasá ji'i ya' ngu', ngusna masi quichi' ti.

Ndu Jesús slo ngu' tisiya

⁵³ Lo'o li' ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús slo xu'na sti jo'ó. Cua ndyu'u ti'i lcaa sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' lo'o mstru cha' jo'ó cajua, cua ndyu'u ti'i ngu' slo xu'na sti jo'ó bi'. ⁵⁴ Tyijyu' ti ndyu'u lca'a Pedro chu' ngu' tyaala ña'a cuayá' nu ndyalaa ngu' ne' lo'o ji'i xu'na sti jo'ó. Li' ngua'a Pedro slo ngu' nu nga'a cua ca ni'i bi' su nga'a ngu' to' lquiii' cha' caca hcatsu ngu'.

⁵⁵ Ngua ti' sti jo'ó nu laca loo lo'o lcaa ngu' tisiya bi' sta ngu' qui'ya ji'i Jesús cha' cujuui ngu' ji'i yu, pana ná nquiye ñi'ya nu cujuui cuañi' ngu' ji'i yu. ⁵⁶ Ndyaa tsa ngu' cuiñi slo ngu' cha' sta ngu' qui'ya ji'i Jesús, pana ná stu'ba nhcui' ngu' bi'. ⁵⁷ Su cua ndye li' ndu xi ngu' cuiñi, nhcui' ngu' lo'o nu ngu' tlyu bi':

58 —Cua ndyuna ya sca cha' nu nchcui' nu qui'yu re —nacui sca ngu' cuiñi bi'—. Ndi'ya nchcui' yu: “Cuityi na' ji'i laa tonu re nu ngüiñá ñati chalyuu ti. Chu' sna tsa ti cua'ni na' cha' tya' chaca nu ná cuiñá ñati chalyuu”, nacui Jesús re. Cua ndyuna ya cha' jua'a nchcui' yu —nacui ngu' cuiñi bi'.

59 Pana ná stu'ba nchcui' nu ngu' cuiñi bi'.

60 Lo'o li' ndyatü sti jo'ó nu laca loo la slo lcaa ngu' tlyu, nchcui' lo'o Jesús:

—¿Ha nga'aa ntsu'u cha' nu xacui nu'u ji'i cua, cha' tyu'u lubii nu'u cuentya ji'i qui'ya nu ngusta ngu' jinu'u? —nacui sti jo'ó bi' ji'i Jesús.

61 Ti ti ndü Jesús, ni sca cha' ná nguxacui yu tsiya' ti. Bi' cha' xa' nchcuane sti jo'ó nu laca loo la ji'i yu li':

—¿Ha chañi cha' Cristo laca nu'u? —nacui—. ¿Ha nu'u laca nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi nu ndu'ni tlyu na ji'i? —nacui sti jo'ó bi' ji'i Jesús.

62 —Chañi cha' nu nda ma, na' laca nu bi' —nacui Jesús ji'i ngu' li'—. Lo'o jua'a nde loo la ña'a ma 'na nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati; ña'a ma 'na lo'o ntucua na' la'a tsu' cui su tlyu bi', ca su ntucua ycui' Ndyosi Sti na' nu lcaa tsiya' ti cña nchca ji'i Ni; ña'a ma 'na lo'o caa na' chaca quiya' laja coo nde cua li'.

63 Ñasi' tsa sti jo'ó nu laca loo la, bi' cha' ngusaa' ste' ycui' slo ngu'.

—Nga'aa nti' na cha' sta xa' la ñati qui'ya ji'i nu qui'yu re —nacui sti jo'ó bi' ji'i ngu'—. 64 Na cua ndyuna ma cha' tonu tsa cha' suba' nu nchcui' yu re ji'i ycui' Ndyosi, nu lo'o nacui yu cha' nu sca ti

Sñi' ycui' Ndyosi laca ycui' yu. ¿Ñi'ya chcui' ma ji' cha' bi'?

Lcaa ngu' nguxacui' ngu' cha' ji' nu laca loo bi', cha' nga'a cha' cajaa Jesús.

⁶⁵ Li' nguxana ngu' ndyu'ni lya' ti' ngu' ji' Jesús; ngutu'u hitya sañi' ngu' loo yu, jua'a ndyiji' ngu' ji' laja lo'o ndyacui' loo yu lo'o sca late'.

—Juani ni, cua'ni nu'u cha' ca tii nu'u —nacui' ngu' ji' Jesús li'—, cacha' nu'u ji' ya, ¿tilaca laca nu ngujui' hi'?

Lo'o nu ngu' nu ndu cua' bi', ngujui' ngu' ndacui' ji' yu li'.

Nacui' Pedro cha' ná nslo ji' Jesús tsiya' ti

⁶⁶ Tya nga'a Pedro to' ni' ji' xu'na sti jo'ó, lo'o li' ndyu'u tucua sca nu cuna'a cua' nu ndu'ni cña ji' sti jo'ó bi'. ⁶⁷ Nxña'a nu cuna'a bi' ji' Pedro su nga'a to' lquii', li' xa' nxña'a tso'o ca ji' chaca quiya'.

—Lo'o nu'u ndya'a lo'o Jesús Nazaret bi' —nacui' nu cuna'a bi' ji'.

⁶⁸ —Si' na' —nacui' Pedro—. Ná jlo ti' na'. Ná nchca cuayá' ti' na' ni cha' nchcui' nu'u —nacui' Pedro ji' nu cuna'a bi'.

Li' ndu'u Pedro ndyaa to' lo'o ti. Nxi'ya ndye'e li'. ⁶⁹ Xa' na'a nu cuna'a bi' ji' chaca quiya', nguxana nchcui' lo'o ngu' nu ndu cacua ti:

—Lo'o nu qui'yu jua laca tya'a ngu' bi' —nacui' nu cuna'a bi'.

⁷⁰ Xa' nchcui' Pedro cha' ná lo'o ycui'. Pana ca tiya' la xi nchcui' ngu' nu ndu cacua ti lo'o Pedro:

—Chañi cha' tya'a ndya'a ngu' bi' laca nu'u
—nacui ngu'—, cha' lo'o nu'u laca ngu' Galilea
—nacui ngu' ji'i Pedro.

⁷¹ Li' nguxana Pedro ngua'ni jura cha' xcube' ycui' Ni ji'i si cha' cuiñi chcui' lo'o ngu'.

—Ná nslo na' ji'i nu qui'yu nu nchcui' tsa ma cha' ji'i —nacui Pedro ji'i ngu'.

⁷² Hora ti xa' ngusi'ya ndye'e. Li' ntsu'u ti' Pedro ñi'ya ngua cha' nu cua nchcui' Jesús lo'o tsá: “Ndi'ya cua'ni nu'u ndyi, Pedro; chcui' nu'u lo'o ñati sna quiya' cha' ná nslo nu'u 'na, nu lo'o tya lyiji xi'ya ndye'e tucua quiya'”. Bi' cha' nxi'ya tsa Pedro li'.

15

Ndu Jesús nde loo Pilato nu laca loo

¹ Lo'o nguxee chaca tsá tya ndi'i sti jo'ó nu laca loo, lo'o ngu' cusu', lo'o mstru cha' jo'ó, ndi'i lcaa ngu' tisiya cha' chcui' ngu' lo'o tya'a ngu' ji'i cha' bi'. Li' ngusca' ngu' ji'i Jesús, ndyaa lo'o ngu' ji'i slo Pilato nu ngua gobernador romano cha' caca cuayá' ji'i. Nchcuane Pilato ji'i Jesús li':

² —¿Ha nu'u laca rey ji'i ngu' judío?

—La cui' ñi'ya nu nacui nu'u, la cui' laca na' —nacui Jesús ji'i gobernador bi'.

³ Lo'o li' ngusta sti jo'ó nu laca loo quiña'a qui'ya ji'i Jesús slo nu Pilato bi'. ⁴ Li' xa' nchcui' Pilato lo'o Jesús:

—¿Ha ná nchca xacui nu'u cha' ji'i ngu' jua? —nacui Pilato ji'i—. Na cua quiña'a qui'ya ngusta ngu' jinu'u.

⁵ Nga'aa nchcui' Jesús lo'o ngu' tsiya' ti, lo'o ndube tsa ti' Pilato li'.

Ngulo Pilato cña cha' cujuui ngu' ji'i Jesús

⁶ Lcaa yija lo'o ndyaca tsá ta'a bi' ndu'ni lyaá nu laca gobernador ji'i sca ti preso, cua ña'a ca preso nu ndijña ngu' judío ji'i. ⁷ Ntsu'u tyuu tya'a ngu' ne' chcuá, ngu' nu cua ndyujui ji'i ñati laja lo'o ngusu tya'a ngu' lo'o nu ngu' xa' tsu' nu laca loo. Sca preso bi' laca Barrabás. ⁸ Li' ndyu'u ti'i quiña'a ñati slo Pilato, ndijña ngu' ji'i cha' cua'ni lyaá ji'i sca preso ñi'ya nu ndu'ni nu laca loo lcaa yija.

⁹ —¿Ha cua nti' mā cha' cua'ni lyaá na' ji'i yu cua nu laca rey ji'i cu'mā ngu' judío? —nacuī Pilato ji'i nu ngu' quiña'a bi'.

¹⁰ Cua nchcui' Pilato jua'a xqui'ya cha' ngua tii cha' liye' tsa ti' sti jo'ó nu laca loo ji'i Jesús, bi' cha' ndya'a lo'o ngu' ji'i yu slo ycui' Pilato. ¹¹ Pana ndijña ngu' quiña'a ji'i Pilato cha' cua'ni lyaá ji'i Barrabás, si'i ji'i Jesús. Na cua nchcui' nu ngu' quiña'a bi' lo'o Pilato cha' clyaá ji'i Barrabás, xqui'ya cha' la cui' sti jo'ó nu laca loo cua nchcui' tsa lo'o ngu' cha' jua'a jña ngu' cha' ji'i Pilato. ¹² Xa' nchcuane Pilato ji'i ngu' li':

—¿Ñi'ya cua'ni na' lo'o yu re, nu nchcui' mā ji'i cha' laca yu rey ji'i ngu' judío lacua? —nacuī Pilato ji'i nu ngu' quiña'a bi'.

¹³ Cuii ngusi'ya ngu' ji'i Pilato li':

—Cujuii clya ji'i yu lo crusi —nacuī ngu' ji'i.

¹⁴ —¿Ni cha' laca cha' nti' mā cha' cujuui na' ji'i yu re? —nacuī Pilato ji'i ngu'—. ¿Ni qui'ya ntsu'u ji'i yu?

Lye la nxi'ya lo'o ngu' ji'i Pilato li':

—Cujuii clya ji'i yu lo crusi.

15 Lo'o li' ngua'ni lyaá Pilato ji'i Barrabás cha' tyaala' tyiquee nu ngu' quiña'a bi'. Lo'o lye ngu-jui'i sendaru ji'i Jesús lo'o reta, li' ngulo Pilato cña ji'i sendaru cha' tyaa lo'o ngu' ji'i Jesús cha' cujui'i ca'a ngu' ji'i lo crusi.

16 Ndyaa lo'o sendaru ji'i Jesús nde ne' ni'i su ntucua ngu' nu laca loo bi', lo'o jua'a ndyu'u ti'i ña'a lcaa sendaru nu ntsu'u cajua. 17 Li' nguxacu' ngu' ji'i Jesús lo'o sca late' cuaa ña'a. Ngüixii ngu' lti quiche' chu' tya'a cha' caca sca sne', ngusta ngu' sne' bi' hique Jesús. 18 Li' ngua'ni tlyu ngu' ji'i yu cha' cuiñi ti:

—Tso'o ti tyi'i nu'u, rey ji'i ngu' judío —nacui sendaru ji'i.

19 Nguxana ngu' ngujui'i ngu' yaca quii hique Jesús li'. Lye ngutu'u hitya sañi' ngu' loo yu. Li' ndyatü sti' ngu' slo yu, ñi'ya si cua'ni tlyu ngu' ji'i yu, masi cha' cuiñi ti. 20 Nu lo'o ndye ngustí lo'o ngu' ji'i Jesús, li' ngulo ngu' late' cuaa ña'a bi' ji'i; xa' nguxacu' ngu' ste' ycui' ca yu li', cha' tsa lo'o ngu' ji'i yu ca su cujui'i ca'a ngu' ji'i lo crusi. Ndu'u ngu' ndyaa lo'o ngu' ji'i yu li'.

Ngujui'i ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi

21 Tyucuii lo'o ndya'a ngu', li' na'a ngu' sendaru ji'i Simón ngu' Cirene; sti Alejandro lo'o Rufo laca nu Simón bi'. Cua ñaa Simón ca su ndyaa cña ne' quixi', lo'o li' ngulo sendaru cña ji'i cha' qui'ya crusi bi' cuentya ji'i Jesús.

22 Li' ndyalaa lo'o ngu' ji'i Jesús ca su naa Gólgota. (Nu Gólgota ni, ca'ya su nscua tyijya hique jyo'o, jua'a nti' ñacui cha' bi' cha'cña ji'na.) 23 Li' nda ngu' vino nguxa' lo'o taná mirra cha' co'o Jesús, pana

ná ntaja'a yu co'o yu vino bi'. ²⁴ Li' ngujui'i ca'a ngu' ji'i yu lo crusi. Lo'o li' ngüijya ngu' sendaru lo'o tya'a ngu', cha' clyana ngu' cha' lo'o tya'a ngu' tilaca nu caja ste' Jesús ji'i. Jua'a ngua cha' ndye ndacha ngu' ste' Jesús ji'i tya'a ngu'.

²⁵ Hora cua caa nde tlya ngua lo'o ngujui'i ca'a sendaru ji'i Jesús lo crusi. ²⁶ Nde hique crusi bi' cua nscua letra nu nchcui' ni qui'ya nu ngusta ngu' ji'i Jesús: “Nu nde laca rey ji'i ngu' judío”, nacui letra bi'. ²⁷ La cui' tsá bi', ngujui'i ca'a ngu' ji'i tucua tya'a ngu' cuaana lo crusi se'i ti lo'o Jesús. Crusi ji'i tsaca ngu' cuaana bi' ndu la'a tsu' cui' ji'i Jesús, crusi ji'i chaca ndu la'a tsu' coca bi'. ²⁸ Jua'a ngua cha' nu nguscua jyo'o cusu' sa'ni lo quityi ji'i ycui' Ndyosi, nu nchcui' ndi'ya: “Ngua ti' ngu' cha' tya'a ngu' cuxi laca yu”. Jua'a cha' nscua lo quityi bi'.

²⁹ Ngustí lo'o tsa ngu' ji'i Jesús lo'o nteje tacui ngu' tyucui, nchcui' tsa ngu' cha' suba' ji'i yu.

—Jaa, nu'u laca nu nchcui' cha' cuityi ji'i laa tonu jua —nacui ngu' bi'—, lo'o li' nacui nu'u cha' xa' cuiñá nu'u ji'i chaca quiya' chu' sna tsá ti, ngua ti' nu'u. ³⁰ Cua'ni lyaá nu'u ji'i ycui' ca lacua; cua'ya clya nu'u lo crusi cua juani, si caca jinu'u —nacui ngu'.

³¹ Lo'o sti jo'ó nu laca loo, lo'o jua'a mstru cha' jo'ó, ngustí lo'o ngu' ji'i Jesús.

—Ngua'ni lyaá yu ji'i xa' ñati —nacui nu ngu' tlyu bi' ji'i tya'a ngu'—, pana ná nchca clyaá ycui' ca yu. ³² Cristo laca yu, nu rey ji'i ngu' Israel tya'a na laca yu, nacui yu. Tso'o la si ca'ya yu lo crusi ycui' ti yu, cha' ña'a na si caca ji'i yu. Jlya ti' na ji'i yu li' —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'.

Lo'o jua'a nu ngu' cuaana tya'a ngujui'i ca'a ngu' ji'i lo crusi, lo'o ngu' bi' nchcui' ngu' cha' suba' ji'i Jesús.

Ngujuii Jesús

³³ Lo'o ndyalaa nde hora ngua talya xee tyucui ña'a loyuu. Sna hora ndalo cha' talya xee. ³⁴ Pana lo'o ngua hora cua sna nde ngusii, li' cuii ngusi'ya Jesús:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —nacui. (Ndi'ya nti' ñacui cha' bi' cha'cña ji'na: Ndyosi 'na, Ndyosi 'na, ¿ni cha' laca ngulaya' nu'u 'na?)

³⁵ Ndyuna xi ngu' nu ndu cacua ti, pana ná ngua cuayá' ti' ngu' ni cha' nchcui' yu:

—Cua'a jyaca ma, nxi'ya yu ji'i jyo'o Elías —nacui ngu' bi'.

³⁶ Li' ngusna sca ñati ndyaa ndyiqui'ya sca quiche; ngüicha' ngu' ji'i quiche bi' lo'o vino tiye' li', ngusicua ngu' ji'i lo'o sca yaca quii cha' co'o Jesús.

—Jatya na xi —nacui nu ñati bi'—, ña'a na si caa jyo'o Elías cha' ta'ya ji'i Jesús lo crusi.

³⁷ Cuii ngusi'ya Jesús li', ngujuii li'. ³⁸ Hora ti ngutaa' late' tlyu nu ndacui ndyacu' tsa cla'be ne' laa tonu bi', nde cua nguxana ngutaa' late' bi' ña'a cuayá' nu ndyalaa ca lo yuu. ³⁹ Lo'o nu capitán nu laca loo ji'i sendaru nu ndu slo Jesús, na'a capitán bi' ñi'ya ngua'ni Jesús lo'o ngujuii yu.

—Chañi cha' Sñi' ycu' Ndyosi nu laca loo la laca jyo'o re —nacui capitán bi'.

⁴⁰ Laja li' tyijyu' ti ndu sca taju ngu' cuna'a ña'a cui'ya ngu' ji'i Jesús; lo'o María Magdalena, lo'o chaca María xtya'a Jacobo nu cuañi' la, la cui'

xtya'a José laca bi', lo'o Salomé ndu. ⁴¹ Nu lo'o tya ndya'a Jesús nde Galilea nu ngua tya tsubi' la, la cui' taju nu cuna'a bi' ndya'a lo'o yu, cha' nguxtyucua ngu' ji'i yu lo'o ndyaque' ngu' na ndyacu ngu'. Lo'o jua'a ndu tyuu tya'a xa' la ngu' cuna'a cajua, tya'a ndyalaa ngu' lo'o Jesús nde quichi Jerusalén.

Nguatsi' jyo'o Jesús

⁴² Cua ngusii xi, la cui' tsā ta'a sii laca bi', cha' chaca tsā bi' caca tsā nu tyi'i cña' ngu' judío. ⁴³ Lo'o jua'a ndi'i sca ngu' tisiya nu naa José, ngu' Arimatea ngua bi', sca ngu' tlyu. Lo'o José ndu ti' cha' cua tyalaa ti tsā cha' caca ycui' Ndyosi loo; bi' cha' ngua'ni tlyu tyiquee, ndyaa slo Pilato cha' jña ji'i jyo'o Jesús cha' tyatsi'. ⁴⁴ Ndube tsa ti' Pilato si chañi cha' ngujuii Jesús yala ti. Bi' cha' ngusi'ya ji'i nu capitán ji'i sendaru nu ndu cua quiya' crusi cha' caa capitán bi' slo, cha' cacha' ji'i nu laca loo si chañi cha' ngujuii Jesús. ⁴⁵ Li' nacui capitán bi' ji'i Pilato cha' chañi cha' ngujuii jyo'o bi'; bi' cha' nda Pilato chacuayá' ji'i José cha' tsa lo'o ji'i jyo'o bi', cha' tyatsi'. ⁴⁶ Li' ngüi'ya José sca tasá tso'o tsa ña'a; nda'ya nu cusu' ji'i jyo'o bi', ngüixii tasá cucui hichu' jyo'o. Li' ndyaa lo'o ji'i ca sca tyuquee nu ngulu ngu' nde sii' cua'a, nguxatsi' ji'i jyo'o Jesús ne' tyuquee bi'. Li' nguxasu ngu' sca quee tonu to' tyuquee bi', tachaa ndacu' ngu' ji'i li'. ⁴⁷ Lo'o María Magdalena, lo'o María xtya'a José ni, na'a ngu' su nguatsi' jyo'o Jesús.

16

Ndyu'ú Jesús chaca quiya'

¹ Nu lo'o cua ndye ts̄a nu ndi'j̄i cña' ngu' judío, li' nu María Magdalena lo'o María xtya'a Jacobo lo'o Salomé ni, ndyaa ngu' ngüi'ya ngu' setye tyixi xtyi'i; tsaa lo'o ngu' ji'j̄i setye bi', cha' ta'a setye bi' ña'a tsaca ch̄u' jyo'o bi' nti' ngu'. ² Cua ngxuee chaca ts̄a li', ts̄a clyo ji'j̄i semana. Lo'o ntyucua cuichaa, li' hora ti ndu'u ngu' cuna'a bi' ndyaa ngu' su ntsu'u jyo'o Jesús tyuquee bi'. ³ Laja lo'o ndya'a ngu' tyucui nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Tilaca nu xtyucua ji'na cha' culotsu' na quee tonu nu ndyacu' to' tyuquee bi'? —nacu' ngu' ji'j̄i tya'a ngu'.

⁴ Lo'o ndyalaa ngu' cacua ti, li' ngxuñña'a ngu' ji'j̄i tyuquee bi', lo'o li' na'a ngu' cha' cua ndyaatsu' quee tonu nu ndyacu' to' tyuquee bi'; ntucua yaala to' tyuquee bi' li'. ⁵ Ndyatí ngu' nde ne' tyuquee, na'a ngu' ji'j̄i sca nu qui'yu cuañi', ngua ti' ngu'; ngatí tsa ña'a late' tyucui cu' nu lacu' nu qui'yu bi' nu nga'a la'a tsu' cui' su nscua jyo'o bi' nquicha'. Ndube tsa ti' nu ngu' cuna'a bi' ña'a ngu' ji'j̄i.

⁶ —Ná cutsji mā —nacu' nu qui'yu bi' ji'j̄i nu ngu' cuna'a bi'—. Cua jlo ti' na' cha' ji'j̄i Jesús Nazaret nu ndyujuii ngu' ji'j̄i lo crusi nclyana mā. Pana nga'aa ntsiya jyo'o bi' ca nde, cha' cua ndyu'ú yu bi' chaca quiya'. Caā na'a mā xi ca nde su ngusta ngu' ji'j̄i jyo'o bi'. ⁷ Li' yaa clyā mā cacha' mā ji'j̄i Pedro lo'o ji'j̄i xa' la ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j̄i yu, cha' cua tsaa ti ycu' yu nde loo ji'j̄i mā nde Galilea; tyacua tya'a mā lo'o yu ca bi', ñi'ya nu cua nacui yu ji'j̄i mā tya tsubi'.

⁸ Li' ndu'u ngu' tyuquee nxna ngu' ndyaa ngu'. Lye tsa nchcuā ngu', cha' ndube tsa ti' ngu'. Pana

ná nchcui' ngu' lo'o xa' ñati tyucuii cha' ndyutsii tsa ngu'.

Ndyu'u tucua Jesús slo María Magdalena

⁹ La cui' tsa clyo ji'i semana ngua bi' lo'o ndyu'ú Jesús chaca quiya'. Clyo ndyu'u tucua yu slo María Magdalena. Tya tsubi' la cua ngua'ni yu jo'o ji'i nu María bi', cua ngulo yu cati tya'a cui'i cuxi nu ngusñi ji'i nu cuna'a bi'. ¹⁰ Lo'o cua na'a María ji'i ycui' Jesús, hora ti ndu'u María ñaa slo nu xa' la tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu, cha' catcha' ji'i ngu' ñi'ya ngua cha'. Nxi'ya ngu' nga'a ngu', cha' xñi'i tsa ti' ngu' cha' ngujuii Jesús. ¹¹ Pana masi jua'a, ná nduna ngu' cha' nu nchcui' María lo'o ngu', cha' ná jlya ti' ngu' cha' cua ndyu'ú Jesús chaca quiya'; ná jlya ti' ngu' tsiya' ti cha' cua na'a María ji'i ycui' Jesús.

Ndyu'u tucua Jesús slo tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i

¹² Tiya' la xi, li' ndyu'u tucua Jesús chaca quiya', ngulu'u loo yu ji'i tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. Tyucuii su ndya'a ngu' nde ne' quixi', ca bi' ngulu'u loo ycui' Jesús ji'i ngu'. ¹³ Yala ti ñaa ngu' nde quichi, ndacha' ngu' cha' bi' ji'i tya'a ngu'; pana ná ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcui' nu tucua tya'a ñati bi'.

Cña nu ngulo Jesús ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i

¹⁴ Ca ngusii la xi, li' ndyu'u tucua Jesús slo nu tii chaca tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i su nga'a ngu' ndyacu ngu' to' mesa. Lye nchcui' yu lo'o ngu' bi' ni cha' laca ná jlya tso'o ti' ngu', ni cha' laca ndyacu' hique ngu'. Lo'o jua'a nchcui' yu lo'o ngu'

ni cha' laca ná ndaquiya' ngu' ji'i ngu' tya'a ngu',
nu cua na'a ji'i yu clyo lo'o ndyu'ú ca ti yu chaca
quiya'.

¹⁵ —Tsa ma tyucui ña'a chalyuu —nacui Jesús
ji'i ngu' bi' li'—. Ta ma cha' lo'o lcaa ñati cuentya
jna'. Chcui' ma lo'o ngu' cha' taca clyaá ngu' ji'i
nu cuxi xqui'ya na'. ¹⁶ Nu lo'o xñi ñati cha' 'na,
tyucuatya ngu' chacuayá' jna' li', clyaá ngu' bi' ji'i
nu cuxi li'. Ñati nu ná tyaja'a xñi cha' 'na tsiya'
ti, tyanu qui'ya ji'i ngu' li'. ¹⁷ Ñati nu xñi cha' 'na
ni, cua'ni ngu' bi' cha' tonu chacuayá' jna', cha'
cube tsa ti' xa' ñati: culo ngu' bi' ji'i cui'i cuxi nu
ngusñi ji'i ñati; caja ñi'ya nu chcui' ngu' bi' cha'cña
ji'i xa' ñati chacuayá' jna'; ¹⁸ masi xñi ngu' ji'i cuaña
tyaala, masi co'o ngu' taná tyaala, ná sca cha' cuxi
caca ji'i ngu' bi' li'; lo'o sta ya' ngu' bi' hichu' ngu'
quicha, tyaca tso'o nu quicha bi' —nacui Jesús ji'i
ngu'.

Ndyaa Jesús nde cua

¹⁹ Lo'o ndye nchcui' Jesús nu Xu'na na, li'
ngua'ni ycui' Ndyosi cha' ndu'u yu ndyaa yu nde
cua; ndyaa tucua Jesús la'a tsu' cui' ji'i ycui' Ndyosi
ca bi'. ²⁰ Li' ndu'u ngu' nu ngua tsa'a ji'i, ndyaa
ngu' lcaa quichi' cha' chcui' ngu' cha' ji'i Jesús lo'o
xa' ñati. Nxyucua tsa nu Xu'na na ji'i nu ngu'
nu ngua tsa'a ji'i, hasta ngua cuayá' tso'o ti' ngu'
lcaa quichi' su ndyaa ngu' bi', cha' chañi tsa cha'
nu nchcui' ngu' cuentya ji'i ycui' Ndyosi; ngua
cuaya' ti' ngu' quichi' bi' lo'o na'a ngu' cha' tonu nu
ngua'ni ngu' bi' chacuayá' ji'i ycui' Ndyosi.

Tsa lo cua ti cha'.

Cha' tso'o nu nchcui' ji'i Jesucristo nu xu'na na

New Testament in Chatino, Tataltepec (MX:cta:Chatino, Tataltepec)

copyright © 1981 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Chatino, Tataltepec

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Chatino, Tataltepec [cta], Mexico

Copyright Information

© 1981, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Chatino, Tataltepec

© 1981, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

68385231-313d-5500-aff2-e6b6a207d978